تێگەهێن پەشێمانی، لێبوورینخواستن و ڕەتکرنێ
د زمانێ کوردیدا

د.شێرزاد سەبری عەلی
د.ئەیاد فەیزوللا عوسمان

ناڤێ پەرتووکێ : تێگەهێن پەشێمانی، لێبوورینخواستن و ڕەتکرنێ د زمانێ کوردیدا
ئامادەکرن : د.شێرزاد سەبری عەلی - د.ئەیاد فەیزوللا عوسمان
دیزاین بەرگ : ملت محمد

ژمارە ڕاسپاندنێ : (D_/2481/24) ل پەرتووکخانا بدرخانیان – دهوک 2024.

تیراژ : (500) دانە.

نرخ : (4000) هزار دینار.

پەرتووکخانا گازی - 2024.

مافێ چاپکرنێ و وەشاندنێ یێ پاراستیە بۆ پەرتووکێ ونابیت دووبارە بهێتە چاپکرن بێ دەستویردانا خودانا پەرتووکێ وب نڤیسینا دەستی.

پێشگوتن

ئەڤ پەرتووکە ژ سێ ڤەکۆلینان د زمانێ کوردیدا پێکدهێت کو دچیتە د ناڤ بابەتێ کریارێن ئاخڤتنێ و ئەڤەژی بیاڤەکێ گرنگێ پراگماتیکا زمانییە. ڤەکۆلینا ئێکێ ل دۆر (پەشێمانی و ستراتیجییەتێن ئەوێ د زمانێ کوردیدا)یە کو تێدا ب تێروتەسەلی بەحسێ تێگەهێ پەشێمانی و جۆر و ستراتیجییەتێن ئەوێ هاتییە کرن.

ڤەکۆلینا دووێ ل سەر (ستراتیجییەتێن لێبوورینخواستنێ د زمانێ کوردیدا) کو د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا لێبوورینخواستن ب شێوەیەکێ گشتی هاتییە بەحسکرن، ل گەل ئاماژەپێکرن ب لێبوورینخواستنێ د پەیوەندییێن ئاسۆیی و ستوونیدا.

ڤەکۆلینا سێیێ ل سەر ڕەتکرنێیە د زمانێ کوردیدا کو د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا زێدەباری تێگەهێ ڕەتکرنێ بەحسێ ستراتیجییەتێن ئەوێ د پێشکێشکرن و داخوازی و مێهڤانکرن و پێشنیازکرنێدا هاتییە کرن.

هەژی ئاماژە پێکرنێیە بهێتە گوتن کو ئاماژەپێکرن ب ئەڤان تێگەهان و ئەنجامدانا ڤەکۆلینێ ل سەر ئەوان دێ دەرگەهێ چەند ڤەکۆلینێن دی ل سەر ئەڤان تێگەهان ڤەکەت، نەکو ب تنێ د پراگماتیکێدا، بەلکو د بیاڤێ زمانڤانییا دەروونی و جڤاکی ژیدا. دیسان د چەند بیاڤێن دی ژبلی ئاخڤتنێ د شیاندایە د چەند بیاڤێن دی ژیدا مفا ژێ بهێتە وەرگرتن.

ل دوماهیکێ ئارمانجا مە ئەوە قوتابییێن مە یێن هێژا مفای ژێ بینن و خودێ خێرا ئەوێ بگەهینییتە مە.

ناڤەرۆك

بابەت	لاپەر
ڤەکۆلینا ئێکێ:پەشێمانی و ستراتیجییەتێن ئەوێ د زمانێ کوردیدا	7-57
پشکا ئێکێ: پەشێمانی و هەستێن ئەوێ	10-27
1-1-تێگەهێ کریارێن ئاخڤتنێ	10
1-2-پەشێمانی وەک کریارا ئاخڤتنێ	13
1-3-پێناسە بۆ پەشێمانییێ	15
1-4-تیۆرا پەشێمانییێ	16
1-5-جۆرێن پەشێمانییێ	17
1-6-فاکتەرێن کاریگەرییێ ل پەشێمانییێ دکەن	19
1-7-گرنگییا پەشێمانییێ	20
1-8-پەشێمانی و هەستێن دی:	22
1-8-1-پەشێمانی و لێبوورینخواستن	22
1-8-2-پەشێمانی و تاوان	22
1-8-3- پەشێمانی و بێهیڤیبوون	24
1-8-4-پەشێمانی و خەم	25
1-8-5- پەشێمانی و تۆڕەبوون	26
پشکا دووێ: پەشێمانی و ستراتییجییەتێن ئەوێ	27-57
2-1-ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ	27
2-2-ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ د زمانێ کوردیدا	31
ڤەکۆلینا دووێ: ستراتیجییەتێن لێبوورینخواستنێ د زمانێ کوردیدا – ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی	59-101
پشکا ئێکێ: لێبوورینخواستن و ستراتیجییەتێن ئەوێ	64-79
1-1-لێبوورینخواستن	65
1-2-لێبوورینخواستن وەک کریاریا ئاخڤتنێ	67

1–3– پراگماتیك و لێبوورینخواستن	68
1–4–ڕەگەزێن سەرەکی یێن لێبوورینخواستنێ	69
1–5–لێبوورینخواستن و ئاستێن ئەوێ	70
1–6–سەرپێچی (offence) و ئاستێن ئەوێ	73
1–7–لێبوورینخواستن و ڕێزگرتن	75
1–8–ستراتیجییەتێن لێبوورینخواستنێ	76
پشکا دووێ: لێبوورینخواستن د پەیوەندییێن ئاسۆیی و ستوونیدا	80-101
2–1–لێبوورینخواستن د پەیوەندییا ئاسۆیدا	80
2–2–لێبوورینخواستن دپەیوەندییا ستوونیدا	86
ڤەکۆلینا سێیێ:ڕەتـکرن: کریار و ستراتیجی– ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی	103-145
پشکا ئێکێ: ڕەتکرن و ستراتیجییەتێن ئەوێ	108-127
1–1–ڕەتکرن	108
1–2–ڕەتکرن وەك کریاریا ئاخڤتنێ	109
1–3–تیۆرا ڕێزگرتنێ و ڕەتکرن	111
1–4–پەیوەندییا ڕەتکرنێ ب کریارییێن دەستپێکیڤە	114
1–5–ڕەتکرن و کەلتوور	116
1–6–ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ	118
پشکا دووێ: ستراتیجییەتێن ڕەتکرنا کریارییێن ئاخڤتنێ:	128-145
2–1–ڕەتکرنا داخوازییێ	128
2–2–ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ	130
2–3–ڕەتکرنا مێهڤانکرنێ	133
2–4–ڕەتکرنا پێشنیازکرنێ	136

ڤەکۆلینا ئێکێ:پەشێمانی و ستراتیجییەتێن ئەوێ د زمانێ کوردیدا
پشکا ئێکێ: پەشێمانی و هەستێن ئەوێ
1-1-**تێگەهێ کریارێن ئاخڤتنێ**
1-2-**پەشێمانی وەك کریارا ئاخڤتنێ**
1-3-**پێناسە بۆ پەشێمانییێ**
1-4-**تیۆرا پەشێمانییێ**
1-5-**جۆرێن پەشێمانییێ**
1-6-**فاکتەرێن کاریگەرییێ ل پەشێمانییێ دکەن**
1-7-**گرنگییا پەشێمانییێ**
1-8-**پەشێمانی و هەستێن دی:**
1-8-1-**پەشێمانی و لێبوورینخواستن**
1-8-2-**پەشێمانی و تاوان**
1-8-3- **پەشێمانی و بێهیڤیبوون**
1-2-4-**پەشێمانی و خەم**
1-8-5- **پەشێمانی و تۆڕەبوون**
پشکا دووێ: پەشێمانی و ستراتییجییەتێن ئەوێ
2-1-**ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ**
2-2-**ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ د زمانێ کوردیدا**

ڤەکۆلینا ئێکێ:پەشێمانی و ستراتیجییەتێن ئەوێ د زمانێ کوردیدا

پێشەکی:

1-ناڤونیشانێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشانێ(پەشێمانی و ستراتیجییەتێن ئەوێ د زمانێ کوردیدا)یە، کو تێدا هەول هاتییە دان، بەحسی پەشێمانی و ستراتیجییەتێن بکارهینانا ئەوێ د ئاخڤتنا خەلکێ گۆڤەرا بەهدینیدا بهێتەکرن.

2-ئەگەرێ هەلبژارتن و گرنگییا ڤەکۆلینێ:

گرنگییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ د ئەڤان خالاندایە:

أ- ل دویڤ زانینا مە، ئەڤ ڤەکۆلینە یا نوویە و ب تایبەت د ئاخڤتنا گۆڤەرا بەهدینیدا چ ڤەکۆلینێن ئەکادمی ل سەر ئەڤی لایەنی نەهاتییە نڤێسین.

ب- پەشێمانی ب خۆ بابەتەکێ گرنگە د ناڤ زمانیدا، چونکی بەردەوام ئەڤ کریارە د پرۆسەیا پەیوەندیکرنێدا دهێتە بکارهینان.

ج- زانینا ستراتیجیەتێن پەشێمانییێ و ڕێژەیا بکارهینانا ئەوان ژ لایێ ئاخڤتنکەرێن سەنتەرێ دەڤۆکا دهۆکێ و ل دویڤ بگۆڕێن دەستنیشانکری دبنە ئەگەر کو ئەنجامێن ب دەستڤەهاتی ییێن پەشێمانییێ ڕۆلێ خۆ د بابەتێ ئارامکرنا و بێهنڤرەکرنا دەروونێ کەسێن دلمایدا ببینن و دلمان و لێبووورینێ ب دەستڤەبهینن.

3-کەرەستێ ڤەکۆلینێ:

کەرەستێ ڤەکۆلینێ بریتییە ژ وەرگرتنا دەربڕینێن پەشێمانییێ ژ (400) تاکەکەسێن ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی کو دیتنا خۆ ل سەر چەند هەلویستێن جیاوازێن پەشێمانییێ داینە. (200) ژ ئەوان سەر ب ڕەگەزێ نێرڤە بوون و (200)دی سەر ب ڕەگەزێ مێڤە بوون و هەمی د پێگەهشتی بوون و هەلبژارتنا کەرەستە و دەربڕینێن ڤەکۆلینێ ب شێوەکێ ڕەمەکی بوویە.

4-ڕێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب شێوەکێ گشتی ل دیڤ ڕێبازا (وەسفی – شیکاری) هاتییە ئەنجامدان، ب پشبەستن ب شێوازێ ئاماری ژبۆ دیارکرنا ڕێژەیا هەر ستراتیجییەتەکێ هاتییە کرن.

5-پرسیارێن ڤەکۆلینێ:

ڤەکۆلین پێکولێ دکەت بەرسڤا ئەڤان پرسیاران بدەت:

أ- ل دویڤ ئەوان هەلویستێن هاتینە وەرگرتن، ئەرێ ئاخڤتنکەرێن زمانێ کوردی ژبۆ ب جهەینانا کریارا پەشێمانییێ چ ستراتیجییەت بکارهینانە؟

ب- د هەر هەلویستەکێ وەرگرتیدا، چ ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ هاتینە بکارهینان؟

5-پشکێن ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژبلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو پشکان پێکدهێت. پشکا ئێکێ یا تایبەتە ب (پەشێمانی و هەستێن دی) ڤە، پشکا دووێ یا تایبەتە ب (ستراتیجیەتێن پەشێمانییێ د زمانێ کوردیدا)، کو ئەڤ ستراتیجیەتە د (10) هەلویستێن ژێکجودادا هاتینە وەرگرتن.

پشکا ئێکێ: پەشێمانی و هەستێن دی

1-1-تێگەهێ کریارێن ئاخڤتنێ:

کریارێن ئاخڤتنێ ژ بابەتێن گرنگێن ڤەکۆلینێن پراگماتیکی د زمانیدا دهێنە دانان. ئەڤجا ئەڤ کریارە مەبەست و نیازێن ئاخڤتنکەران پێشکێشی گوهداران دکەن و گوهدار دشێت ب ڕێکا ئەڤان کریاران ئاخڤتنکەری باش بنیاسن و بخوینن و دیاربکەن کا چ د نیازا ئەویدا هەیە و دڤێت چ بکەت و بێژیت و ل گەل چییە.

کریارێن ئاخڤتنێ ب چالاکییەکا پەیوەندیکرنێ دهێتە هەژمارتن کو حەز و ئارەزوویێن ئاخڤتنکەری دەردبڕیت و دبیتە ئەگەرێ کارتێکرنێ ل سەر گوهداری بکەت. ئەڤ تیۆرە دیاردکەت دەمێ ئاخڤتن دهێتە دەربڕین ل ئەوی دەمی ئەگەرێ دانا سوپاسیەکێ یان فەرمانەکێ، داخوازیەکێ سۆزەکێ، لێبووریەکێ یان دەربڕینا پەشێمانییەکێ یان هەر کریارەکا دی یا ئاخڤتنێ هەیە. (عەبدولسلام نەجمەدین و شێرزاد سەبری، 2011: 238– 239) **کەواتە تیۆرا کریارێن ئاخڤتنێ ب ئەوی شێوەی ل پروسێسا پەیوەندیکرنێ دنێڕیت کو هەر ئاخڤتنەکا دهێتە گوتن ب هەلویستەکێ دەستنیشانکریڤە یا گرێدایە. بۆ نموونە مەدحکرن دەربڕینە ل سەر ڕازیبوونێ و ڕەتکرن دەربڕینە ژ نەرازیبوون ل سەر تشتەکی، لیبووریەنخواستن دەربڕینا پەشێمانییێە.** (محمد محمد يونس علي، 2004: 34)

تیۆرا کریارێن ئاخڤتنێ ب ئەوی شێوەی تەماشەی ئاخڤتنێ دکەت کو ئەنجامدانا کارەکییە و زمان ئاخڤتنەکا بێ کریار نینە، بەلکو هەر دەمێ ئاخڤتنکەر دئاخڤیت، ل ئەوی دەمی ئەو یێ ب ئەنجامدانا چەند کریارەکان ڕادبیت، ئانکو زمان ژ کریاران پێکهاتییە نە ئاخڤتنان، ئەرکێ سەرەکییێ ئەوێ ب ئەنجام گەهاندنا کارایە. وەکو: لێبووریەنخواستن فەرمانکرن و خواترخواستن و سلاڤکرن و پەشێمانی دەربڕین... هتد. (عەبدولسەلام نەجمەدین و شێرزاد سەبری،2011: 239) **هەروەسا زمان ب ڕازیکرن و و پەشێمانییێ ژی... هتد ڕادبیت. زێدەباری هندێ ئاخڤتن ب تنێ ب دیارکرنا واتایا سیمانتیکی ڕانابیت، بەلکو پتریا جاران کریارەکێ دروستدکەت.** (شێرزاد سەبری عەلی، 2011: 73) **ئانکو ئەگەر ئەم ب هویری ل سەر هەر گوتنەکێ براوستین کو ئاخڤتنکەر بکاردهینیت، ئەم دشێین ژ دوو لایەنێن جیاواز ژ لایێ واتاییڤە سەحکەینێ، کو دوو واتاییێن جیاواز ب**

خۆڤە دگریت، ئەوژی واتا (دەرڤە)یان گشتییە و واتایا ڤەشارتی کو پێکهاتییە ژ سەرهلدانا کارەکی.(قیس کاکل توفیق ،1995: 39)

سێرل ئێك ژ زمانڤانێن گرنگە کو ب پۆلینکرنا کریارێن ئاخڤتنێ ل (1976) ڕابووی کو ل خوارێ دێ د چەند خالەکاندا هێنە دیارکرن:

1- پێشکێشکرن (representative): کریارەکا زمانییە، ئاخڤتنکەر ل دویڤ باوەرا خۆ هندەك زانیارییان پێشکێشدکەت. ڕاستی و دروستییا ئەڤان زانیارییان د شیاندایە ژ لایێ کەسێن بەرانبەرڤە بهێن هەلسەنگاندن. بۆ نموونە دەمێ ئێك دیاربکەت (ئازاد قوتابییەکێ زیرەکە.) ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر هەولدەت باوەرییێ بۆ کەسێن بەرانبەر دروستبکەت کو ئازاد یێ زیرەکە. بەڵێ دبیت هەمی هەڤپۆلێن ئەوی ل سەر ئەڤێ بۆچوونێ د ڕازینەبن و دبیت ل دەڤ هندەکان یێ باش بیت و ل دەڤ هندەکێن دی یێ خراب بیت. ئانکو ل ڤێرێ مە دڤێت ئاماژەیێ ب ئەڤی جۆری بدەین کو زانیارییێن دهێنە پێشکێشکرن، دبیت د ڕاست بن و دبیت نەدروست بن.

2- ئاڕاستەکرن (directives): د ئەڤێ کریارا ئاخڤتنێدا ئاخڤتنکەر کو ل دویڤ حەزا خۆ گوهداری ئاڕاستەی ئەنجامدانا کارەکی دکەت. بۆ نموونە: (پەرتووکێ بهینە.) ئەڤ دەربڕینە بۆ مە دیاردکەت کو ئاخڤتنکەری فەرمانەك یا ل گوهداری کری ژبۆ هینانا پەرتووکێ. ئانکو ئەم دشێین بێژین گوهدار ل دویڤ حەزا ئاخڤتنکەری یێ هاتییە ئاڕاستەکرن ژبۆ ئەنجامدانا کارەکی. باچ و هارنیش(1979, 47) د ئەوێ هزرێدانە ئاڕاستەکرن ب نیشاندانا هەلویستێن ئاخڤتنکەری ژ بۆ هندەك کریارێن چاڤەرێکری یێن گوهداری ڕادبیت.

3- دروستکرنا پەیمانان(commissives): جۆرەکێ دی یێ کریارێن ئاخڤتنێیە کو ئەنجامدانا ئەوێ دکەڤیتە د پاشەرۆژێدا. ئانکو ئەم دشێین

بێژین ئەڤ جۆرە کریارە مەبەست و نیازا ئاخڤتنکەرییە ل سەر ئەنجامدانا کارەکی د پاشەرۆژێدا. بۆ نموونە (سۆزدان، نیەت، هەرەشەکرن).

4-دەربڕینا هەستان (expressive): د ئەڤێ کریارا ئاخڤتنێدا ئاخڤتنکەر دەربڕینا هەست و ئارەزوویێن خۆ دکەت بەرانبەر ئەوی بارودوخێ بوویە ئەگەرێ هندێ کارتێکرنەکا سایکۆلۆژی ل سەر هاتییەکرن کو ب هندەك بارودۆخێن هەستدار دهێنە هژمارتن. بۆ نموونە (پیرۆزباهیکرن، لێبوورینخواستن، سوپاسیکرن و پەشێمانی، ب خێرهاتن)

5- ڕاگەهاندن (Declaration): ئەڤ کریارا ئاخڤتنێ ژ دەربڕینێن مەزن دهێنە هژمارتن. هەر دەمێ دەربڕینەکا ژ ئەڤی جۆری ژ لایێ ئاخڤتنکەریڤە دهێتە گوتن، دبیتە ئەگەرێ هندەك ڕویدانێن کاریگەر و مەزن و جهێ گرنگییێدانێ. ژبەر ئەڤێ چەندێ دڤێت ئاخڤتنکەری بەلگە و ئالاڤێن ڕاست و دروست ل بەر دەست هەبن ژبۆ ئەنجام گەهاندنا ئەڤی جۆرە کریارێ. ژ ئەوان دەربڕینان ژی حەلاکرن و حەرامکرنن کو ل دوڤڤ ئایدیۆلۆجی و پەرتووکێن هەر دیانەتەکێ د شیاندایە بەلگە ل سەر حەرامکرن و حەلالکرنا تشتان بهێنە دیارکرن. هەروەسا ڕاگەهاندنا شەڕی ژی دبیتە ئەگەرێ هندێ پێشهاتێن مەزن و کارتێکەر ل دوڤڕا بهێن. هندەك ژ ئەوان کریاران (مارکرن ، حەلاکرن و حەرامرکرن، ڕاگەهاندنا شەڕی).

1-2-پەشێمانی وەك کریارا ئاخڤتنێ:

پەشێمانی-regret دبیت بهێتە نیاسین ب ڕێکا ئەوێ کو کەسەکی دشیا تشتەکێ باشتر یان بڕیارەکا دروستر ئەنجامبدەت، بەلێ ئەو هۆکارێ ئەوێ چەندێ بوو کو نەهامەتی و نەدروستی پەیدابیت. ئەو کەس هەست ب پەشێمانییێ دکەت، ئەوێ کو بۆ ئەوی دیاردبیت کو دەرئەنجام دا باشترین، ئەگەر ئەوی ب شێوەیەکێ دی ئەنجامدابان. هندی پەشێمانییە ژ نەخۆشترین ئەزموونێن ژیانا تاکەکەسی دهێتە هەژمارتن ، چونکی وەکو

ئێك ژ كریارێن تێكچوونا ڕوخساریٚ پوزەتیڤیٚ ئاخڤتنكەری دهێتە دیتن كو هەستكرنە ب تاوانباری و بەرپرسیارەتییٚ .(Abd & Ameedi, 2022:45) پەشێمانی ل دویڤ تێگەهشتنا (Searle) وەك كریارەكا ئاخڤتنیٚ یا دەربڕینێن هەستان (expressive) هاتییە هەژمارتن، چونكی ئەڤ جۆرە دەربڕینە باس ل بارودۆخەكیٚ دەروونییٚ مرۆڤی د حالەتیٚ ڕاستییێدا دكەت، ئەنجامدانا ئەوی كاری ژی ب دەربڕینا ئەوی بارودۆخیٚ دەروونی دهێتە هەژمارتن، ب واتایەكا دی ئەگەر باس ل پەشێمانییٚ بكەین، پەشێمانكەر دكەڤیتە د بارودۆخەكیٚ دەروونیدا كو ئەو حالەتیٚ ڕاستییٚ بۆ ئەوی دیاردبیت و ل دەمیٚ پەشێمانییا خۆ دیاردكەت، ئەو پەیڤ و لڤینێن پەشێمانكەری ب دەربڕینێن بارودۆخیٚ دەروونی كو ب دەربڕینێن هەستان هاتینە ناڤكرن، دهێنە هەژمارتن. پەشێمانی وەكو هەستەكیٚ نەرێنی و مەعریفییە كو تاكەكەس خەیالدكەت یان بۆ ئەوی دیاردبیت كو ئەو بارودۆخیٚ نوكە پەیدابووی دا باشتر بیت، ئەگەر كار ب شێوەیەكیٚ جوداتر هاتبا ئەنجامدان. (Guiraud et al,1035 −1034) هندی دەربڕینێن هەستانن كو پەشێمانی ب ئێك ژ ئەوان دەربڕینان دهێتە هەژمارتن، دڤێت ئەڤ هەر دوو بارودوخێن ل بنی هەبن، هەتاكو بشێین بێژین ئەڤ كریارە دەربڕینا هەستانە، بارودۆخیٚ ئێكیٚ یێ ڕاستەقینەیە كو تێدا ئاخڤتنكەر د بارودۆخەكیٚ دەستنیشانكریدا دانپێدانیٚ دكەت. یێ دوویٚ د حوكمدانێدا دهێتە دیتن، ل گەل كاریگەرییا ئەوی بارودۆخی ل سەر ئەوی كەسیٚ تووشبووی یان پیٚ كاریگەربووی. (Abd & Ameedi, 2022:45) كو ئەڤ هەردوو بارودۆخە د كریارا پەشێمانییێدا دهێنە دیتن، ئەوژی دەمیٚ تاكەكەسیٚ پەشێمانبووی دانپێدانیٚ چ بۆ خۆ ب خۆ یان بۆ كەسیٚ بەرانبەر دكەت. هەروەسا د بارودۆخیٚ دووییێدا تاكەكەس بڕیاریٚ ددەت و پەشێمانییا خۆ دیاردكەت و ل گەل دیاركرنا ئەوی بارودۆخی چ ب

شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ بۆ کەسێ بەرانبەر یان د سەر و سیمایێ پەشێمانکەریدا دیاربیت.

کریارا پەشێمانییێ زۆربەیا جارن ب ڕێکا هندەك پەیڤ و دەستەواژەییێن (خۆزی، ئەگەر) دهێتە دەربڕین کو ئەڤ دەربڕینە ژبۆ بێئومێدی و نەئارامییا تاکەکەسی ژبۆ ب دەستڤەهتنا دەرئەنجامێن نەدلخواز دهێنە بکارهینان, هەروەسا پەشێمانی ب شێوەییێن جیاواز ل دویڤ بارودۆخ و ناڤەرۆکا ئاخڤتنێ دهێتە دەربڕین. بۆ نموونە ئەو دەربڕینێن پەشێمانییێ ئەوێن بۆ کەسەکێ بیانی یان ل جهەکێ فەرمی بهێنە گوتن دێ جیاوازبن ژ ئەوان دەربڕینان ییێن د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا دهێنە گوتن.(Abdulrahman & Abdulrahman, 2023: 403)

1-3-پێناسە بۆ پەشێمانییێ:

هەر ئێك ژ مە هندەك جاران تووشی بارودۆخەکی دبیت، ئەوژی ژ ئەگەرێ ئەنجامدانا کارەك یان بڕیارەکا پێشوەخت. هەر چەندە ئەو بڕیار یان کار یێ سادە ژی بیت، بەلێ ئەگەر دەرئەنجامێ ئەوێ، نەئارامییێ ل دەڤ تە پەیدابکەت، ئەڤ جۆرێ هەستکرنێ ب نەئارامییێ، ب پەشێمانی دهێتە نیاسین.

(Zeelenberg**) پێناسەیا پەشێمانییێ دکەت کو ڕویدانەکا دلئێش و هەستێن نێگەتیڤە، ل گەل لومە ژخۆکرن و حەز و ڤیانەکا ڕوهن ژبۆ گوهۆڕینا بارودۆخێ پەیدابووی. هەروەسا ئەو زێدەتر دیاردکەت کو پەشێمانی هزر و خەیال و هەستێن تاکەکەسینە کو پەیدادبن ژ ئەنجامێ کو ئەگەر بڕیارەك یان کارەکێ دی ل جهێ ئەوێ هاتبا ئەنجامدان، دا ئەنجام ب شێوەیەکێ باشتر بن. (**Dian, 2019: 112)

پەشێمانی هەستەکێ خەمباری و نەئارامییێیە ژ تشتەکێ نەدروست و دلئێش یان شاشییەکا کەسەك ئەنجامدابیت و دخوازیت کو ئەو تشت یێ جیاواز و باشتر بیت ژ ئەڤا نوکە هەی. (Abd & Ameedi, 2022:45)

پەشێمانی دۆخەکێ مێشکی و دەروونییە، هەستەکێ سروشتییە، هەستکرنا ب دلتەنگییێیە کو تاکەکەس دبینیت، ل دەمێ بۆ ئەوی دیاردبیت کو دەرئەنجامێن ئەو کارێ ئەنجامدای د خرابن یان ئەو بڕیارا دای یا دروست نینە. (Abdulrahman & Abdulrahman, 2023: 397)

1-4-تیۆرا پەشێمانییێ:

تیۆرا پەشێمانییێ ب تیۆرەکا پراگماتیکی دهێتە نیاسین کو فشارێ دئێخیتە سەر هەستێن مرۆڤی ل گۆرەی ئەو ڕەفتارێن مە د دەوروبەرەکیدا کو پێشوەخت ئەنجامداین. ژ لایەکێ دیڤە ئەڤ تیۆرە گریمانەیا هەستکپێکرنێ ژبۆ ئەو تشتێ مە ئەنجامدای (Feeling is for doing) دکەت، ژ بەر ئەڤێ چەندێ پراگماتیك یا گرنگە هەبیت ژبۆ زانینا هۆکارێن دروستبوونا پەشێمانییێ و کیژ ژ ئەوان ڕەفتارن هانا پەشێمانبوونێ ددەن، هەروەسا دێ چەوا بڕیاران د پاشەرۆژێدا دەت.(Zeelenberg & Pieters, 2007: 4)

تیۆرا پەشێمانییێ باس ل دوو گریمانەیان دکەت. یا ئێکێ دەمێ بڕیارەك ببیتە ئەگەرێ هندێ کو دەمێ تاکەکەس بهەلسەنگینیت، هەست ب پەشێمانییێ بکەت، چونکی بڕیارەکا دی دشیا هندەك ئەنجامێن باشتر ب دەستخۆڤە بهینیت، هەروەسا ئەڤ تاکەکەسە دلخۆش ژی دبیت، ب بڕیار و دەرئەنجامێن ددەت. یا دووێ تیۆرا پەشێمانییێ دیاردکەت کو تاکەکەس دێ پێشبینییا ئەڤان هەستێن بووری کەت و پێشوەخت دێ بۆ ئەوان هەستێن ئەوی حەز بۆ هەی گوهۆڕیت. (Gelberg, 2002: 183 -184) ب واتایەکا دی تاکەکەس د ناڤخۆدا دێ هزر د ئەوان هەمی هەستاندا کەت، ل

دەمێ کو بڕیار یان کار ئەنجامدای، چونکی ئەو دزانیت ئەو کار دابیتە ئەگەرێ پەیدابوونا ئێك ژ ئەوان هەستان ل دەڤ ئەوی و د دویڤدا، ئەو تاك هزر د ئەوی هەستیدا کەت یێ کو ئەوی حەز بۆ هەی و دڤیا ب دەستڤە بهێت، ژ بەر ئەڤێ چەندێ دکەڤیتە د ئەڤی بارودۆخێ پەشێمانیێدا.

تیۆرا پەشێمانییێ دیاردکەت کو پەشێمانی پرەکە د ناڤبەرا بووری و پاشەرۆژێدا، ئەوژی د دەمێ نوکەدا .(Zeelenberg & Pieters, 2007: 4)

کەواتە ئەم دشێین بێژین، چونکی پەشێمانی دەرئەنجامێ کار و بڕیارەکێیە کو د بووریدا هاتبیتە ئەنجامدان و ئەنجامدەر ترس و دوودلی و نەئارامییا ئەوی بۆ هندێ دچیت کو ئەڤ چەندە د پاشەرۆژێدا دووبارە نەبیت کو هەولدەت ڕێکەچارەسەرییان بۆ ببینیت، داکو ئەو دۆخ بۆ ئەوی دووبارە نەبیت، چونکی پەشێمانی ب خۆ د دەمێ نوکەدا دهێتە ئەنجامدان، واتە هزرکرن د بووری و پاشەرۆژێدا ب ڕێکا دەمێ نوکە دهێتە کرن، لەورا پەشێمانی ب پرا بووری و پاشەرۆژێ دهێتە ناڤکرن.

1-5-جۆرێن پەشێمانییێ:

ڤەکۆلەر ل دویڤ خواندنا ئەوان بۆ ئەدەبیاتێن گرێدای پەشێمانییێڤە، هەروەسا ل دویڤ کو چەندین ساله د بواریّ زمانیدا کاردکەن شیاینە چەند جۆرەکان ل پەشێمانییێ بدەن دیارکرن وەکو ل خوارێ دیاردبیت:

1-پەشێمانییا تاك لایەنە:

د ئەڤی جۆرێ پەشێمانییێدا ب تنێ کەسەك بەشدارە کو دابەشی دوو جۆران دبیت:

أ-ل گەل خۆ ئاخڤتن: د ئەڤی جۆریدا، پەشێمانبووی، ب ڕێکا دەربڕینێن پەشێمانییێ ل گەل خۆ دئاخڤیت و دیاردکەت کو ئەو کار و بڕیارا ئەوی دای یا دروست نەبوویە، کەواتە ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر دەربڕینا خۆ ئاڕاستەی

کەسێ بەرانبەر ناکەت، بەلکو ئاخڤتنا ئەوی ب تنێ بۆ ئەوی دەربارەی کارێن ئەوی ب خوێیە.

ب–دیاربوون د ڕۆخساریدا: گەلەك جاران د ڕۆخساریّ پەشێمانبوویدا نیشان دیاردبن کو ئەڤ کەسە یێ پەشێمانە د ئەوان کار و بڕیارێن هاتینە کرندا، چ ئەو کارو بڕیار ژ مێژوویا ئەوان یا دویر یان نێزیك بیت، دەمێ پەشێمانبووی هزر د ئەواندا دکەت، کارتێکرنێ ل ڕۆخسار و سەر و سیمایێ ئەویدا دکەت. وەکو سەر هەژاندن، لێڤگڤاشتن، ئاه هەلکێشان ...هتد کو ل دویڤ کەلتووریّن جیاواز نیشانێن جیاواز ژی د ڕۆخساریّ پەشێمانبوویاندا دیاردبن. (Hussein, 2016: 698 - 699)

2–پەشێمانییا دوو لایەنی:

د ئەڤی جۆریّ پەشێمانییێدا دوو لایەن تێدا د بەشدارن، کەسێ پەشێمانکەر و کەسێ بەرانبەرە.

أ–پەشێمانییا ب نەچاریی: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر نەچار دبیت بۆ کەسێن بەرانبەر دیاربکەت کو سەرەرای نەپەشێمانییا ئەوی، بەلێ نەچاردبیت، ل سەر ئەو کار و بڕیارێن ئەوی ئەنجامداین، پەشێمانییا خۆ دیاربکەت، چ ب ڕێکا لێبووورینخواستنێ بیت یان دیارکرنا پەشێمانییێ ب شێوەیەکێ راستەوخۆ بیت، داکو کەسێن بەرانبەر ڕازیبکەن و پەیوەندییێن خۆ هەر ب باشی بهێلن. بۆ نموونە ل دەمێ فەرمانبەرەك کارەکێ نەدروست ئەنجامبدەت و بۆ ڕێڤەبەری دیاربکەت کو یێ پەشێمانە، یان تاوانبارەك بۆ دادوەری دیاربکەت کو یێ پەشێمانە ل سەر ئەو کارێ ئەوی ئەنجامدای، یان دیارکرنا پەشێمانییێ ل دەڤ زارۆکان بۆ دەیك و بابان و گەلەکێن دی...هتد.

ب–پەشێمانییا ڕاستەقینە: د ئەڤی جۆریّ پەشێمانییێدا، ئاخڤتنکەر تووشی دوودلی و نەئارامییەکێ دبیت و ب دروستی هەستپێدکەت کو ئەو کارێن ئەوی ئەنجامداین، کێماسی هەنە و دروست نەهاتینە ئەنجامدان و د

شیاندایە باشتر ژی بان ئەگەر ب شێوەیەکێ دی هاتبانە ئەنجامدان، ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر ب ڕاستەقینەیی و بێ مەبەست پەشێمانییا خۆ دیاردکەت. بۆ نموونە:

–من چ ب سەرێ خۆ هینا، خۆزی ل دەستپێکێ ئەز هاتبامە ڤێرێ.

–خۆزی ژ خێرا خودێرا ئەو ڕۆمان من نە نڤێسابا.

ج–پەشێمانییا نەڕاستەقینە: د ئەڤێ جۆرێ پەشێمانییێدا، پەیڤ و دەستەواژەیێن پەشێمانییێ دهێنە بکارهینان، بەلێ مەبەست ژێ ئەو نینە کو ئاخڤتنکەر پەشێمانە ل سەر ئەوان کار و کریاران، بەلکو دبیت کو ب شێوەیەکێ ترانەپێکریڤە ئەوان پەیڤان بکاربهینن، بەلێ مەبەستا ئەوی بەرۆڤاژی پەشێمانییێ بیت. وەکو ل دەمێ کەسەك ترومبێلەکێ بکڕیت و یا ب دلێ ئەوی بیت، هەڤالێ ئەوی پرسیارێ ژێ بکەت و بێژیت:

–ك1: تۆ یێ پەشێمانی تە ئەڤ ترومبێلە کری؟

–ك2: ووو ئەرێ ئەز گەلەکێ پەشێمانم. (ل گەل هندەك دەربڕینێن سەروچاڤان کو دیاردبیت مەبەستا ئەوی بەرۆڤاژییە و پەشێمانی نینە).

1–6–فاکتەرێن کاریگەرییێ ل پەشێمانییێ دکەن:

1–بڕیار: بڕیاردان تا ڕادەیەکێ زۆر کاریگەریی یا ل سەر پەشێمانییێ هەی، ئەگەر بڕیار یا مەزن بیت و ئەنجام ب شێوەیەکێ جیاواز هات، ل ئەوی دەمی دێ پەشێمانی ژی گەلەك یا بلند بیت. هەر بڕیارەکا مرۆڤ بدەت، د شیاندایە دەرئەنجام یێ پوزەتیڤ یان یێ نێگەتیڤ بیت کو باشی و خراباییێ هەر دووکان وەکهەڤ د دویڤ خۆدا دهینیت، پەشێمانی ژ ئەنجامێ ئەوان دەرئەنجامێن نێگەتیڤ پەیدادبیت و ب تایبەتی ژی ل دەڤ ئەوی کەسی یێ کو هزر و خەیال د لایەنێ نێگەتیڤێ ئەوێدا نەکری.

2–کەسایەتی: پەشێمانی ژ کەسەکی بۆ ئێکێ دی یا جیاوازە، هندەك کەس ییێن هەین، بەردەوام ل سەر گەلەك تشتان پەشێمان دبن، دبیت ل سەر

سادەترین ڕوویدان یان کێشەیەکێ پەشێمانییەکا زۆر ل دەڤ ئەوی کەسی پەیدابییت، د بەرانبەردا هندەك کەسێن هەین، زۆر ب زەحمەت پەشێمان دبن، ئەگەر ل سەر دەرئەنجامێن بریارەکا مەزن ژی پەشێمان ژی بن، دبیت کارتێکرنا ئەوێ پەشێمانییێ ل ئەوی کەسی دیارنەبیت. (Dian, 2019: 112-113)

1-7-گرنگییا پەشێمانییێ:

هەر چەندە پەشێمانی کریارەکا دەروونییا کارتێکەرە ل سەر هەستێن تاکەکەسی کو دەلیڤا ئەوێ چەندێ یا هەی ببیتە ئەگەرێ دوودلی و خەمۆکییێ، بەلێ سەرەرای هندێ تاکەکەس دشێت مفایەکێ زۆر د گەلەك بوارندا ژ پەشێمانییێ وەربگریت. هەر وەکو (Zeelenberg & Pieters) **دیاردکەن کو پەشێمانییەکا ب هەستدار گەلەك یا گرنگە د کریارا فێربوونێ و دانا بڕیاراندا، چونکی هەستن تاکەکەسی ژبۆ ئەنجامدانا کاران پالددەن، هەروەسا هەستێن مرۆڤی د هاندانا ئارمانجێن ڕەفتاریدا ل دەڤ قوتابییان ئێکەم و سەرەکیترینن کو هەر هەستەکێ تایبەت د شیاندایە ڕەفتارەکا تاکەکەسی ب ڕێکەکا جودا هانبدەت. نەخاسمە کریارا پەشێمانییێ ل سەر هندەك ڕەفتاران، تاکەکەس د شیاندایە ئەنجامێن باشتر د پاشەرۆژێدا ب دەستخۆڤە بهینیت. هەر وەکو** (March) **دیاردکەت کو د هەمی بڕیاراندا تاکەکەس دەستپێکێ هزر د ئەوێ چەندێدا دکەت کو د پاشەرۆژێدا ئەنجامێن ئەوێ دێ چ هەست ب ئەوی بەخشن، ژبەرهندێ د بارودۆخەکێ ب ئەڤی ڕەنگی یێ دوودلی و خۆدانە پاش ژ پەشێمانبوونێدا دێ زانیارییێن ب بها ژبۆ دەستنیشانکرن و ئەنجامدانا ڕەفتاران د پاشەرۆژێدا ب تاکەکەسی بەخشن.** (Nicolle, 2010:10) **کەواتە ئەم دشێین بێژین پەشێمانی وەکو پالدەرەکێ بهێزە ژبۆ تاکەکەسی د دانا بڕیار و ئەنجامدانا ڕەفتار و کارێن دروستدا، چ بەری یان پشتی ئەنجامدانا کار و ڕەفتاران**

بیت. ب واتایەکا دی، تاکەکەس پێش کارەکی یان ڕەفتارەکی ئەنجامبدەت یان بڕیارەکێ بدەت، دێ هەولدەت کار ب شێوەیەکێ دروست ب ڕێڤە بچن کو د پاشەرۆژێدا نەبیتە ئەگەرێ پەشێمانییێ د ئەوی کاریدا، هەروەسا پەشێمانبوون پشتی ئەنجامدانا کاران ژی گرنگییەکا زۆر د چارەسەرکرنا ئەوی بارودۆخیدا هەیە و هەولدان د ئەڤی باریدا کو ببیتە ئەزموون و سەربۆرەك کو دووبارە نەبیت و د داهاتیدا ب شێوەیەکێ باشتر بهێتە ئەنجامدان.

د ئەڤی بواریدا هندەك ستراتیجییەتێن هاریکار هەنە ژبۆ خۆ قورتالکرنێ ژ خەموکییا پەشێمانییێ. ئەوژی ئەڤەنە:

1-چارەسەرکرنا ئاریشەیێ: ل ڤێرێ تاکەکەس دێ ئاریشە و ئەگەرێن پەشێمانییێ دەستنیشانکەت و دێ ل ڕێکەکێ ژبۆ چارەسەرکرنا ئەوان گەڕییت. بۆ نموونە ئەگەر قوتابییەك هەبیت ژ کێم خواندنێ پەشێمانبیت کو ئەنجامێ ئەزموونێ باش نەبوویە، ئەو دشێت خشتەیەکێ ڕوژانە یێ خواندنێ بۆ خۆ بدانیت ژبۆ هندێ نمرەیەکا بەرز د قۆناغا داهاتیدا ب دەستخۆڤە بهینیت.

2-گوهۆڕینا دیتنا بارودۆخی: ئەڤ ستراتیجییەتە ئەو تاکەکەس پێ ڕادبیت، ئەوێ هزر و دیتنێن پەشێمانییێ ژبۆ بڕیارەکێ یان کار و ڕویدانەکێ هەین و دگوهۆڕیت، ئەڤە ژی دبیت ب ڕێکا سەرنجدانا لایەنێن ئەرێنییێن بارودۆخی بیت یان دووبارەلێکدانا ئەوی بارودۆخی ب ئەرێنی و هزرەکا ڕوهنتر و باشتر بیت. بۆ نموونە ئەگەر کەسەك پەشێمانبیت کو ئەو تروّمبێلا ئەوی ڤیای بکڕیت کو هاتبیتە فرۆتن، ل ڤێرێ ئەو دشێت هزر بکەت کو ئەو دشێت ب ئەوی پارەی ترومبێلەکا ژ ئەوێ باشتر بکڕیت، یان کارەکێ باشتر ب ئەوی پارەی بکەت و پارەی قازانج بکەت.

3-ڕێکخستنا هەستان: تاکەکەس ب ڕێکا تەکنیکێن خۆ ئارامکرنا مێشکی و هندەك ڕاهێنانان وەکو یوگا و هندەك لقینێن جەستەییێن دی کو بشێت مێشکێ خۆ ئارامبکەت و شیانا زالبوونێ ل سەر هەستێن نەرێنی هەبیت، کەواتە تاکەکەس ل سەر خۆ کاربکەت، داکو بشێت دەروونەکێ ئارام بۆ خۆ پەیدابکەت و ئەو بێزاریا ل دەڤ پەیدابووی ژ ئەنجامێ ئەوێ پەشێمانییێ خۆ ژێ ڕزگاربکەت.(**Abdulrahman & Abdulrahman, 2023:** **403**)

1-8-پەشێمانی و هەستێن دی:

پەشێمانی وەك کریارەکا هەستان، تێکەلی و نێزیکی ل گەل چەند کریارەکێن دی ییێن هەستانڤە هەیە، د هندەك بارودۆخاندا و د ئێکدەمدا دوو یان پتر ژ ئەوان هەستان ل دەڤ تاکەکەسی پەیدادبن، ژبەر ئەوێ چەندێ دێ ئاماژەییێ ب ئەوان جۆرێ هەستان دەین، ل گەل بەرچاڤکرنا پەیوەندی و جیاوازییا ئەوان ل گەل پەشێمانییێ. وەکو ل خوارێ دیاردبیت:

1-8-1-پەشێمانی و لێبوورینخواستن:

ئەڤ هەر دوو زاراڤە د زۆر دەماندا تێکەلدبن و ئێك و دوو تمامدکەن و ل جهێ ئێك دهێنە بکارهینان، د هەر دوو کریاراندا تاکەکەس هەستێ خەمباریێ ژ ئەگەرێ ئەنجامدان یان سەرنەکەڤتن د ئەنجامدانا تشتەکیدا ل دەڤ ئەوی پەیدادبیت، هەروەسا گەلەك جاران ژی وەکو ستراتیجییەتەکا لێبوورنخواستنێ هاتییە بکارهینان. (Aposolovska, Neshkovska, 2020: 6) بۆ نموونە (ئەزێ پەشێمانم ل سەر ئەو کارێ من کری.) د ئەڤێ نموونەییدا ئاخڤتنکەر ب ڕێکا دەربڕینێن پەشێمانییێ داخوازا لێبوورینێ ژ کەسێ بەرانبەر دکەت، بەلێ ژ لایەکێ دیڤە، ئەڤ هەر دوو زاراڤە دوو تێگەهـ و کریارێن ژێگجودایێن دەربڕینێن هەستانن کو هەر ئێك خودان دەربڕین و ستراتیجییەتێن خوییێن تایبەتە و د بارودۆخێن جیاوازدا ب شێوازێن جودا

جودا دهێنه بکارهینان. دیسان لێبووڕینخواستن دبیت بەرپرسیارەتییێ ڕابکەت یان ژی ڕانەکەت ژبۆ ئەو ڕویدانا هاتییە ئەنجامدان، بەڵێ پەشێمانی ب تنێ دەربڕینەکا هەڤسۆزییێیە. هەروەسا پەشێمانبوون هەستەکێ ناڤخۆییە کو تاکەکەس پەشێماندبیت بۆ تشتەکی شاش ئەنجامدابیت یان تشتەك ژبیرکربیت، بەڵێ لێبووڕینخواستن دەربڕینەکا دەرەکییە و دانپێدانە چ ب نڤێسین یان ب زارەکی، ژبەر ئەوی کەسی تشتەکێ شاش ئەنجامدایە یان تشتەکێ دروست ب نەتمامی هێلایە.

1-8-2-پەشێمانی و تاوان (Guilt):

زاراڤێن ئەڤان هەر دوو کریاران گرێدای هەستێن مرۆڤییە و تاڕادەیەکی نێزیکی ئێکن، هەر وەکو (Gilovich & Medvec) دیاردکەن کو هەستکرن ب پەشێمانییێ تاڕادەیەکێ زۆر یا تامدایە ب هەستێ تاوانێڤە. (Gilovich & Medvec, 1995: 393) چونکی ژبەر ئەوێ تاوان یان گونەها تاکەکەسی ئەنجامدای، هەستێ تاوانێ یان پەشێمانییێ بۆ پەیدابوویە. بۆ نموونە: ئەگەر خوارنەکا ئێکسپایر دمالدا بمینیت و زارۆك بخۆت و پێ ژەهراوی ببیت، ل ڤێرێ دبیت چئەم هزر بکەین کو دایك دێ دەربارەی خەمساریا ئەوێ پەشێمان بیت ، یان ژی دایك دێ هەست ب تاوانێ کەت کو ئەو ئەگەرە ئەڤ زارۆکە ژەهراوی بووی. هەروەسا دبیت دایك هەر دوو هەست ل دەڤ پەیدابن. کەواتە ئەڤان هەر دوو تێگەهان پەیوەندییەکا توند و تول ل گەل ئێك هەیە، گەلەك جاران تەڤلی هەڤ دبن و ل جهێ ئێك دهێنە بکارهینان.

ژ لایەکێ دیڤە ئەگەر ئەم سەحکەینە ئەوان جییاوازییان د ناڤبەرا ئەڤان هەر دوو کریاراندا دێ بینین، پەشێمانی یا گرێدایە ب ئەوان بڕیارانڤە ئەوێن دەرئەنجامێن نەباش بێیکو تۆ هەستپێبکەی کو دێ ڕویدەن، ل دویڤ خۆ دهینن، بەڵێ تاوان ژبۆ ئەوان بڕیارانە ییێن کو دەرئەنجامێن نەباش ل گەل کو

ب ئاگەهی وب هەستپێکرنا تە ڕوویددەن. هەروەسا خالەکا دی د بوورینا وەختیدا د شیاندایە تاوان ببیتە پەشێمانی. (Alliance of hope forum, 2023:1) بۆ نموونە ل دەمێ ڕوویدانەك ب سەرێ تاکەکەسی دهێت کو کارتێکرنا ئەوێ یا مەزن بیت و شاشی ژ ئەوی بیت، ل دەستپێکا ڕویدانێ و تاکو دەمەك دبووریت هەستکرن ب تاوانێ ل دەڤ ئەوی تاکی پەیدادبیت، پشتی بوورینا دەمەکێ زۆر ئەو هەستکرن ب تاوانێ دبنە چەند پەشێمانییەك ژبۆ ئەوان کار و بڕیارێن ئەوی تاکی داین. دیسان (Crawford) دیاردکەت کو د پەشێمانییێدا تاکەکەس دان ب شاشییا خۆ دانیت. بەڵێ تاوان ئەوە کو تاکەکەسێن دی پێکوڵێ دکەن کو ئەم هەست ب شەرمێ بکەین. دیسان پێشنیازدکەت کو پێدڤییە تاکەکەس ژ شاشییێن خۆ فێربیت، واتە ل دەمێ تاوانەك و بڕیارەکا خەلەت ددەت، تاکەکەس دڤێت هەستکرن ب شاشییێ ل دەڤ پەیدابیت، داکو ل جهێ ئەوێ شاشییا ئەنجامدای هەولبدەت کارەك و بڕیارەکا باشتر د پاشەڕۆژێدا بکەت. ل ڤێرێ ئەو ئاماژەیێ ب هندێ ددەت کو ئەو هەست ل دەڤ تاکەکەسی ب هەستێ پەشێمانییێ دهێتە نیاسین. (Crawford,2023:1)

2-8-3-پەشێمانی و بێهیڤیبوون (Disappointment):

پەشێمانی و بێهیڤیبوون ب دوو هەستێن نێگەتیڤ دهێنە هەژمارتن، ل دەمێ کو ئەنجامێن بڕیارێن گرنگێن تاکەکەسی ب شێوەیەکێ نەباش و نەدلخواز دەستڤەبهێن، د هەردوو کریاراندا ئەو تشت و ڕویدانێن جیاواز پەیدادبن. (Zeelenberg et all, 2010:221) بۆ نموونە دەمێ تاکەکەسەك خانییەکێ دکڕیت و بۆ ماوێ چەند هەیڤەکان تێدا دمینیت، ل ئەوی دەمێ هندەك ئاریشە د خانیدا دیاربن و بهایێ خانی دابکەڤیت، ل

دویڤ بازاری، ل ڤێرێ ئەڤ تاکەکەسە هەم هەستێ بێهیڤیبوونێ و هەم هەستێ پەشێمانییێ ل دەڤ پەیدادبیت.

ئەڤ هەردوو زارەڤە د ناڤەرۆکا کریارێ و کاریگەرییا هاندانێدا د جیاوازن. هەر وەکو (Zeelenberg) و هەڤالێن ئەوی دیاردکەن کو پەشێمانی و بێهیڤیبوون ب شێوەیەکێ توند ب چالاکییێن هەڤبەش و هاندانا ئارمانجانڤە د گرێدانە. بێهیڤیبوون یا گرێدایە ب هەستێ بێهێزییا تاکەکەسیڤە کو ڕادبیت ئەوی بارودۆخێ بۆ پەیدابووی پشتگوە دهاڤێژیت، بەڵێ چ پێکولا د دویڤدا ناکەت. بەڵێ پەشێمانی گرێدایە ب هەستێ خۆ تومەدبارکرنێڤە و ڕابوونە ب چارەسەکرنا شاشییێن خۆ یان کەسەکی و مەیلا ئەوی پتر بەرەڤ هزرکرن و چارەسەرکرنا ئاریشەیا بووریڤە دچیت. (Zeelenberg et al, 1998: 228) کەواتە جیاوازییا ئەڤان هەر دوو تیگەهان ژ ئەوێ چەندێ دیاردبیت کو د بێهیڤیبوونێدا، تاکەکەس دەمێ دکەڤیتە د ئەڤی بارودۆخیدا کارتێکرنەکا نەرێنی ل سەر دەروونێ ئەوی دکەت و د شیانا ئەویدا نینە، ئەوێ کارتێکرنێ و هەستێ خۆ بەرەڤ پێشچوونا ئەوی بارودۆخی یان ئەوێ ڕویدانێ ببەت، بەلکو هەمی هەولا تاکەکەسی دێ ئەو بیت کو خۆ ژ ئەوی بارودۆخێ بێهیڤیبوونێ ڕزگاربکەت. بەڵێ پەشێمانی یا گرێدایە ب هەستکرن ب شاشییەکێ کو ئەنجامدابیت و هەولدانە بۆ خۆ ڕزگارکرنێ ژ ئەوی بارودۆخێ و ب ڕێکا ڤەدیتنا چارەسەرییان کو دووبارە نەبیت یان د پاشەرۆژێدا بهێتە چارەسەرکرن.

1-2-4-پەشێمانی و خەم (sadness):

ئەڤە هەردوو کریارە د بەرنیاسن کو بێزارکرنێ ل دەڤ تاکەکەسی پەیدادکەن کو ژ ئەنجامێ خەمەکێ یان شاشییەکێ پەیدابووینە. هندی پەشێمانییە تاکەکەس هزردکەت و خەم دەڤ پەیدادبیت، چونکی ئەو بڕیار

یان کارێ ئەوی ئەنجامدای ل جهێ ئەوێ یا باشتر هەبوو کو نەدبوو ئەگەرێ کو ئەڤ خەمە ل دەڤ پەیدا ببیت، بەلێ خەم ئەو هەستێ نەخۆشە کو تاکەکەسی ژبۆ نرخاندنا ئەوێ، دەرئەنجامەکێ نێگەتیڤ هەیە، ئەو هەستێ خەمێ کارڤەدانەکە بۆ ئەوی دەرئەنجامی ب خۆ، بێی هیچ جۆرە پێشبینیکرن و شروڤەکرنەکا دی. (Lopez & Amsel, 2015:1) کەواتە هندی پەشێمانییە، تاکەکەس دشیا بڕیارەك و ڕەفتارەکا باشتر ئەنجامبدەت، بەلێ ئەوی یا دروست هەلنەبژارت، ژبەرهندێ پەشێمانی ل دەڤ پەیدادبیت، بەلێ تاکەکەس تووشی خەمێ دبیت ل دەمێ هیچ بژاردەیەك ل بەر دەست نەبیت و ئەو نەبیت یا ئەنجامدای.

1-8-5-پەشێمانی و تۆڕەبوون (anger):

دوو زاراڤن و کریارێن هەستانە کو ل دەمێ دەروونێ تاکەکەسی تووش دبیت، کارتێکرنەکا نێگەتیڤ ل سەر هەستێن ئەوی دهێتە کرن، زۆربەیا جاران ئەڤ جۆرە هەستێن ڕوویددەن، ل دەمێ کارەك و ڕوویدانەك و ڕەفتارەکا نەیا دروست و نەچاڤەرێکری دهێتە دیتن. سەرەرای خالێن وەکهەڤێن ئەڤان هەر دوو هەستان د شیاندایە جیاوازییا ئەوان بهێتە دیتن کو هندی تۆڕەبوونە دشێت ببیتە ئەگەرێ دروستبوونا هەلسوکەڤت و ڕەفتارێن دوژمنکارانە، بەلێ پەشێمانی ئەوان جۆرە ڕەفتاران ب ڕێکا ژبیرکرنێ سنووردارکەت. (Kim, 2014: 19) .

پشکا دووێ: پەشێمانی و ستراتییجییەتێن ئەوێ

2-1-ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ:

مەبەستا مە ژ ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ ئەوە کو بزانیین ل بارودوخێن جیاوازدا ب چ شێوە ئاخڤتنکەرێن دەڤەرەکێ پەشێمانییا خۆ دیاردکەن، لەورا دبیت ئەو ستراتیجییەتێن مللەتەك یان دەڤەرەك بکاردهینیت د جیاوازبن ژ مللەتەك و جهەکێ دی. ئەگەر ئەم سەحکەینێ (Abd & Al Ameedi) ئاماژەیێ ب هندەك ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ ددەن وەکو ل خوارێ دیاردبیت:

1-دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا (Explicit performatives): یا پێکهاتییە ژ ئەوان دەربڕینێن کارێ ڕاپەراندنێ ب خۆڤەدگریت کو ب کارێ ئاشکەراکرنا ئەو کاریارێن دهێنە ئەنجامدان ڕادبیت. (Abd & Ameedi, 2022: 46) کەواتە ئاحڤتنکەر ب شێوەیەکێ ئاشکەرا بۆ کەسێ بەرانبەر پەشێمانییا خۆ دیاردکەت. بۆنموونە:

-ئەز گەلەك پەشێمانبووم ژ خەمساری و نەخواندنێ ل زانکۆیێ. ل ڤێرێ پەشێمانی کارێ ڕاپەراندنێیە و یا ئاشکەرایە.

2-دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ڤەشارتی (Implicit Performative): د ئەڤێ ستراتیجییەتێدا کارێ ڕاپەراندنێ تێدا ناهێتە ئەنجامدان. (Verschueren, 1999: 103) کەواتە ئەم دشێین بێژین کو ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ نەڕاستەوخۆ پەشێمانییا خۆ دیاردکەت.

-ڕاستی دوهی مە گەڕییانەکا گەلەك نەخۆش ئەنجامدا.

سەرەرای ئەڤان ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ، بەلێ ڤەکۆلەرێن ئەڤێ ڤەکۆلینێ د ئەوێ باوەرێدانە کو تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی ب هندەك

ستراتیجییەتێن دی ژی بۆ دەربڕینا پەشێمانییێ ڕادبن. وەکو ل خوارێ دیارکری:

1-لێبووڕینخواستن: تاکەکەس ب ڕێکا دەربڕینێن لێبووڕینخواستنێ ب ئەنجامدان و دیارکرنا پەشێمانییا خۆ ڕدابن، چونکی لێبووڕینخواستن یا پێکهاتییە ژ کریارەکێ کو ئاخڤتنکەر ئاڕاستەی گوهداری دکەت، ژبەر ئەوێ شاشی و زیان و بڕیار و کریارا نەروست ئەنجامدای، لەورا دەمێ ئەڤ کریارە ژ لایێ ئاخڤتنکەریڤە دهێتە دەربڕین، ڕاستە هەمی دەمان مەبەستا پەشێمانییێ ناگەهینیت، بەلێ زۆربەیا جاران پەشێمانییا ئەوی پیشاندەت.

2-هیڤیخواستن: دەربڕینێن هیڤیخواستنێ ڕۆلەکێ مەزن و کاریگەر د کریارا پەشێمانییێدا دگێڕن، ئاخڤتنکەر گەلەك جاران دەمێ ل کارەکی یان بڕیارەکا خۆ پەشێماندبیت، هێڤییان دخوازیت کو ئەو کارە نەکربا یان ب شێوەیەکێ دی بڕیار دابا، دا کو بارودۆخێ نوکە ب شێوەیەکێ دی و باشتر با. بۆ نموونە:

-خۆزی من هەڤالینییا ئەوی نەکربا.

-خۆزی دووبارە ببامە قوتابی دا شیابام نمرەیێن بلنتر بهینم.

3-بەلێندان: تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی گەلەك جاران ژبۆ دیارکرنا پەشێمانییا خۆ ژ کریارەك یا بڕیارەکێ، سۆزێ ددەت. ئەڤجا چ ئەو سۆزە بۆ ئەوی ب خۆ بیت یان بۆ کەسێ بەرانبەر بیت کو ئەو سۆز پەشێمانییا ئەڤی تاکەکەسی دیاردکەت. بۆ نموونە:

-وەعدبیت ئەز جگارا نەکێشمە ڤە

-سۆزێ ددەم ئەز ئەوی کاری دووبارە نەکەمەڤە

4-تومەتبارکرن: ئاخڤتنکەرێن مە گەلەك جاران پەشێمانییا خۆ ب ڕێکا دەربڕین و دەستەواژەییێن تومەتبارکرنێ دیاردکەن، ل دەمێ کەسەك پێکولا پاقژکرنا خۆ یان ئارامییا دەروونێ خۆ ڕادبیت، دێ ئەوێ چەندێ دەتە پال کەسەکێ دی و ئەڤ دانە پالا تومەتێ ل دەڤ ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی گەلەك جاران پەشێمانییا ئەوی کەسی دیاردکەت. بۆ نموونە:

-ئەگەر تە تلەفونا خۆ ڕاکربا ئەڤ هەمییە ڕوینەددا.

-هەکە تە پێدڤییاتییا من قەتاندبا، نێ من خۆ محتاجی ئەوی نەدکر هەتاکو بشێت ئەڤێ ئاخڤتنێ بکەت.

5-تولڤەکرن: تولڤەکرن وەك کریارەکا ئاخڤتنێ د شیاندایە دەربڕین و ڕستە و دەستەواژەییێن ئەوێ وەکو کریارا پەشێمانییێ بهێنە بکارهینان، پەشێمانبووی دکەڤیتە د بارودۆخەکیدا کو کەسەکی یان تشتەکی بەرانبەر ب هۆکارێ ئەوێ شاشییا پەیدابووی دببینیت، ژبەر هندێ ئەو پێکولێ دکەت کو تولا خۆ ڤەبکەت. ل دەمێ ئەو دەربڕینێن تولڤەکرنێ دهێنە گوتن پەشێمانییا ئەوی تاکی دیاردبیت. بۆ نموونە:

-ئەز دزانم جارەکا دی دێ چاوا سەرەدەرییێ ل گەل ئەوی کەم.

-بلا ڤێجارێ خۆ محتاجی من بکەت، دێ بەرسڤا ئەوی لاو دەم.

6-گازندەکرن: ڕاستە گازندەکرن ژ کریارێن ئاخڤتنێنە، بەڵێ ڕۆلەکێ دیار د دیارکرنا پەشێمانییێ ل دەڤ تاکەکەسێن گوڤەرا بەهدینی دگێڕیت. تاکەکەسێن مە دەمێ شاشییەکێ د کار و بڕیارێن خۆدا ئەنجامددەن و ژێ پەشێماندبن، ب ڕێکا گازندەیان ئەوێ پەشێمانییێ دیاردکەن. بۆ نموونە:

-ئەڤە گەلەك جاران ئەڤە ب سەرێ من هات، نزا کەنگی دێ ب خۆ ڤە چم.

-ئەز نزانم بۆچی بەس ئەز ل بەر پێیان دچم.

7-باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا: ب ڕێکا هندەک دەستەواژە و ڕستەیان کو ئاخڤتنکەرێن مە پێکولێدکەن د داهاتیدا نەب تنێ ئەوێ شاشییێ ئەنجامنەدەن، بەلکو ب شێوەیەکێ باشتر یان کارەکێ باشتر ئەنجامبدەن. بۆ نموونە:

-ئەز دێ پێکولێ کەم ئەڤێ جارێ باشترین نمرەیان بهینم.

-خودێ حەسبکەت جارا بهێت دێ بەدەلڤەکەم.

8-پەشێمانییا مەبەستدار: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر ب دیارکرنا پەشێمانییێ ڕادبیت چ یا زارەکی یان جەستەیی بیت کو بۆ کەسێ بەرانبەر پەشێمانییا خۆ دیاردکەت، بەڵێ دبیت مەبەستا ئەوی ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەربیت بۆ بەردەوام بوون و ئەنجامدانا هندەک کارێن دی، یان هەولدان بیت ژبۆ ب دەستڤەهینانا دلپێڤەمان و لێبووریێ ژ کەسێ بەرانبەر ب ڕێکا دیارکرنا پەشێمانییێ ل سەر ئەو شاشییێن هاتینە ئەنجامدان. وەکو:

-ڕاستی من نەزانی دێ تۆ عاجزبی ئەگەر من ئەو ئەو سحبەتە بۆ نەدکر.

-تمام، من زانی شۆلەکێ خەلەتە و ئەز دووبارە ناکەم.

9-سویندخوارنا تێکەلی کردەیان: ل ڤێرێ ئاخڤتنکەرێن گوڤەرا بەهدینی ب سویندخارنێ دەستپێدکەن و تێکەلی چەندین کریارێن جۆراو جۆر دکەن و پەشێمانییا خۆ پێ دەردبڕن. بۆ نموونە:

-خودێ وەکیلە من خۆ وەرتاند.

-پا ب خودێ من شۆل ژ بنی خەلەتکر

10-دانپێدان: تاکەکەسێ گۆڤەرا بەهدینی گەلەک جاران د دیارکرنا پەشێمانییێدا، دانپێدانێ ب ئەوێ شاشییێ دکەت، ئەڤ ستراتیجییەتە دبیت ژ جۆرێ پەشێمانییا تاک لایەنی بیت کو ب خۆ ب خۆ دانپێدانێ دکەت.

هەروەسا دبیت ژ جۆرێ پەشێمانییا دوو لایەنی بیت کو ل قۆیرێ پەشێمانکەر دانپێدانا شاشییێ بۆ کەسێ بەرانبەر دکەت. جهێ ئاماژەپێکرنێیە کو د هەمی ستراتیجییەتێن پەشێمانییێدا یێن ل سەری مە باس کرین ب شێوەیەك ژ شێوەیان جۆرە دانپێدانەك تێدا هەیە، چونکی هندی پەشێمانییە ب مەبەستا هندێیە کو تاکەکەس د بارودۆخەکیدایە یێ ژێ پەشێمانە، لەورا دەربڕینا پەشێمانییێ ئاماژەیە ژبۆ هندێ کو ئەو تاکەکەس دانپێدانێ ب کار و بڕیارەکا شاش دکەت. نموونە ژ بۆ ستراتیجییەتا دانپێدانانێ:

-ڕاستی نە چ شۆل بوو من کری.

-ئەز دانپێدانێ دکەم من خەلەتییەکا مەزن ئەنجامدایە.

2-2-ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ د زمانێ کوردیدا:

1-هەلویستێ ئێکێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ هەڤالەکی دەربڕە، ژبەرکو تە کارەکێ نەدروست ئەنجامدابیت.

هەلویستێن ب ئەڤی ڕەنگی د ناڤبەرا هەڤالاندا پتریا جاران دەربڕینێن نەفەرمی و ئاخڤتنێن بازاری د ناڤدا دهێنە بکارهینان، چونکی تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی پێدڤی ب هندێ نابن ب شێوەیەکێ فەرمی یان نەڕاستەوخۆ پەشێمانییا خۆ بۆ هەڤالێن خۆ دیاربکەن، بەرۆڤاژی گەلەك جاران دەمێ کەسەك پەشێمانی کار و کریارەکا خۆ دبیت، ئێکەم کەس هەڤالەکی نێزیك دبینیت کو دلێ خۆ بۆ ڤەکەت، لەورا ئاخڤتنکەرێن مە دەمێ کارەکی ئەنجامدەن و ژێ پەشێماندبن، ب چەند ستراتیجییەتەکان پەشێمانییا خۆ بۆ هەڤالێن خۆ دیاردکەن. وەکو د وێنەیێ ئێکێدا دیاردبیت:

ویَنەیێ ئێکێ

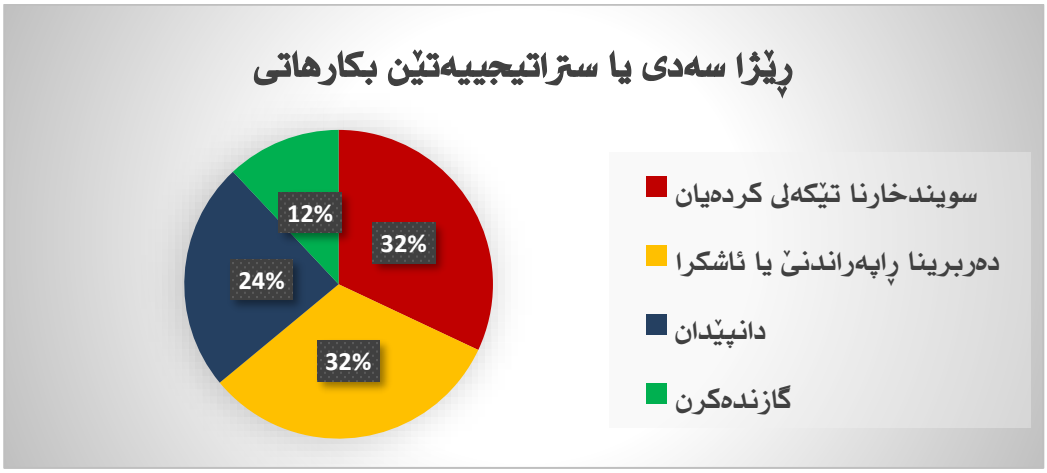

د ویَنەیێ ئێکێدا دیاردبیت هەر دوو ستراتیجییەتێن زۆر ژ لایێ پشکدارێن مە بکارهاتین، ستراتیجییەتێن سویندخوارنا تێکەلی کردەیان و دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرایە. ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ب ڕێژەیا (32%) هاتییە بکارهینان کو ئەڤ ستراتیجییەتە یا پڕی دەربڕینێن سویندخوارن و نەفەرمییە کو ب شێوەیەکێ ئاسایی د ناڤ ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینیدا دهێتە بکارهینان، ژ ئەوان دەربڕینان ژی (خودێ وەکیل من ئەبەد نەزانی دێ وەلێهێت)، (ب قورعان خۆ ئەز ژ قەهران نساخ بووم)، (خودێ دزانیت ئەز چەند ب ئەوی کارێ من کری ئێشام)... هتد. ل گەل هندێ ب هەمان ڕێژەیا (32%) ستراتیجییەتا دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا ژ لایێ پشکدارێن مە بکارهاتییە، وەکو مە گوتی ئاخڤتنکەرێن گوڤەرا بەهدینی پێدڤی ب دەربڕینێن نەڕاستەخۆ نابن ژبۆ نیشاندنا پەشێمانییێ بۆ هەڤالەکی، ژبەرهندێ کارێ ڕاپەراندنێ (پەشێمانی) زۆر هاتییە بکارهینان. ژ ئەوان نموونەیێن ژ لایێ پشکدارێن مە هاتینە بکارهینان: (ئەز گەلەك پەشێمانبووم ژبەر ئەوی کاری)، (ئەزێ پەشێمانم، پەشێمانم ژ بڕیارا خۆ)... هتد. ستراتیجییەتا سێیێ یا ژ لایێ

ئاخڤتنكەرێن مەڤە ژبۆ ئەڤی هەلوریستی بکارهاتی، ستراتیجییەتا دانپێدانێیە، ل ڤێرێ پشکدارێن مە ب ڕێکا هندەك دەربڕینێن وەکو (دانپێدنێ دکەم کو ئەزێ خەلەتبووم)، (ئەز دزانم نە شۆلەکێ درستبوو من کری)...هتد. ڕابوویە ب دیارکرنا پەشێمانییا خۆ بۆ هەڤالێن خۆ. ل دوماهییێ ستراتیجییەتا پەشێمانییێ یا گازندەکرنێ ب ڕێژەیا (12%) هاتییە بکارهینان کو ئاخڤتنکەرێن مە ب ڕێکا هندەك دەربڕینێن. وەکو: (تۆ دزانی ئەڤی کارێ خەلەت بۆ من خەمەکا مەزن چێکرییە)، (ئەڤی شۆلی دلێ من تژی کرییە نزا دێ چاوا ژێ خلاسبم).. هتد. پەشێمانییا خۆ دیاردکەن.

2-هەلویستێ دووێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ کارەکێ شاشێ تە ئەنجامدای بکە، ژ بەر کێمییا ڕێنمایێن هەڤکارێ تە.

ئەگەر ئەم تەماشەی ئەڤی هەلویستی بکەین کو هەڤکارێ تاکەکەسەکێ گۆڤەرا بەهدینی ل دەمێ کێمتر خەمییێ دکەت، ئەڤ تاکەکەسە دکەڤیتە د هندەك کارێن شاش و بریارێن نەدروستدا کو پەشێمانی د دوێڤدا دهێت، پشکدارێن مە دەمێ ب دەربڕینا پەشێمانییان ڕادبوون چەند ستراتیجییەتەك بکارهینانە. هەر وەکو د وێنەیێ دووێدا دیاردبیت:

وێنەیێ دووێ

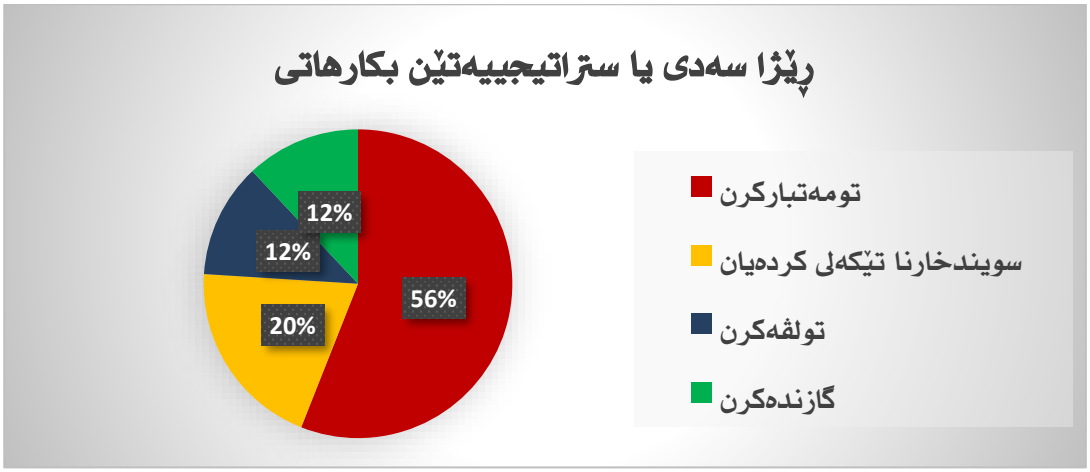

د ئەڤی وێنەیدا ب شێوەیەکێ سەیر ستراتیجییەتا تومەتبارکرنێ ب ڕێژەیا (56%) هاتییە بکارهینان، ب ئەوێ واتایێ کو پشکدارێن مە دەمێ دکەڤنە د هەلویستەکێ ب ئەڤی ڕەنگیدا، پەشێمانییا خوّ ب تومەتبارکرنا کەسێ هەڤکارێ کێمتر خەم ڕادبن، ئەم دشێین بێژین ئەو نەئارامی و ئازارێن دلێ خوّ ب تومەتبارکرنا کەسێ بەرانبەر دەردئێخن، ژ ئەوان دەربڕینێن دهێنە بکارهینان: (ئەگەر تە دروست ڕێنمایی دابان نوکە ئەڤە ب سەرێ من نەدهات)، (توّ دزانی توّ ئەگەرێ سەرەکی بووی)، (خڕ توّ بووی هەتا ئەڤ کارە هوّسا خەلەت هاتی)..هتد. هەروەسا ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەڵی کردەیان ب ڕێژەیەکا باش کو دبیتە (20%) بکارهاتییە، ژ دەربڕینێن بکارهاتی (وەللا توّ نەبای ئەڤ مشکیلە چێنەدبوو)، (ب خودی خڕ خەلەتییا تەبوو)... هتد. ئەڤە ژی دبیت بوّ ئەوێ چەندێ بیت کو پەیوەندییا د ناڤبەرا هەر دوو کەساندا یا نێزیکە، لەورا ئەڤ دەربڕینێن نەفەرمی هاتینە بکارهینان.

د دویڤدا هەر دوو ستراتیجییەتێن تولڤەکرن و گازندەکرنێ ب هەمان ڕێژە کو (12%) یە هاتینە بکارهینان، هندی ستراتیجییەتا تولڤەکرنێیە بوّ ئەڤی هەلویستی تا ڕادەیەکی دێ زۆر گران بیت کو ب ئەڤێ ڕێژەیێ بکارهاتی، ئەو ژی دبیت ژبەر ئەوی هەستێ نەخوش بیت، ئەوێ ژ ئەگەرێ ئەوی کارێ شاش دروستبووی کو پشکدارێن مە هەولا تولڤەکرنێ بدەن، ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە دیتن (ئەڤە ناهێتە ژ بیرکرن یا تەکری)، (کا تە چ کر بزانە دێ ب سەرێ تەژی هێت)... هتد. دیسان ژ ئەوان دەربڕینێن ئاخڤتنکەرێن مە ب ڕێکا گازندەکرنێ پەشێمانییا خوّ دەربڕی. وەکو:(برا تە بوّچی بەرسڤا تەلەفوّنێ نەددا)، (توّ دزانی جارێن هوّسا دروست من تێبگەهینە)... هتد.

3-هەلویستێ سێیێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بکە بۆ کارەکی کو تە نەگوهداریا بابێ خۆ کربیت.

هەلویستەکێ ب ئەڤی ڕەنگی کو زاروٚك پەشێمانییێ بۆ بابێ خۆ دیاربکەت ل سەر نەگوهداریکرنا ئەوی د کەلتووریٚ کوردیدا. زۆربەیا جاران دێ ستراتیجییەتا لێبوورینخواستنێ بیت، یان ب ڕێکا هندەك دەربڕینان بیت کو ئەو کار ناهێتە ئەنجامدان و دێ ل جهێ ئەوی یا باشتر هێتە ئەنجامدان، هەر وەکو ئەڤ جۆرە دەربڕینە ب شێوەیەکێ بەرچاڤ د ناڤ داتایێن پشکدارێن مە ییێن گۆڤەرا بەهدینیدا ڕەنگڤەدایە، هەر وەکو د وێنەیێ سێییێدا دیاردبیت.

وێنەیێ سێییێ

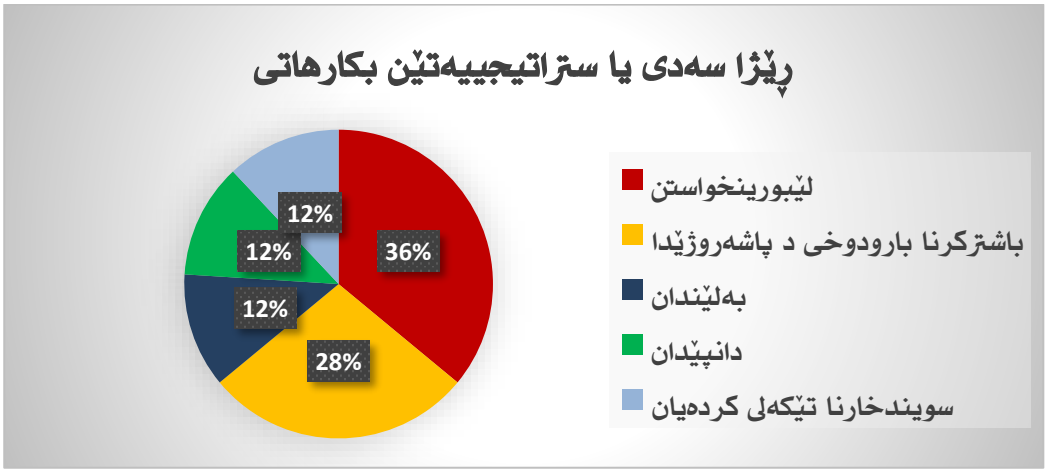

د ئەڤی وێنەیدا ستراتیجییەتا لێبوورینخواستنێ ب شێوەییەکێ بەرچاڤ دهێتە دیتن، ب ڕێژەیا (36%) کو پشکدارێن مە پەشێمانییا خۆ ب ڕێکا لێبوورینخواستنێ ژ بابێ خۆ دەربرییە، ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (ببووره باب ڕاستی من نەزانی دێ وەلێهێت)، (قوسیرێ عەفوبکە باب خەلەتییەك بوو، چوو)، (ژ دل داخوازا لێبوورینێ

دکەم باب)...هتد. هەروەسا ستراتیجییەتا باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا ژ ستراتیجییەتێن زۆر بکارهاتییێن ئەڤی هەلویستینە، ئەو ژی ژبەر ئەوێ چەندێیە تاکەکەسێن کورد حەزدکەن بۆ بابێ خۆ دیاربکەن کو ئەو بڕیار و کارێ شاش یێ ئەنجامدای د داهاتیدا باشتر لێبکەن، ژبەر ئەوێ چەندێیە کو باب ژ زارۆکێن خۆ زۆرتر خەما کارێن ئەوان دخوّت، ژبەر هندێ زارۆکێن ژی حەز دکەن بابێ خۆ ئارامبکەت و د پاشەرۆژێدا ب کار و بڕیارێن خۆ دلخۆشبکەت. هەر وەکو دبینین ب ڕێژەیا (28%) ئەڤ ستراتیجییەتە هاتییە بکارهینان، ژ ئەوان دەربڕینان ژی: (تۆ یێ ڕاستبووی باب)، (جارا بهێت دێ ئەوێ کەم یا تە گوتی)، (تۆ خەما نە خۆ باب دەلیڤە مایە دێ باشتر لێکەم). (دلێ تە مرتاح بیت هۆسا نامینیت خودێ حەسبکەت)... هتد. هەروەسا هەر سێ ستراتیجییەتێن بەلێندان و دانپێدان و سویندخارنا تێکەڵی کردەیان ب هەمان ڕێژەیا (12%) ژ لایێ پشکدارێن مەڤە هاتینە بکارهینان، ژ دەربڕینێن بۆ بەلێندانێ بکارهاتین (سۆزبیت دووبارە نەبیت باب)، (ئەز ئاخڤتنا تە ل عەردی نادەمەڤە باب). دەربڕینێن د ستراتیجییەتا دانپێدانێدا هاتینە بکارهینان. وەکو: (دانپێدانێ ب خەلەتییا خۆ دکەم)، (دانپێدانێ دکەم من ب خەلەت کر). دیسان ژ دەربڕینێن ژبۆ ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەڵی کردەیان ژ لایێ پشکدارێن مەڤە هاتینە بکارهینان. وەکو:(خودێ باب تە ڕاست گوت)، (قورعان باب د ئەڤی شۆلیدا خەلەتی کر و گوهێ خۆ نەدا تە).

4-هەلویستێ چارێ: دەربڕینا پەشێمانییێ دیاربکە بۆ قەرەکێ تە دابیتە کەسەکی و گیرۆکربیت.

هەلویستێن ب ئەڤی ڕەنگی د ناڤ جڤاکێ کوردیدا ب شێوەیەکێ بەرچاڤ دهێتە دیتن، ب تایبەت د ئەڤان کاودانێن ئەڤی سەردەمیدا هێشتا زۆرتر

بوویە، لەورا دەمێ کەسەك قەنجییەکێ ل کەسێ بەرانبەر دکەت و پارەیەکێ یان تشتەکی ب قەڕ بدە تە ئەوی کەسی و ئەو قەڕێ خۆ گیرۆ بکەت یان نیەتا نەدانێ هەبیت، کەسێ بەرانبەر دێ تووشی خەمۆکی و پەشێمانییێ بیت و هندەك جارا کارڤەدانێن دژوار ل دویڤ خۆرا دهینیت، ل دەمێ مە داخواز ژ پشکدارێن خۆ کری کو د ئەڤی هەلویستیدا پەشێمانییا خۆ دەربڕن، ئەم ب هندەك ستراتیجییەتێن هەمەجۆر ئاشناکرین. هەر وەکو د وێنەیێ چارێدا هاتینە بەرچاڤکرن:

وێنەیێ چارێ

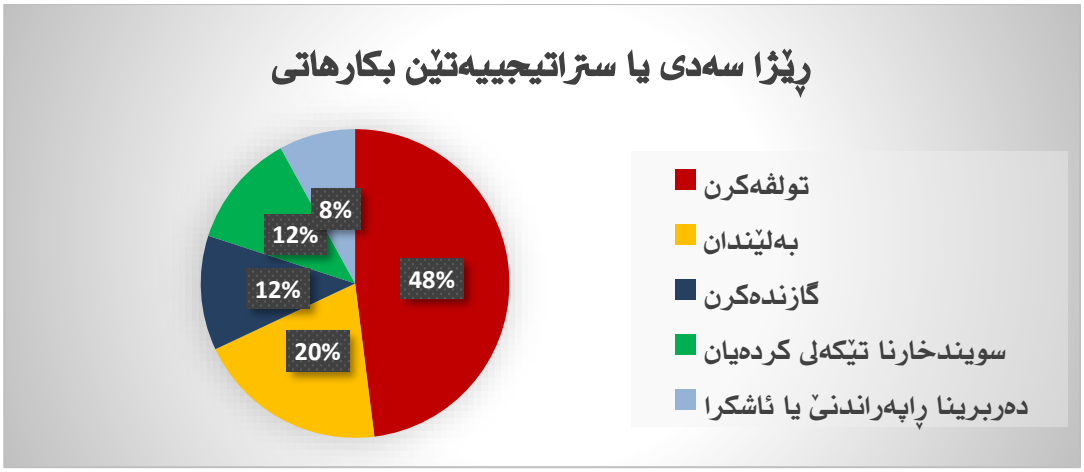

پشکدارێن مە ستراتیجییەتا تولڤەکرنێ ب شێوەیەکێ بەرچاڤ و زۆر بکارهینایە کو ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە (48%) ژ سەرجەمێ گشتییێ پشکدارێن مە، ئەڤە ژی بۆ ئەوێ چەندێ دزڤریت کو تاکەکەسێن مە دبینن باشترین کارڤەدان کو بشێت تا ڕادەیەکی دلێ ئەوان ئارام بکەت و پەشێمانییا خۆ پێ دیاربکەن، دەربڕینێن تولڤەکرنێنە، ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (مانێ دێ ئەو خۆ محتاجی من کەتەڤە ئیلا ئەوی ڕەزیلبکەم)، (دنیا نەشەڤ و ڕوژەکە دێ هەر هێتە دەڤ منڤە)، (ئەز زانم

دێ چاوا سەرەدەرییێ ل گەل کەم)، (بلا بێهنا خۆ فرەهبکەت حەتا سکالایێ لێدکەم)...هتد. دیسان ستراتیجییەتا بەلێندان ژی ب شێوەکێ زۆر د ناڤ پشکدارێن مەدا دهێتە دیتن کو ب ڕێژەیا (20%) یە، ئاخڤتنکەرێن مە ب ڕێکا سۆزێن خۆ هەولداینە کو ئەوی قەڕی وەرگرنەڤە ژ ئەوی کەسی، ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (سۆزبیت ئەو ئەوان پاران بهینیت)، (وەعدا خودێ بیت ئەز ئەوان پاران ژێ وەرگرم)، (وەعدبیت ئەو خۆ محتاجی من بکەتەڤە ئەز وی ڕەزیلکەم)...هتد. هەروەسا ستراتیجییەتێن گازندەکرن و سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ب هەمان ڕێژە کو (12%) ل دویڤ ئێك ژ لایێ پشکدارێن مە هاتینە بکارهینان، هندەك ژ ئەوان دەربڕینێن بۆ گازندێ هاتینە دیتن. وەکو: (مخابن بۆ ئەوی، ڕاستی من ئەڤ هزرە ژێ نەدکر)، (مروڤەکێ باش نەدەرکەڤت و ئەوی غەدرە ل خۆ کر). (ڕاستی خەلەتییا من بوو، دڤێت من زانییبا کا ئەو چ مرۆڤە)...هتد. ئەگەر ئەم سەحکەینە ئەڤان دەربڕینان پشکدارێن مە هەم گازندە ژ ئەوی کرینە و هەم گازندە ژ خۆ کرینە بۆ ئەو کارێ شاشێ هاتییە کرن. دیسان ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ب هەمان ڕێژە هاتییە دیتن کو ئاخڤتنکەرێن مە ب ڕێکا هینانا ناڤێ خودێ و پیرۆزییێن ئەوی ب تێکەلکرن ل گەل کریارێن هەمەجۆر دەربڕین ژ پەشێمانییا خۆ کرییە. هندەك ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە دیتن ژی. وەکو: (خودێ وەکیل نە چ مرۆڤ دەرکەڤت)، (ب قورعان ئەڤە بۆ ئەوی نامینیت)، (پا ب خودێ ئەو نەئینیت دێ وی کەمە فلم)...هتد. ل دوماهییێ دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا ژی هاتییە دیتن ب ڕێژەیەکا کێم کو دگەهیتە (8%) ب ئەوێ ڕامانێییە پشکدارێن مە ب ڕێکا دەربڕینا پەشێمانی ب پەشێمانییا خۆ ڕابووینە. ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (ئەز گەلەك پەشێمانبووم من پارە دایناێ)، (ئەوی ئەز پەشێمانکرم).

5-هەلویستێ پێنجێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ ڕێڤەبەرێ خۆ دەربڕە، ژبەر کارەکێ نەدروست تە د فەرمانگەهێدا ئەنجامدابیت.

هەلویستێن گرێدای خودانکار و کرێکاری یان ڕێڤەبەر و فەرمانبەری د دەربڕینا پەشێمانییێدا تا ڕادەیەکی د جیاوازن ژ هندەك هەلویستێن دییێن وەکو د ناڤبەرا دوو هەڤال یان دایك و باباندا، ئەڤە ژی بۆ هەستیاریا ئەوێ پەیوەندییا د ناڤبەرا ئاخڤتنکەر و گوداریدا دزڤڕیت. وەکو دیار پلەیا ڕێڤەبەری بلندترە ژ یا فەرمانبەری، لەورا د دەربڕینا پەشێمانییێدا ئاخڤتنکەرێن مە پتر بەرەڤ ئەوان دەربڕینانڤە چوویە کو لێبووریێ تێدا بکاربهێت، هەتا کو ڕێڤەبەر لێخۆشببیت یان ئەوێ شاشییێ پشتگوهـ بهاڤێژیت. هەر وەکو د وێنەیێ پێنجێدا ستراتیجییەتێن ئەوان هاتینە بەرچاڤکرن.

وێنەیێ پێنجێ

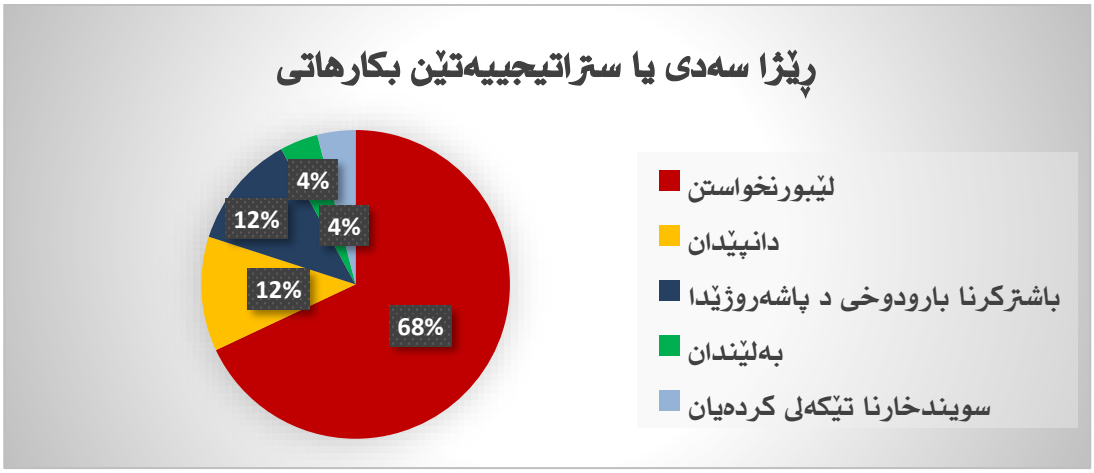

د ئەڤی وێنەیدا دیاردبیت ستراتیجییەتا لێبوورینخواستنێ ب شێوەیەکێ بەرڤرەهـ ژ لایێ پشکدارێن مەڤە هاتییە بکارهینان کو ڕێژەیا

ئەوێ دگەهیتە (68%) ژ سەرجەمێ گشتییێ پشکدارێن ئەڤێ ڤەکۆلینێ کو ئەم دبینین ب ڕێژەیەکا چاڤەرێکری دهێتە دیتن، ژبەر ئەوێ هەستیاریا ئەڤی بارودۆخی هەی، ژ ئەوان دەربڕینێن بکارهاتی، وەکو (ببووره سەیدا بۆ ئەوێ شاشییێ)، (داخوازا لێبووریناێ دکەم من خەلەتکر)، (ئووو ببووره سەیدا ڕاستی من نەزانی)...هتد. ستراتیجییەتا دانپێدانێ ل گەل ستراتیجییەتا باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا ب هەمان ڕێژە بکارهاتینە کو دگەهنە (12%) واتە ئاخڤتنکەرێن مە بۆ ڕێڤەبەری دانپێدان ب خەلەتییا خۆ کرییە، هەروەسا دیارکرییە کو هەولبدەن ئەو خەلتییا دروستبووی یان دووبارە نەبیت یان ژی باشتر لێبکەن. ژ ئەوان دەربڕینێن ژبۆ دانپێدانێ بکارهاتین. وەکو: (تۆ یێ ڕاستی من خەلەتکر)، (من خەلەتییەك کر!)، (ئەز خەلەت بووم). دیسان ژ دەربڕینێن ژبۆ ستراتیجییەتا باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا هاتینە بکارهینان. وەکو (دێ چارەکەم تە خەم نەبیت)، (من خەلەتکر بەس دێ چێکەم چ نینە)، (دێ ئەڤێ شاشییێ باشتر لێکەم)... هتد. هەروەسا هەر دوو ستراتیجییەتێن کێم بکارهاتی ژ لایێ ئاخڤتنکەرێن مەڤە بۆ ئەڤی هەلویستی پێکاهتبوون ژ ستراتیجییەتا بەلێندان ب ڕێژەیا (4%) وەکو دەربڕینا: (سۆزبیت دووبارە نەبیت) و ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیانە کو ب هەمان ڕێژە (4%). وەکو دەربڕینا:(ب خودێ سەیدا خەلەتییەك من کر).

6-هەلویستێ شەشێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ کەسێ بەرانبەر دەربڕە کو تە ژ گەلەك لایەنانڤە کارتێکرنەکا خراب لێکربیت.

د ناڤ تاکەکەسێن کورددا دەمێ کارتێکرنەکا نەباش ل کەسێ بەرانبەر دکەن، ئێکەم هەست دەربڕین بۆ ئەوی کەسی ژ دەربڕینێن لێبوورن د ناڤدا پێکدهێت، ئەم دشێین بێژین ئەڤ جۆرە دەربڕینە نەمەرجە ژبەر ترسێ یان

شەرمێ بن، بەلکو دبیت یا ئەوی هەستێ پەشێمانییێ بیت، ئەوێ ل دەڤ کەسێ شاش پەیدابووی کو هەولددەت ئەو نەئارامییا هەستکرن ب ئەوێ شاشییا ل دەڤ پەیدابووی ب ڕێکا ئەوان جۆرە دەربڕینان بەرەڤ باشبوونێ ببەت. هەر وەکو د وێنەیێ شەشێدا ب شێوەیەکێ بەرچاڤ ئەڤ چەندە دیاردبیت.

وێنەیێ شەشێ

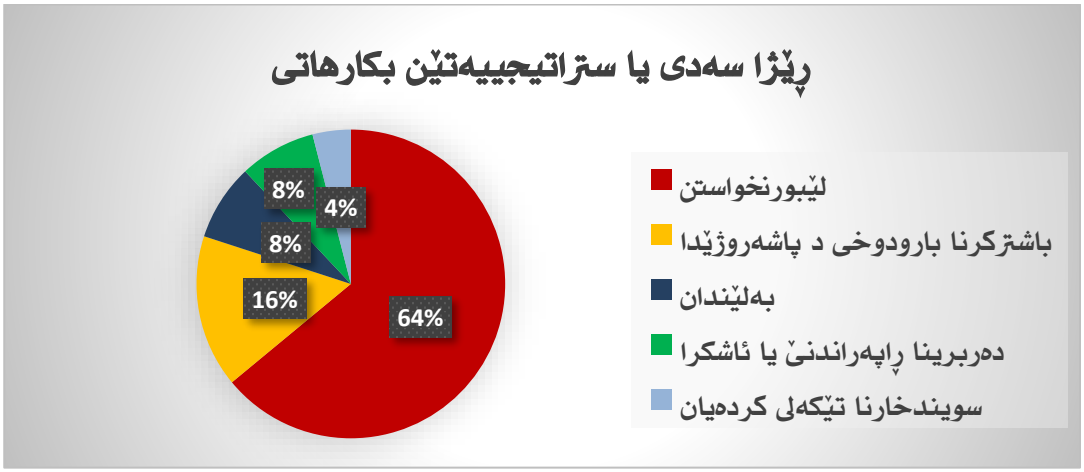

د وێنەیێ سەریدا ستراتیجییەتا لێبوورنخواستنێ ب شێوەیەکێ زۆر و چاڤەرێکری دهێتەدیتن بۆ هەلویستەکێ ب ئەڤی ڕەنگی کو ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە (64%) کو پشکدارێن مە ب ڕێکا لێبوورنخواستنێ پەشێمانییا خۆ بۆ ئەوێ کارتێکرنا خراب یا ل کەسێ بەرانبەر کری دەربڕییە، هندەک ژ ئەوان دەربڕینێن بکارهاتی. وەکو: (ژ دل داخوازا لێبوورنێ دکەم)، (بۆ هەر کێماسییەکێ ل من ببووره)، (ببووره ڕاستی من تۆ گەلەک عاجزکرییە)...هتد. د دویڤدا پشکدارێن مە ب ڕێژەیا (16%) ستراتیجییەتا باشترکرنا بارودۆخی بکارهینایە، ل ڤێرێ پشکدارێن مە ب ڕێکا دیارکرنا نیازپاکییا خۆ کو د پاشەرۆژێدا ئەو خەلەتییە دووبارەنەبیت یان باشتر بۆ

ئەوی بەدەلڤەکەت، هەر دل و دەروونێ خۆ ئارامکرییە و هەر پەشێمانییا خۆ بۆ ئەوان شاشییان بۆ کەسێ بەرانبەر دەربڕییە، ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (تۆ خەما نەخۆ دێ بۆ تە بەدەلڤەکەم)، (هەر تشتەکێ من ب سەرێ تە ئینابیت دووبارە ناکەمەڤە)، (ئەزێ بەرهەڤم هەر تشتەکێ تە بڤێت بۆ تە بکەم)... هتد. دیسان ستراتیجییەتا بەلێندانێ ب ڕێژەیا (8%) بکارهاتییە کو ژ ئەوان دەربڕینێن ژ لایێ پشکدارێن مەڤە هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (سۆزبیت ئەو چەندە دووبارە نەبیت)، (وەعدبیت هەمییێ بەدەلڤەکەم). دیسان ستراتیجییەتا دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا ب هەمان ڕێژە بکارهاتییە کو دگەهیتە (8%) ژ سەرجەمێ گشتییێ پشکدارێن مە ژ ئەوان دەربڕینێن بکارهاتی ژی. وەکو: (ئەز گەلەکێ پەشێمانم بۆ ئەوا چێبووی)، (ئەز سەر ئەوان کارێن من کرین یێ پەشێمانم). ل دوماهییێ ب ڕێژەیەکا کێم کو (4%) بوو، ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیان هاتییە بکارهینان کو پشکدارێن مە ب ڕێکا دەربڕینا (ب خودێ من تۆ گەلەکێ ئێشاندی ئەز زانم) دەربڕین ژ ئەڤێ ستراتیجییەتێ کرییە.

7-هەلویستێ حەفتێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ خۆ ب خۆدیاربکە، ژ بەر کارەك یان بڕیارەکا شاش ژ لایێ تەڤە هاتبیتە ئەنجامدان.

ئەڤ جۆرە هەلویستە یێ پێکهاتییە ژ دەربڕینا پەشێمانییەکێ ژ کەسەکی بۆ خۆ ب خۆ، واتە ل گەل خۆ ئاخڤتن و دیارکرنا هندەك دەربڕینێن گرێدای هەستێ پەشێمانییێ ژبۆ کارەکێ ئەوی ئەنجامدای. ئەڤ جۆرە پەشێمانییە ئێکە ژ جۆرێن پەشێمانییا تاکلایەنی کو کەسێ دووێ تێدا بەشداریێ ناکەت، لەورا تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی ل دەمێ ب ئەڤی جۆرێ پەشێمانییێ ڕادبن، هندەك ستراتیجییەتێن هەمەجۆر دەردبرین، هەر وەکو د وێنەیێ حەفتێدا هاتییە بەرچاڤکرن.

ڤێنەیێ حەفتێ

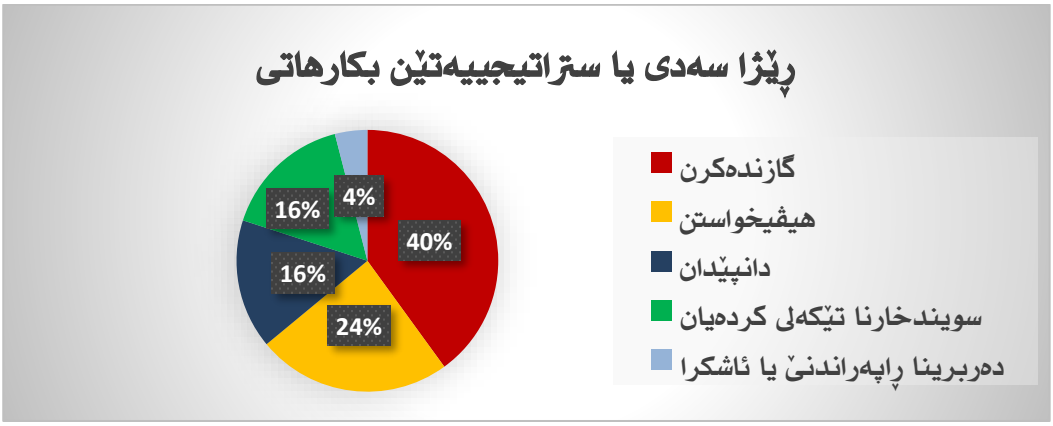

ستراتیجییەتا هەرە بکارهاتی یا ئەڤی هەلویستی یا گازندەکرنێ بوو، ب ڕێژەیەکا بەرچاڤ کو دگەهیتە (40%) ژ سەرجەم پشکدارێن ئەڤێ ڤەکۆلینێ، کەواتە تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی ب ڕێکا گازندەکرنێ ژ خۆ پەشێمانییا خۆ بۆ خۆ دیاردکەن، ل سەر ئەوێ شاشییا ئەوان ئەنجامدای. ژ ئەوان دەربڕینێن ئەڤێ ستراتیجییەتێ ژی پێکهاتبوون ژ: (من چ ب سەرێ خۆ هینا. ئەز نزانم بۆچی هەر جار ئەز ئەڤێ خەلەتییێ دکەم، نە چ شۆلبوو من کری...هتد). هەروەسا ستراتیجییەتا دووێ یا زۆر بکارهاتی د ئەڤی هەلویستیدا هیڤیخواستن بوو، ڕێژەیا تاکەکەسێن ئەڤ ستراتیجییەتە بکارهینای دگەهیتە (24%). کەواتە تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی ب ڕێکا خۆزی و هیڤییان پەشێمانییا خۆ ب ئەڤان جۆرە هەلویستان دیاردکەن. ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (خۆزی من ئەڤ بڕیارە نە دابا)، (هیڤییا من ئەو بوو ئەڤ شۆلە من د بنیرا نەکربا)، (خۆزی ئەڤ خەلەتییە من نەکربا ئوف ئوف)...هتد. دیسان، هەر دوو ستراتیجییەتێن دانپێدان و سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ب هەما ڕێژە ژ لایێ پشکدارێن مە ڤە هاتینە بکارهینان کو (16%) یە، کەواتە پشکدارێن مە دانپێدان ب شاشییا خۆ

کرییه ب هندەك دەربڕینێن. وەکو: (ب ڕاستی من شۆلەکێ خەلەتکر)، (یا ئەز دزانم ئەڤە نەشۆلبوو من کری)، (عەلامەتا من خۆ وەرتاند) ... هتد. ژ دەربڕینێن بۆ ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ژی بکارهاتین. وەکو: (خودێ وەکیل من خۆ وەرتاند)، (پا ب خودێ من خەلەتکر)، (ب قورعان من شۆل ژ بنی بر)... هتد. ل دوماهییێ ستراتیجییەتا دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا هاتییه ب ڕێژەیەکا کێم کو (4%) یه. دەربڕینا بکارهاتی ژی بریتییه ژ: (ئەڤی شۆلی ئەز پەشێمانکرم).

8-هەلویستێ هەشتێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەر دەربڕە، ژبەر کار یان بڕیارەکا تە ئەنجامدای کو ئەو کەس ب کار و بڕیارەکا نەدروست بقەلەمبدەت.

ئەڤ جۆرە هەلویستە ئاخڤتنکەری نەچار دکەت، ب دیارکرنا پەشێمانییێ ڕابییت، چونکی ب هزر و بۆچوونا کەسێ بەرانبەر ئەو کارێ هاتییه ئەنجامدان یێ دروست نینه، ژبەر ئەڤێ چەندێ پەشێمانکەر دبیت تا ڕادەیەکی پەشێمانییەکا ب هەست و د ناڤخۆیا خۆدا یا ڕاستگۆیی دیار نەکەت، بەلکو دبیت مەبەستەکا دی ل دویڤ هەبیت ب تنێ بۆ هندێ بیت، کەسێ بەرانبەر ڕازیبکەت. هەر وەکو گەلەك ژ پشکدارێن مە پەشێمانییا خۆ دەربڕی، بەلێ ل گەل هندێ هاتییه دیارکرن کو ئەو ژ کارێ خۆ یێ پەشێمان نینه، بەلێ بۆ هندێیه کەسێ بەرانبەر ژ خۆ ڕازیبکەن، لەورا ئەوان ئەڤ دەربڕینه گوتینه و د ناخ و دەروونێ ئەوندا چ پەشێمانی ناهێتە دیتن. هەر وەکو د وێنەیێ هەشتێدا دیاردبیت:

ویْنەیێ هەشتێ

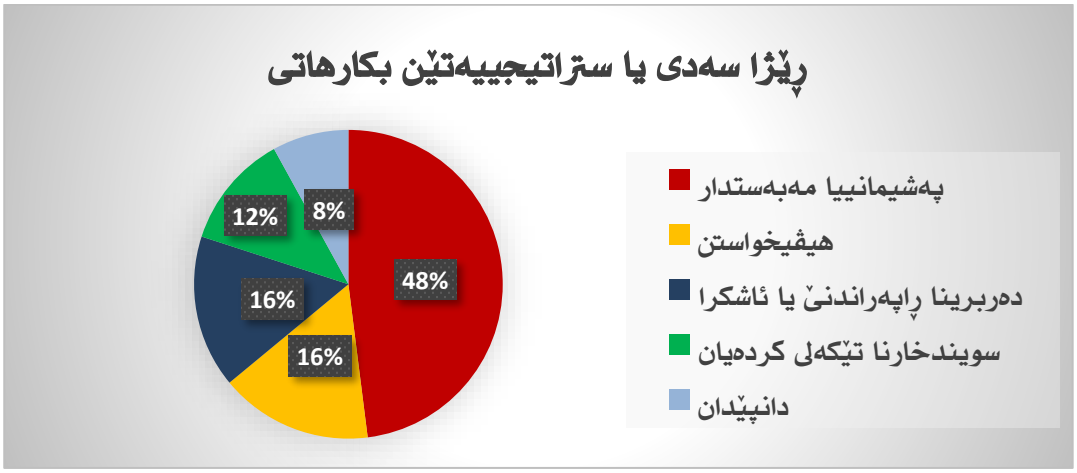

د ئەڤی ویْنەیدا ستراتیجییەتا پەشیْمانییا مەبەستدار ب ڕێژەیەکا زۆر بەرچاڤ هاتییە دیتن کو دگەهیتە (48%) کو ئەڤان ل گەل دیارکرنا پەشیْمانییێ دیارکرییە کو ب تنێ بۆ ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەر ئەڤ پەشیْمانییە دەربڕییە و مەبەست پێ پەشیْمانییا ناڤخۆییا ئەوان نینە. ژ ئەوان دەربڕینان ژی. وەکو: (ئوو هوو ببووره برا ببووره)، (تە خێرە مالا تە ئەم د خەلەتین)، (بابۆ قوسیرییێ عەفیکە)...هتد. د دویڤدا ستراتیجییەتێن هیڤیخواستن و دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا دهێن، ب ڕێژەیا (16%) کو پشکدارێن مە هەر ب ڕێکا دەربڕینێن هیڤیخواستنێ پەشیْمانییا خۆ دیارکرییە. وەکو: (خۆزی من ئەو کارە نەکربا)، (من هیڤیدکرن ئەڤ کارە ڕوینەدەت)...هتد. هەروەسا ستراتیجییەتا دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا کو ئاخڤتنکەرێن مە ب ڕێکا پەیڤ و دەستەواژەیێن پەشیْمانی تێدا بکارهاتی، پەشیْمانییا خۆ دیارکرییە، هندەك ژ ئەوان دەربڕینان ژی. وەکو: (ئەز پەشیْمانبووم من ئەو کارە کری)، (شۆلەك بوو چوو و ئەز پەشیْمانبووم)...هتد. دیسان ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ژی ب ڕێژەیا (12%) ژ لایێ پشکدارێن مە بکارهاتییە، کەواتە

ئاخڤتنكەرێن گۆڤەرا بەهدینی ژبۆ ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەر دەربڕینێن ناڤێ خودێ و تشتێن پیرۆز بکاردهینن. ژ ئەوان دەربڕینان ژی (بابۆ ب خودێ ئەم خەلەت بووین)، (تۆ ب قورعانێ ژبیربکە خەلەتییەك بوو و چوو)...هتد. ل دوماهییێ ژی ستراتیجییەتا دانپێدان هاتییە بکارهینان کو پشکدارێن مە ڤیاینە پەشێمانییا خۆ ب ڕێکا دانپێدانێ، کەسێ بەرانبەر ب هزر و دیتنا ئەوی یا شاش ڕازیبکەت. ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە دیتن. وەکو: (من دانپێدان ب شاشییا خۆ کر)، (تۆ یێ ڕاستی و ئەز یێ خەلەتبووم).

9-هەلویستێ نەهێ: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ کار و بڕیارەکا تە دابیت دیاربکە کو تە دەلیڤا خۆ ڕزگارکرنێ د پاشەرۆژێدا هەبیت.

هەلویستەکێ ب ئەڤی ڕەنگی کو دەلیڤەیا خۆ ڕزگارکرنێ ب تاکەکەسی بدەت، د شیاندایە ستراتیجییەتێن جیاواز بهێنە بکارهینان کو ئەنجامدانا ئەوان د داهاتیدا بیت. هەر وەکو د وێنەیێ نەهێدا ئەڤ جۆرە ستراتیجییەتە هاتینە بەرچاڤکرن:

وێنەیێ نەهێ

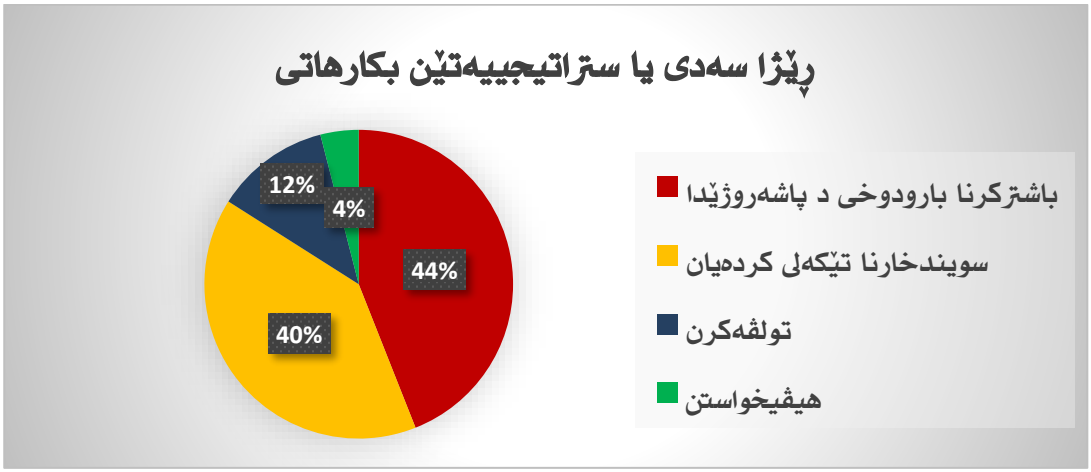

د ئەڤی وێنەیدا دیاردبیت کو ستراتیجییەتا باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا ب شێوەیەکێ بەرفرەھ ژ لایێ پشکدارێن مەڤە ھاتییە بکارھینان کو ڕێژەیا ئەوێ دگەھیتە (40%)، ئەڤە ژی ژبەر ئەێ چەندێیە کو ئەڤ ھەلویستە چانسەکێ دی ب مروّڤی دبەخشیت کو ئەو بڕیارا شاشا ھاتییە دان د داھاتیدا بھێتە ڕاستڤەکرن و باشترکرن. ژ ئەوان دەربڕینێن بۆ ئەڤی ھەلویستی ھاتینە بکارھینان. وەکو: (بۆ جارا بھێت دێ خەلەتییا خۆ باشتر بەدەلڤەکەم)، (ئەز ناھێلم ئەڤ شاشییە دووبارەببیت)، (ڤێجارێ دێ باشترین شێوە سەرەدەرییێ ل گەل کەم)...ھتد. د دوێڤدا ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەلی کردەیان ب ڕێژەیەکا کێمتر کو (40%) ێ بوو ژ لایێ پشکدارێن مە ڤە ھاتییە بکارھینان، کەواتە تاکەکەسێن گۆڤەرا بەھدینی ل گەل ھینانا ناڤێ خودێ ب تشتێن پیرۆز ھەولا باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا دکەن. ژ ئەوان دەربڕینێن بۆ ئەڤێ ستراتیجییەتێ ھاتینە بکارھینان ژی. وەکو: (خودێ حەسبکەت د پاشەرۆژێدا دێ بڕیارێن باشتر دەم)، (خودێ کەرەمێ بکەت ئەڤە ھەمی دێ ب باشی بووریت)، (ب ئانەھییا خودێ کار و بڕیارێن باشتر دێ دەم)...ھتد. دیسان، ژمارەکا کێم ژ پشکدارێن مە ھەولدایە کو ب ڕێکا ستراتیجییەتا تولڤەکرنێ پەشێمانییا خۆ ژبۆ باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا کرییە، ژ ئەوان دەربڕینێن ھاتینە بکارھینان ژی. وەکو: (بلا دەلیڤە کا دی چێبیت، ئەز دزانم دێ چ ب سەری ئینم)، (بلا ڕۆژ بھێت دێ من بینن کا چاوا تولا خۆ ڤەکەم). ل دوماھییێ ب تنێ ب ڕێژەیا (4%) ژ پشکدارێن مە ستراتیجییەتا ھیڤیخواستنێ بکارھینایە. وەکو دەربڕینا (خۆزی دەلیڤە بھێتەڤە دێ کارێن گەلەك باشتر کەم).

10–هەلویستێ دەهی: دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ کار یان بڕیارەکا شاش بدە کو تۆ هزربکەی کەسەکێ بەرانبەر هوکارێ ئەوێ شاشییێ بیت.

هەلویستێن کو کەسەك پێ تومەتباربیت ب شاشییەکێ و ل دەمێ تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی پەشێمانییا خۆ دیاردکەن، ب چەند شێوەیەك و ستراتیجییەتەکێن جیاواز دەردبڕن. هەر وەکو د وێنەیێ دەهێدا دیاردبیت:

وێنەیێ دەهی

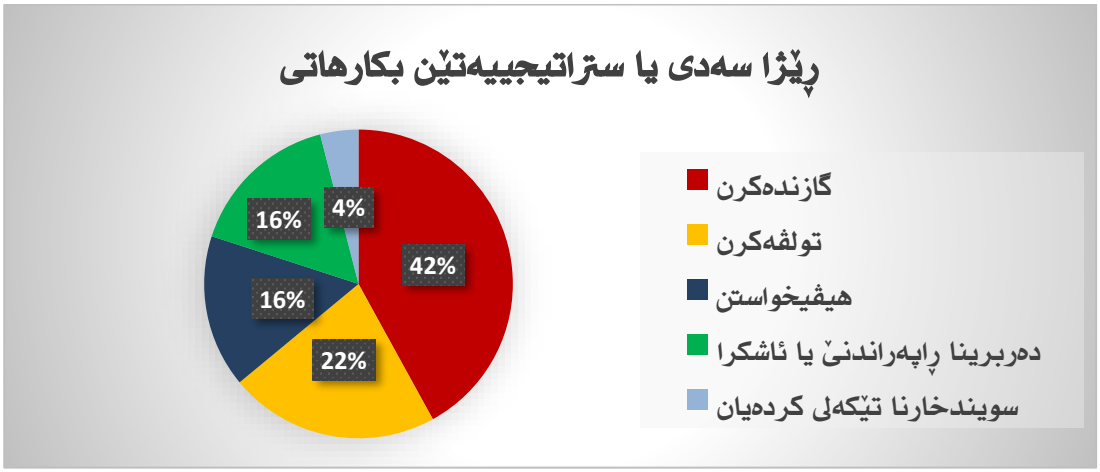

ستراتیجییەتا ب شێوەیەکێ بەرچاڤ بۆ ئەڤی هەلویستی هاتییە بکارهینان یا گازندەکرنێیە کو ب ڕێژەیا (38%) ژ سەرجەمێ پشکدارێن مەیێن ئەڤێ ڤەکۆلینێیە، کەواتە ئەو کار و بڕیارا نە دروست و شاشە کو کەسەك پێ هاتییە تومەتبارکرن و پشکدارێن مە پەشێمانی بۆ ئەوی هەلویستی و بارێ ئەو کەڤتینە تێدا دەربڕییە، بۆ ئەڤێ چەندێ ئەڤ دەربڕینێن گازندەکرنێ بکارهینایە. وەکو:(ئەڤ تە چ ب سەرێ مە ئینا)، (ئێ ما تۆ هزرا خۆ ناکەی دەمێ تۆ شۆلەکی دکەی)، (دێ ڤێجا وەرە دێ چاوا ژ ئەڤێ مشکیلێ خلاسبین)...هتد. هەروەسا ستراتیجییەتا تولڤەکرنێ ب ڕێژەیا (29%) ژ لایێ پشکدارێن مەڤە بکارهاتییە، کەواتە پشکدارێن مە

هەولا تولقەکرنێ بۆ ئەوی کار و بریارا نە دروست دایە. ژ ئەوان دەربڕینێن هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (ڕاستی دڤێت ئەڤە بۆ تە نەمینیت)، (ئێك جارا دی ئەز گوهێ خۆ نادەمەتە)، (ژ ئەڤرۆ و وێڤە ئەز دێ تەرکا تە کەم)...هتد. د دویڤدا هەر دوو ستراتیجییەتێن هیڤیخواستن و دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا ب هەمان ڕێژە ب (16%) ژ لایێ پشکدارێن مەڤە بکارهاتینە، کەواتە ب ڕێکا هیڤیخواستنێ ژ کەسێ بەرانبەر خواستییە کو ئەو کار ئەنجام نەدابا. ژ ئەوان دەربڕینێن بۆ ئەڤێ ستراتیجییەتێ هاتینە بکارهینان ژی. وەکو: (من هیڤیدکرن بەس تە مایێ خۆ د ئەڤێ شۆڵێ نەکربا)، (خۆزی ئەو گاڤا من ئەڤ شۆلە کری تۆ ل ڤێرێ نەبای)...هتد. ئەو دەربڕینێن کو پەیڤێن پەشێمانی تێدا ژ لایێ پشکدارێن مەڤە بکارهاتینە کو ب ستراتیجییەتا دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا هاتییە ناڤکرن کو پێکهاتبوو ژ ئەڤان دەربڕینان. وەکو: (ئەز پەشێمانبووم من گوهێ خۆ دایە تە)، (ژ دل مایتێکرنا تە ئەز پەشێمانکرم)...هتد. ل دوماهیێ ستراتیجییەتا سویندخوارنا تێکەڵی کردەیان بوو ب ڕێژەیەکا کێم کو (4%) ژ سەرجەمێ گشتییێ پشکدارێن ڤەکۆلینێ بوو، ژ ئەوان دەربڕینان ژی. وەکو: (ب خودێ وەکیل تە ئەز وەرتاندم).

-ئەنجام:

ڤەکۆلین گەهشتییە ئەڤان ئەنجامێن ل خوارێ دیارکری:

أ- ل دویڤ ئەوان هەلویستێن هاتینە وەرگرتن، ئاخڤتنکەرێن زمانێ کوردی(گۆڤەرا بەهدینی) ژبۆ ب جهێنانا کریارا پەشێمانییێ ئەڤ ستراتیجییەتە بکارهینانە: (لێبوورینخواستن)،(هیڤیخواستن)،(بەلێندان)، (تومەتبارکرن)، (تولڤەکرن)، (گازندەکرن)، (باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا)، (پەشێمانییا مەبەستدار)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان)، (دانپێدان)،(دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا).

ب-د ئەڤ هەلویستێن ل خوارێدا، ئەڤ ستراتیجییەتێن پەشێمانییێ هاتینە بکارهینان:

1-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ هەڤالەکێ ڕابە، چار ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان: 32٪)، (دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا:32٪)، (دانپێدان:24٪)،(گازندەکرن:12٪).

2-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کارەکێ شاشێ تە ئەنجامدای، چار ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (تومەتبارکرن: 56٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان: 20٪)،(تولڤەکرن:12٪)، (گازندەکرن:12٪).

3-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کارەکی کو تە نەگوهداریا بابێ خۆ کربیت، پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (لێبوورینخواستن:36٪)، (باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا:28٪)، (بەلێندان:12٪)، (دانپێدان:12٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان: 12٪).

4-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابببە بۆ قەڕەکێ تە دابیتە کەسەکی و گیرۆکربیت، پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (تولڤەکرن: 48٪)، (بەلێندان:20٪)، (گازندەکرن:12٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:12٪)،(دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا:8٪).

5-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابببە بۆ ڕێڤەبەرێ خۆ ژبەر کارەکێ نەدروست تە د فەرمانگەهێدا ئەنجامدابیت. پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (لێبوورینخواستن:68٪)، (دانپێدان:12٪)، (باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا:12٪)، (بەلێندان:4٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:4٪).

6-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابببە بۆ کەسێ بەرانبەر کو تە ژ گەلەك لایەنانڤە کارتێکرنەکا خراب لێکربیت. پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (لێبوورینخواستن:64٪)، (باشترکرنا بارودۆخی د پاشەرۆژێدا:16٪)، (بەلێندان:8٪)،(دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا:8٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:4٪).

7-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابببە بۆ خۆ ب خۆ، ژبەر کارەك یان بڕیارەکا شاش تە ئەنجامدابیت. پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (گازندەکرن:40٪)،(هیڤیخواستن:24٪)، (دانپێدان:16٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:16٪)، (دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا:4٪).

8- د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابببە بۆ ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەر، ژبەر کار یان بڕیارەکا تە ئەنجامدای کو ئەو کەس ب کار و بڕیارەکا نەدروست ل قەلەمبدەت. پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (پەشێمانییا مەبەستدار:48٪)، (هیڤیخواستن:16٪)، (دەربڕینا

ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا:16٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:12٪)،(دانپێدان:8٪).

9-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کار و بڕیارەکا تە دابیت کو دەلیڤا خۆ ڕزگارکرنێ د پاشەڕۆژێدا تە هەبیت. چار ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (باشترکرنا بارودۆخی د پاشەڕۆژێدا:44٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:40٪)، (تولڤەکرن:12٪)، (هیڤیخواستن:4٪).

10-د هەلویستێ ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کار یان بڕیارەکا شاش کو تۆ هزربکەی کەسەکێ بەرانبەر هۆکارێ ئەوێ شاشییێ بیت. پێنج ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان. ب ئەڤی ڕەنگی: (گازندەکرن:42٪)، (تولڤەکرن:22٪)، (هیڤیخواستن:16٪)، (دەربڕینا ڕاپەراندنێ یا ئاشکەرا:16٪)، (سویندخوارنا تێکەلی کردەیان:4٪).

-ليستا ژێدەران:

أ-ژێدەر ب زمانێ كوردى:

-شێرزاد سەبرى عەلى، واتا د ناڤبەرا سيمانتيك و پراگماتيكێدا، چاپا ئێكێ، ژ وەشانێن دەزگەها سپيريز، دهۆك، 2011.

-عەبدولسەلام نەجمەدين عەبدوللا و شێرزاد سەبرى عەلى، زمانڤانييا تيۆرى، چاپا ئێكى، ژ وەشانێن دەزگەها سپيريز، دهۆك، 2011.

-قيس كاكل توفيق، جۆرەكانى ڕستە و تيۆرى كردە قسەيەكان، نامەى ماجستێر، كۆلێجى ئاداب، زانكۆى سەلاحەددين، 1995.

ب-ژێدەر ب زمانێ عەرەبى:

- محمد محمد يونس علي، مقدمة في علمي الدلالة والتخاطب، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت، 2004.

ج-ژێدەر ب زمانێ ئينگليزى:

-Abd,S. Ameedi,R (2022) A Cognitive-Pragmatic Study of Regret in Biblical and Quranic Verses, **Journal of humanities social sciences and education**, ACE Publications, university of Babylon, Hillah, Iraq.

-Abdulrahman,I. Abdulrahman,R. (2023), A Pragmatic Analysis of Regret Expressions in Selected Quranic Verses**, Journal of Al-Farahidi's Arts**. Tikrit university, vol (15), no (54), 397 -410.

-Alliance of hope forum (2023) **My Journey of Guilt and Regret**, https://allianceofhope.org/my-journey-of-guilt-and-regret/

-Aposolovska,J. Neshkovska, S (2020). **THE SPEECH ACT OF APOLOGIZING IN THE ENGLISH LANGUAGE**, Faculty of Education – Bitola, St. Kliment Ohridski University – Bitola apostolovska.

-Crawford, B. (2023). **Quotes & Wisdom from the top of the mind,** https://www.billcrawfordphd.com/the-difference-between-guilt-shame-and-regret/

-Dian, Z. (2019). A Literature Review of Regret. **IRA-International Journal of Management & Social Sciences** (ISSN 2455-2267), 15(4), 111-114. doi:http://dx.doi.org/10.21013/jmss.v15.n4.p3.

-Gelberg,B (2002**) Regret Theory - Explanation, Evaluation and Implications for the law**, 36 U. MICH. J. L. Available at: https://repository.law.umich.edu/mjlr/vol36/iss1/5

-Gilovich, T. Medvec, V.H (1995), The experience of regret: what, when and why. **Psychological review**, 102, 379 – 3395.

-Guiraud, N., D. Longin, E. Lorini, S. Pesty and J. Riviere, (2011). The face of emotions: A logical formalization of expressive speech acts. **Proceedings of the 10th International Conference on Autonomous Agents and Multiagent Systems.** May 2-6, 2011, AAMAS, 1031-1038.

-Hussein, A (2016) A psycho – Pragmatic Study of the speech act of obsession, **Journal of university of Babil**, 24. 2. Iraq.

-Lopez,V. Amsel,E (2015) **the development of the distinction between regret, disappointment, and sadness**. https://faculty.weber.edu/eamsel/Classes/Projects%20and%20Research%20(4800)/Regret,%20Guilt,%20and%20Internalization%20of%20Standards/Regret.pdf.

-Kim, S. H. (2014) . Consumers' attributions and emotional responses to negative expectancy disconfirmation: Anger and regret**, South African Journal of Business Management**, ISSN 2078-5976, African Online Scientific Information Systems (AOSIS), Cape Town, Vol. 45, Iss. 2, pp. 15-24,

-Nicolle, A. (2010).**the role of regret and responsibility in decision-making**, PHD thesis, Brain research Trust.

-Zeelenberg, M., van Dijk, W. W., van der Pligt, J., Manstead, A. S., van Empelen, P., & Reinderman, D. (1998). **Emotional reactions to the outcomes of decisions: The role of**

counterfactual thought in the experience of regret and disappointment. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 75(2), 117–141.

-Zeelenberg, M., van Dijk, W. W., van der Pligt, J., Manstead, A. S (2010), the experience of regret and disappointment**, articl in cognition and emotion**, university of Amsterdam, the Netherlands, 12 (2) 221 – 230.

-Zeelenber, M. Pieters, R. (2007) A theory of regret Regulation, **JOURNAL OF CONSUMER PSYCHOLOGY**, Tilburg University, Netherlands ,17 (1), 3-18.

پڕکرنا تێستا وتاردانا نڤێسی(DCT)

ئەڤ ڕاپرسییە ژبۆ ئاخڤتنکەرێن زمانێ کوردی یێن گۆڤەرا بەهدینی ژبۆ هندەك هەلویستان هاتییە دروستکرن کو ب کریارا پەشێمانییییێ ڕادبن، لەورا ئەڤ هەلویستێن ل خوارێ بخوینە، پشتی هەر هەلویستەکی دێ پرسیار ژ تە هێتەکرن بۆ چاواییا دەربڕینا پەشێمانییا خۆ ، ژبۆ ئەڤێ یەکێ ئەوێ هزرێ بکە کو بەرسڤێن تە هەر وەکو ئاخڤتنا ڕاستەقینەیا تەبن، ئەوا کو د ژیانا ڕۆژانەدا بکاردهینی. ئەڤ داتایە ب تنێ دێ ژبۆ مەراما نڤێساندنا ئەڤێ ڤەکۆلینێ هێنە بکارهینان:

ڕەگەز: أ- نێر ب- مێ

ل خوارێ دێ داخواز ژ هەوە هێتەکرن ب دەربڕینا پەشێمانییا دەھ هەلویستێن جودا ڕابن، هیڤییە ب شێوەکێ ڕاستەقینە بەرسڤێن خۆ د بۆشاهیاندا بدە دیارکرن:

1-هەلویستێ ئێکێ: ب دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ هەڤالەکی ڕابە، ژبەرکو تە کارەکێ نەدروست ئەنجامدابیت.

تۆ: _____

2-هەلویستێ دووێ: ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کارەکێ شاشێ تە ئەنجامدای ژبەر کێمییا ڕێنماییێن هەڤکارێ تە.

تۆ: _____

3-هەلویستێ سێیێ: ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کارەکی کو تە نەگوهداریا بابێ خۆ کربیت.

تۆ: _____

4-هەلویستێ چارێ:ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ قەڕەکێ تە دابیتە کەسەکی و گیرۆکربیت.

تۆ:_____

5-هەلویستێ پێنجێ:ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ ڕێڤەبەرێ خۆ ژبەر کارەکێ نەدروست تە د فەرمانگەهێدا ئەنجامدابیت.

تۆ:_____

6-هەلویستێ شەشێ:ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کەسێ بەرانبەر کو تە ژ گەلەك لایەنانڤە کارتێکرنەکا خراب لێکربیت.

تۆ:_____

7-هەلویستێ حەفتێ: ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ خۆ ب خۆ، ژبەر کارەك یان بڕیارەکا شاش تە ئەنجامدابیت.

تۆ:_____

8-هەلویستێ هەشتێ:ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەر، ژبەر کار یان بڕیارەکا تە ئەنجامدای کو ئەو کەس ب کار و بڕیارەکا نەدروست ل قەلەمبدەت

تۆ: _____

9-هەلویستێ نەهێ: ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کار و بڕیارەکا تە دابیت کو دەلیڤا خۆ ڕزگارکرنێ د پاشەرۆژێدا تە هەبیت.

تۆ: _____

10-هەلویستێ دەهێ:ب دەربڕینا پەشێمانییێ ڕابە بۆ کار یان بڕیارەکا شاش کو تۆ هزربکەی کەسەکێ بەرانبەر هۆکارێ ئەوێ شاشییێ بیت.

تۆ: _____

ڤەکۆلینا دووێ: ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ د زمانێ کوردیدا – ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی

پشکا ئێکێ: لێبووڕینخواستن و ستراتیجییەتێن ئەوێ

1-1-لێبووڕینخواستن

1-2-لێبووڕینخواستن وەك كریاریا ئاخڤتنێ

1-3- پراگماتیك و لێبووڕینخواستن

1-4-ڕەگەزێن سەرەكی یێن لێبووڕینخواستنێ

1-5-لێبووڕینخواستن و ئاستێن ئەوێ

1-6-سەرپێچی (offence) و ئاستێن ئەوێ

1-7-لێبووڕینخواستن و ڕێزگرتن

1-8-ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ

پشکا دووێ: لێبووڕینخواستن د پەیوەندییێن ئاسۆیی و ستوونیدا

2-1-لێبووڕینخواستن د پەیوەندییا ئاسۆیدا

2-2-لێبووڕینخواستن دپەیوەندییا ستوونیدا

ڤەکۆلینا دووێ: ستراتراتیجیەتێن لێبووڕینخواستنێ د زمانێ کوردیدا – ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی

پوختە

لێبووڕینخواستن بیاڤەکێ گرنگە ژ بیاڤێن زمانی، کو دچیتە د ناڤ کریارییێن ئاخڤتنێدا، سەر ب پراگماتیکێڤەیە. ئەڤ ڤەکۆلینە هەولدەت ڤەکۆلینێ ل ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ د کەلتووڕێ زمانێ کوردیدا بکەت، کا چەوا هاتینە بکارهینان. ڤەکۆلین ب ناڤونیشانێ:(ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ د زمانێ کوردیدا)، هەولدەت بزانیت، کا د هەر بارەکێ پەیوەندییا ئاسۆیی و ستوونیدا زێدەتر پەنا بۆ کیژ ستراتیجییەتێ هاتییە برن، ڤەکۆلین ل دویڤ ڕێبازا وەسفی شیکاری هاتییە ئەنجامدان و بۆ گەهشتنا ڕێژەیا بکارهینانا هەر ستراتیجییەتەکێ پەنا بۆ شێوازێ ئاماریێ هاتییە برن. ئارمانجا سەرەکی ژ ئەڤێ ڤەکۆلینێ ئەوە بهێتە زانین، کا د هەر بارەکی ژ باریێن پەیوەندییا ئاسۆیی و ستوونیدا کیژ ستراتیجییەت بۆ لێبووڕینخواستنێ هاتییە بکارهینان. ئەڤ ڤەکۆلینە ژ دوو پشکان پێکدهێت، پشکا ئێکێ ب ناڤونیشان:(لێبووڕینخواستن و ستراتیجییەتێن ئەوێ)یە، کو تێدا ب شێوەکو گشتی بەحسێ تێگەهێ لێبووڕینخواستن و لێبووڕینخواستن وەك کریاریەکا ئاخڤتنێ و ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ هاتییە کرن و پشکا دووێ یا تایبەتە ب (لێبووڕینخواستن د پەیوەندییێن ئاسۆیی و ستوونیدا).

1-1-پێشەکی

1-ناڤونیشانێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشانێ(ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ د زمانێ کوردیدا)یە، تێدا هەول هاتییە دان بەحسێ ئەوان ستراتیجیان بهێتە کرن، ئەوێن د ناڤ پەیوەندییا ئاسۆیی و ستوونی یا بارێن ژێکجیاوازدا بکاردهێن. ئەوژی ژ پێخەمەت هندێیە داکو ئەوێ دلمانێ نەهێلیت و دووبارە خۆشبوونا پەیوەندییان د ناڤ هەڤپشکێن ئاخڤتنێدا پەیدابکەت.

2-گرنگییا ڤەکۆلینێ:

گرنگییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ د هندێدایە، کو ئەگەر د زمانێ ئینگلیزیدا ڤەکۆلین ل سەر (لێبووڕینخواستنێ) د زمانێ کوردیدا هاتبنە نڤێسین، بەلێ ب زمانێ کوردی چ ڤەکۆلینێن تایبەت ل سەر (لێبووڕینخواستنێ) نەهاتینە نڤێسین، زێدەباری هندێ لێبووڕینخواستن بەردەوام د ناڤ تاکەکەسێن جڤاکیدا پەنا بۆ دهێتە برن و ڕێکەکا گرنگە بۆ نەهێلانا ئاریشەیان.

3-سنووردانێ ڤەکۆلینێ:

بۆ ئەنجامدانا ڤەکۆلینێ، (100) کەسێن خەلکێ گۆڤەرا بەهدینی هاتینە وەرگرتن، کو تا ڕادەیەکی د پێگەهشتی بوون و دیتن و بۆچوونێن ئەوان د چەند بارێن جیاوازدا ل دۆر لێبووڕینخواستنێ هاتینە وەرگرتن.

4-ڕێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب شێوەکو گشتی ل دوڤ ڕێبازا (وەسفی- شیکاری) هاتییە ئەنجامدان، ب پشتبەستن ب شێوازێ ئاماری ژبۆ گەهشتنا ڕێژا بکارهینانا ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ.

5-پرسیارێن ڤەکۆلینێ:

ڤەکۆلین هەولدەت بەرسڤا ئەڤان پرسیاران بدەت:

1- د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا، زێدەتر کیژ ستراتیەجیەتا لێبووریننخواستنێ هاتییە بکارهینان؟

2-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا، پەنا بۆ چەند ستراتیەجیەتێن لێبووریننخواستنێ هاتینە برن؟

3-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا خویشك و برایێن ئێك تەمەندا زێدەتر پەنا بۆ کیژ ستراتیەجیەتا لێبووریننخواستنێ هاتییە برن و ئەو ستراتیجییەت چییە؟

4- د بارێ هەبوونا پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو هەڤکاراندا چەند ستراتیەجیەتێن لێبووریننخواستنێ هاتینە بکارهینان؟

5- د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا قوتابی و مامۆستایدا، کیژ ستراستیەجیەتێن لێبووریننخواستنێ هاتینە بکارهینان؟

6-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا ڕاهێنەری و یاریکەرەکیدا، چەند ستراتیەجێن لێبووریننخواستنێ هاتینە بکارهینان؟

7-د بارێ پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا فەرمانبەرەکی و ڕێڤەبەریدا، ڕێژەیا ئەوان ستراتیجییەتێن لێبووریننخواستنێ ئەوێن هاتینە بکارهینان، ب چ شێوەینە؟

8-د بواریّ پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا باب و کوڕیدا، چەند ستراتیجییەتێن لێبووریننخواستنێ هاتینە بکارهینان و ڕێژەیا هەر ئێك ژ ئەوان چەندە؟

6-پشکێن ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژبلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو پشکان پێکدهێت. پشکا ئێکێ ب ناڤونیشان(لێبووریننخواستن و ستراتیجییەتێن ئەوێ)یە، کو ئەڤان تەوەران ب خۆڤە دگریت:(لێبووریننخواستن)، (لێبووریننخواستن وەك کریاریا ئاخڤتنێ)، (ڕەگەزێن سەرەکی یێن لێبووریننخواستنێ)، (لێبووریننخواستن و ئاستێن ئەوێ)، (سەرپێچی و ئاستێن ئەوێ)، (لێبووریننخواستن و ڕێزگرتن) و (ستراتیجییەتێن لێبووریننخواستنێ).

پشکا دووێ ب ناڤونیشان (لێبوورینخواستن د پەیوەندییێن ئاسۆیی و ستوونیدا)، کو دوو تەوەران ب خۆڤە دگریت، ئەوژی ئەڤەنە:(لێبوورینخواستن د پەیوەندییا ئاسۆیدا) و (لێبوورینخواستن د پەیوەندییا ستوونیدا)

پشکا ئێکێ: لێبووڕینخواستن و ستراتیجییەتێن ئەوێ

1-1-لێبووڕینخواستن:

لێبووڕینخواستن کریارەکە د هەمی کەلتوور و جڤاکاندا هەبوونا خۆ هەیە. ئەڤ کریارە ل دەڤ هەمی کەلتوور و کەسان وەکو ئێك ناهێتە تەماشەکرن، بەلێ ب گشتی ب کارەکێ باش و ئەرێنی دهێتە دانان.

لێبووڕینخواستن ب تنێ ژ دەربڕینەکا سادە وەکو (ببووڕە) پێکنەهاتییە. بەلکو چەندین شێواز و ڕێکێن لێبووڕینخواستنێ هەنە. د پرۆسێسا لێبووڕینخواستنێدا تێبینییا دوو خالان دهێتە کرن:

1- ل دەستپێکێ پێدڤییە تۆ یێ هویربین بی، دەربارەی دانا دەربڕینێن هەستدار و ئاخڤتنان ل دۆر هەر شاشییەکێ.

2- ب شێوەیەکێ گونجای واتایا ل پشت لێبووڕینخواستنا ئاریشێ دیاربکەی. (Robin ,2008:360)

ل دۆر شرۆڤەکرنا تێگەهێ لێبووڕینخواستنێ، دبیت چەند شرۆڤەکرن و دیتن بۆ ئەڤی تێگەهی هەبن، ئانکو دبیت کەسەك هوسا هزربکەت کو لێبووڕینخواستن دەربڕینەکا هەستدارە و کەسەکێ دی دبیت هزربکەت کو دانپێدانە ب شاشییەکێ. (Robin ,2008:360) ئانکو ل دەمێ کەسەك پەشێمان دبیت ب ئەنجامدانا شاشییەکێ، ڕادبیت لێبووڕینێ ژ کەسێ بەرانبەر دخوازیت، داکو زیانێ یان چ کێشەیان بۆ دروست نەکەت. (عەبدولواحید موشیر دزەیی، 2009: 17) وەکو ل دەمێ کەسەك دبێژیتە کەسەکێ دی:

-ببووڕە، ئەز خەلەت بووم.

ل دۆر پێناسەیا لێبووڕینخواستنێ زانایان ب چەند شێوەیان پێناسەکرییە. وەکو:

1- (کوهین)دەربارەی پێناسەیا لێبووڕینخواستنێ دبێژیت: لێبووڕینخواستن ئەو جورە لێدوانن، ئەوێن ژ ئەنجامێ ئازارەکێ دروستدبن، ئەڤجا چ ب مەبەست بن یا بێ مەبەست بن.(Cohen,1999:72)

2- (گارکیا) لێبووڕینخواستنێ ب ئەڤی ڕەنگی پێناسەدکەت: لێبووڕینخواستن ب جۆرە ڕوهنکرنەکێ دهێتە پێشکێشکرن بۆ کەسەکی هاتبیتە کارتێکرن یان ئێشاندن ژ کار و کریارێن کەسەکێ دی، بێی هەبوونا هیچ نیازەکا شەرانگێز، کو ب دەربڕینا پەشێمانییێڤە یاگرێدای بیت یان دانپێدانانەکا ئاشکەرایە بۆ ئەوێ ئێشاندنا کەسێ بەرانبەر و ل گەل دەربڕینا پەشێمانییێ بۆ ڤەگەڕاندنا پەیوەندییان وەکو بەرێ هەین.
(Garcia, 1989:44)

3- (گوفمان) سەبارەت پێناسەیا لێبووڕینخواستنێ دبێژیت: ئەو ئاماژەپێکرنە کو تاکەکەس ب ڕێکا ئەوێ دابەشی دوو پارچان دبیت، پارچەك ژێ تاوانباربوونە ب سەرپێچییێ و پارچەکا دی خۆ جوداکرنە ژخەلەتییێ و دووپاتکرنا باوەرییێیە ب یاساییێن سەرپێچییێڤە. (Goffman,1972:113)

4- (هولمێس) دیاردکەت کو لێبووڕینخواستن کردارەکا ئاخڤتنێیە ژبۆ پارازتنا ڕومەتا B دهێتە گوتن، بۆ مەبەستا چارەسەرکرنا سەرپێچییا ئەوی کەسێ ژێ بەرپرسیار و ب ئەڤی شێوەی دووبارە ڤەگەڕاندنا هەڤسەنگییێیە د ناڤبەرا A, Bدا. A ئەو کەسە ئەوێ لێبووڕینێ دخوازیت، و B ئەو کەسەیە یێ سەرپێچی ل گەل هاتییە کرن.(Holmes, 1990:159)

5- (چیل) ددەتە دیارکرن کو لێبووڕینخواستن داخوازکرنە د بەرسڤدانێدا ژ پێخەمەت پەشێمانبوونێ و ئەو کەرەستەنە ژبۆ بەرپرسیارکرنا کەسێن سەرپێچکار د ناڤ کۆمەلگەهێدا و هوسا ئەو هندەك ژ گرنتییێ ددەن کو سەرپێچکار د داهاتیدا دێ خۆ ژ شەرمزاربوونێ دویر ڕاگریت و دبیت ببیتە ئەگەرێ بهێزبوونا کۆمەلگەهێ. (Gill ,2000 :24)

ژ ئەنجامێ ئەڤان هەمی پێناسەییێن ل سەری دشیاندایە بێژین: لێبووورینخواستن بریتییە ژ ئەوان کەرەستێن زمانی ئەوێن سەرپێچکاری ژبەر پەشێمانبوونا ئەوی ب کریارێ ڕادبیت ب داخوازکرنا لێبووورینێ ژ کەسێ سەرپێچی ل گەل هاتییە کرن.

2-1-لێبووورینخواستن وەك کریاریا ئاخڤتنێ:

ئارمانجا تیۆرا کریاریا ئاخڤتنێ شرۆڤەکرنا ئالوگۆڕکرنا زمانییە دەربارەی ئەوێ کارتێکرنێ ئەوا ل سەر ئاخڤتنکەری و گوهداری دروستدبیت. ئوستن ب دامەزرێنەرێ تیۆرا کریاریا ئاخڤتنێ دهێتە هژمارتن، ئەو بانگەشەیا هندێ دکەت، کارێ ڕاپەراندن (performative) و کارێ ڕانەپەراندن (constative) ژ دوو کریارییێن سەرەکی ییێن ئاخڤتنێ دهێنە هژمارتن. کارێ ڕانەپەراندنێ ژ ئەوان ئاخڤتنان پێکهاتییە ئەوێن دەربارەی ڕاستییان دهێنە بڕیاردان و ئەڤ جۆرە ئاخڤتنە نابنە ئەگەرێ چ کارو ڕەفتاران. ژلایەکێ دیڤە کارێ ڕاپەراندنێ ژ ئەوان ئاخڤتنان پێکهاتییە کو ل سەر کەیفخۆشییێ یان ژی ل سەر کارو ڕەفتارێن ئەوان دهێنە هەلسەنگاندن. ئەڤ هەردوو جۆرێن کریارییێن ئاخڤتنێ ب بنچینەیێ پۆلینکرنێن زمانی دهێنە هژمارتن، کو دبنە ئەگەرێ شرۆڤەکرنەکا کویر یازمانی. (austin,1962: 148)

فەیلەسوفێ ئەمریکی سیرل کریارییێن ئاخڤتنێ دابەشی پێنج جۆران دکەت، ئەوژی ئەڤەنە:(دانا فەرمانان(Directives)، دانا بڕیاران (declarations)، دانا لێدوانان(Assertives)، دەربڕینا هەستان(expressives)، دروستکرنا پەیمانان(commisives)). (عەبدولواحید موشیر دزەیی، 2011: 56-57) لێبووورینخواستن دچیتە د ناڤ کریاریا دەربڕینا هەستاندا، (شێرزاد سەبری عەلی، 2014: 201) و (قیس کاکا توفیق، 1995: 59) کو ڕۆلەکێ کاریگەر د ناڤ پەیوەندییێن مرۆڤیدا وەکو کریارەکا ئاخڤتنێ بۆ پارازتنا سەروچاڤ یان شکومەندییێ گێڕایە. ژ بەرهندێ یاگرنگە بزانین کا لێبووورینخواستن چییە و چەوا دهێتە بکارهینان. کریارا لێبووورینخواستنێ ژ چارەسەرێن کریارییێن ئاخڤتنێ

دهێته هژمارتن، ب واتایا هندێ کو ئاخڤتنکەر ب ڕێکا ئەڤێ کریاریێ هەولدەت سەروچاڤ و ڕوخساریێ خۆ ژ بەر کریارەکا نە د جهێ خۆدا بپارێزیت. (Searle, 1969: 12-20) (کوهن) و (ئولشتن) دیاردکەن کو لێبووڕینخواستن وەکو کریارەکا ئاخڤتنێ د ناڤبەرا دوو پشکدارانda پەیدابیت کو ئێك ژ ئەوان پشکداران چاڤەڕێدکەت یان هەستپێدکەت کو ژهەژییە قەرە بۆ بهێتە کرن یان ژی بۆ بهێتە ڕوهنکرن ژبەر ئەوێ سەرپێچییا ژ لایێ کەسێ بەرانبەرڤە دەربارەی ئەوی هاتییە ئەنجامدان. د ئەڤی بارودۆخیدا، ئێك ژ پشکداران یێ ئازادە کو لێبووڕینێ بخوازیت یان نە، یان ژی دانپێدانێ ب بەرپرسیارەتییێ یان توندوتیژییێ بکەت یان نەکەت. ژبەرهندێ ژی لێبووڕینخواستن د ئەڤی باریدا ڕۆلەکێ کاریگەر وەکو خالەکا گرنگا ڕێزگرتنێ دگێڕیت. (Cohen & Olshtain, 1983:20) بەلێ ژ لایەکێ دیڤە، هندەك جاران ژی کریاریا ئاخڤتنا لێبووڕینخواستنێ ژبۆ سوپاسییکرنا کەسێ بەرانبەر دهێتە بکارهینان. (Ayad, 2017: 80) بۆ نموونە ئەگەر کەسەك هاریکارییا کەسەکێ دی بکەت. وەکو (گلاسەکێ ئاڤێ بدەتێ، دەستێ ئەوی/ ئەوێ بگریت و ژ عەردی ڕاکەت، پێلاڤا ئەوی/ ئەوێ بۆ بدانیت...هتد) و ب تایبەت ژی ئەگەر ئاستێ ئەوان یێ کومەلایەتی نێزیکی ئێك بیت، ئەڤ جۆرە لێبووڕینە دهێنە گوتن مینا (نەنە ببووڕە، نە نە توّ ب خودێ وەنەکە، قوسیرییێ عەفوکە، عەفو عەفو....هتد) کو ئەڤە هەمی بۆ مە دیاردکەت کو مەرج نینە، ل دەمێ لێبووڕین دهێتە خوازتن هەمی دەمان سەرپێچی هاتبیتە کرن، بەلکو گەلەك جاران لێبووڕینخواستن بۆ کەسەکی ژ ئەنجامێ ئەنجامدانا قەنجییەکێ دهێتەدان.

1-3- پراگماتیك و لێبووڕینخواستن:

باچمەن دەتە دیارکرن کو شیانێن پراگماتیکێ ژ خالەکا گرنگا ئاڤاکرنا زمانەکێ پروفێشنال دهێتە هژمارتن. تێگەهشتنێن پراگماتیکێ ئامازەیێ دەنە تێگەهشتنا زمانێ ئاخڤتنێ و شرۆڤەکرنا هەست و هەلویستێن ئاخڤتنکەری.

هەروەسا ئاماژەیا شیان و مەبەستا ئاخڤتنکەرییە ژبۆ هەلبژارتنا بەرسڤدانەکا گونجای، ژبەر هندێ دبێژن کو د پراگماتیکێدا پێدڤییە گوهدار شارەزای تێگەهشتنەکا باش یا پێزانینێن زمانڤانی بیت. وەکو پەیڤێن فەرهەنگی و سینتاکسی و زانیارییێن ناڤەرۆکی. وەکو ڕۆڵێ پلەیا جڤاکییا ئاخڤتنکەری. (87 : Salehi, 2013) د ئەڤی باریدا (باروون) شیانێن پراگماتیکێ دەتە پێناسەکرن کو زانینا سەرچاوەییێن زمانڤانییە کو دبەردەستن د زمانەکێ دیارکریدا ژبۆ تێگەهشتنا مەبەستەکا دیارکری یان زانینا شێوە و دیمەنەکێ بەرچاڤێ کردارەکا ئاخڤتنێیە و ل دوماهییێ زانینا بکارهینانا ناڤەرۆکەکا ڕێکخستییە د سەرچاوەییێن زمانیدا. (Kaya, 2012 : 48) . ئاشکەرایە کریارا لێبووڕینخواستنێ دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخساریێ پوزەتیڤ یێ ئاخڤتنکەری، هەر ژبەر ئەڤێ ئێکێ ئەڤ کەسە پێدڤی ب ئاستەکێ بلندێ لێبووڕینخواستنێ و ستراتیجییەتێن ئەوێیە، داکو بشێت لێبووڕینخواستنەکا باش و گونجای دەربڕیت و ئەڤ کەسە بهێتە پارازتن ژ ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخساری.

1-4-ڕەگەزێن سەرەکی ییێن لێبووڕینخواستنێ:

دەربارەی ڕەگەز و پێکهێنەرێن هەر لێبووڕینخواستنەکێ، زانا ئەڤان خالێن ل خوارێ دەنە دیارکرن: (Deutschmann, 2003: 44–47)

1-سەرپێچکار(offender) : ئەو کەسێ بەرپرسیار ب ئەنجامدانا چەند سەرپێچییان، یان ژی هەست ب بەرپرسیارەتییێ ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ یان نەڕاستەوخۆ ژبۆ کارەکێ هاتییە ئەنجامدان دکەت.

2-زولملێکری(offended): ئەو کەسێ کاریگەرییا خراب لێبووی، یان دبیت بهێتە کارتێکرن، یان ژی هەست ب هندێ دکەت، کو کارتێکرن ژ لایێ سەرپێچکاریڤە لێ هاتییە کرن.

3–سەرپێچی (offence): **کو دبیت سەرپێچییەکا ڕاست بیت و هاتبیتە ئەنجامدان، یان ژی یا ڤەشارتی بیت، یان ژی ب تنێ هەستکرن بیت ب سەرپێچییێ.**

4–چارەسەری(remedy): **ئەڤژی تێگەهشتن و بەرپرسیارەتییا وەرگرتنا ئەوێ سەرپێچییێ و نیشاندانا (پەشێمانی)یێیە.**

1–5–لێبوورینخواستن و ئاستێن ئەوێ:

1–لێبوورینخواستن د پەیوەندییا ئاسۆییدا:

لێبوورینخواستنا د ناڤبەرا دوو کەسێن د ئێك ئاستێ جڤاکیدا، دمینتە ل سەر ئاستێ ئەوێ سەرپێچییێ و ئەوێ پەیوەندییا د ناڤبەرا سەرپێچکاری و زولملێکریدا هەی. هەر وەکو (ئادالیھ-Al-Adaleih) بانگەشەیا هندێ دکەت کو داخوازا لێبوورینێ د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا زێدەتر ڕویددەت و دهێتە بکارهینان ژ دووکەسێن نێزیکی ئێك. وەکو هەڤالان، چونکی لێبوورینخواستنا هەڤالان دبیت گەلەك جاران هوسا بهێتە دیتن، کو گەلەك دژوارتر و ب ژانتربیت ژ ئەوێ ئاریشەیا رویدای، ژ بەرهندێ ژی هەڤال هەولددەن ب ڕێکا لێبوورینخواستنەکا بترانەڤە پەیوەندییێن خۆ دووبارە خۆشبکەنەڤە. ئەڤ لێبوورینخواستنێن ب گالتەجاری د بارودوخەکێ هەڤالینیدا دهێنە گوتن کو جۆرە خزمایەتییەکێ ب خۆڤەدگریت و ئاماژەیێ ددەتە ئەوێ نێزیکییا د ناڤبەرا ئەوان کەساندا د ناڤ کۆمەلگەهێدا هەی. ئەڤ جورێ لێبوورینخواستنا گالتەجاری دبێژنێ ترانە(Al-Adaleih, 2007: 190) **و هەر وەکو (لیچ– G. Leech) ددەتە دیارکرن " ئەڤە ئەو ڕێکە یا دبێژنێ: ئەم د پێدڤی نینین کو ژبۆ هەڤدوو ب ڕەوشت و ب ڕێزگرتن باخڤین، ئەز دشێم تە کێم بکەم، و تۆ ژی وەکو ترانە دێ سەرەدەرییێ ل گەل کەی. کو ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، ئەم هەڤالێن باشین".**(Leech, 2014: 101) **دیسا (سوگیموتو) ددەتە دیارکرن، کو هندی پەیوەندییێن د ناڤبەرا سەرپێچکار و ئەو کەسێ هاتییە ئێشاندندا د نێزیك بن، دێ ب ساناهیتر و ب**

سینگەکێ بەرفرەهتر ئەو داخوازا لێبووورینێ ژ لایێ زولملێکەریڤە هێتە پێشوازیکرن. (Sugimoto, 1999:67) د کەلتووریێ کوردیدا دەربڕینێن لێبووورینخواستنێ د ناڤبەرا دووکەسێن نێزیکی ئێکدا وەکو هەڤالان گەلەك ب کێمی دهێتە دیت، ب تنێ د هندەك بارێن تایبەتدا نەبیت کو ئاریشە یا مەزن بیت، بۆ مەبەستا دووبارە چاککرنا ئەوێ ئاریشێ ل ئەوی دەمی لێبووورین دهێتە خوازتن. ئەڤ دەربڕینێن لێبووورینێ د کەلتووریێ کوردیدا ژ ئەگەرێ جوداهییا ڕەگەزێن نێر و مێ ب دوو شێوەییێن ژ ئێکجودا دیاردبن، ئەوژی ژ بەر ڕەگەزێ مێ پتر ژ زەلامی خودان سۆز و عاتیفەیە. د ئەنجامدا ئەڤ ڕەگەزە دەربڕینێن تایبەت ییێن ئاخڤتنێ ب ڕەفتارێن خۆڤە د ناڤ کومەلگەهێدا بکاردهینن. بارا پتریا جاران ئافرەت ل دەمێ لێبووورینخواستنێ، دەربڕینێن خۆ تاوانبارکرنێ و شەپرزەبوونێ بکاردهینیت کو ئەڤە هەمی نیشانێن بێهێزی و بێدەستهەلاتییا ئەوێ دیاردکەن. (fareeq, 2014 : 245)

پێدڤییە ئەوێ چەندێ بێژین، ئەگەر ئەو ئاریشە د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا یا مەزن بیت، وەکو ل دەمێ ترومبێلا هەڤالێ خۆ تووشی ڕویدانەکێ بکەت یان لاپتوپ یان موبایلا ئەوی بشکێنیت ، د ئەڤی دەمیدا باراپتریا جاران هەڤال داخوازا لێبووورینێ ژ ئێك دخوازن، سەرەرای شرۆڤەکرنا بارودۆخێ ڕویدای و بەلێن ژی دهێتەدان ژ لایێ کەسێ سەرپێچکارڤە ژبۆ دووبارە چاککرنا ئەوی تشتی، بەلێ ئەگەر ئەو دوو کەس دبیانی بن دبیت ژ بەر ئاریشەکا زۆرا بچویك مینا ل سەر جادەیێ ملێن ئەوان ب یەکبکەڤن یان بڕینا پەیڤا کەسێ بەرانبەر، ل ئەوی دەمی لێبووورین دهێتە خوازتن. (Al-Adaleih, 2007: 190)

2-لێبووورینخواستن د پەیوەندییا ستوونیدا:

جیاوازییا پلەییێن جڤاکی د ناڤبەرا زولملێکری (offended) و سەرپێچکار(offender)دا د بارەکێ سەرپێچییێ یێ تایبەتدا ڕۆلەکێ کاریگەر ل سەر پەیوەندییێن ئەوان هەیە و دهێتە پێشبینیکرن کو لێبووورینخواستنەکا

کارتێکەر ژ کەسەکی بۆ کەسەکێ دی دروستبیت. د ئەڤی بواریدا (کیگەر) ددەتە دیارکرن، ئەو کەسێن خودان پلەیەکا مەزن و بلند د ناڤ جڤاکیدا وەکو ڕێڤەبەران، ب زەحمەت دبینن کو لێبووریناێ بخوازن، ئانکو دانپێدانانێ ب خەلەتییا خۆ بکەن، ژبەرکو ئەو دترسن وەکو کەسەکێ نەیێ کاریگەر یان کێم بهێنە پێش. (kiger, 2004: 57-62) ل دویڤ باوەرا پتریا جڤاکێن جیهانی، هوسا نیشا مە ددەن، کو ڕەفتارێن تاکەکەسی ل دویڤ پلەییێن چڤاکی دهێنە دیارکرن. بۆ نموونە تاکەکەسێن خودان پلەییێن نزمێن جڤاکی. وەکو (پالە، کەسێن تەمەن بچویك. وەکو خویشك و برا یێن بچویکتر...هتد) چاڤەرێ ژێ دهێتە کرن داخوازا لێبووریناێ ژ کەسێن خودان پلەییێن جڤاکی یێن ژ خۆ بلنتر بکەن وەکو هۆستا، ڕێڤەبەرێ کاری، یان ژی هەر کەسەکێ دی کو خودان تەمەنەکێ مەزنتر بیت ژ کەسێ لێبووریخوازتی. وەکو دایك و باب و برا و خویشکێن مەزن ...هتد. (Mulamba. K ,2009 : 553). هەر ژبەر ئەڤێ چەندێ ژی (ئاگوینۆ) پشتەڤانییێ ل ئەڤێ بۆچوونێ دکەت و ددەتە دیارکرن کو ئەو کەسێن خودان پلەیەکا بەرزا جڤاکی، ل گەل کەسێن ئاسایی د بارودۆخەکێ نەیێ ئارامدا دبنە ئەگەرێ هندێ کو کەسێن ئاسایی داخوازا لێبووریناێ ژ ئەوان بخوازن یان ل پاساو هینانەکێ بگەڕن داکو ژ ئەوی بارودۆخی ڕزگاربن. (Aquino, etal, 2006: 653) د کەلتووریێ کوردەواریدا ل دەمێ پەیدابوونا ئاریشەکێ د ناڤبەرا کەسەکێن ئاسایی یان بچویك ب تەمەنێن خۆڤە بەرانبەر ئەو کەسێن خودان پلەییێن بلند و مەزنتر وەکو (دایك، باب، برایێ مەزن، خویشکا مەزن، مام، خال، خالەت، مەت ....هتد) بارا پتریا جاران ژ لایێ ئەوان کەسێن بچویك یان ئاساییڤە لێبووریناخواستن دهێتە ب جهێنان، چونکی کەلتووریێ کوردی. یێ پڕە ژ ڕێزگرتنێ و شەرمێ، ب تایبەتی بەرانبەر کەسێن مەزن و خودان پلەییێن بەرزێن جڤاکی (Fareeq, 2014 : 87) ژبەر هندێ ژی چەند پلەیا جڤاکییا کەسێ سەرپێچکار یا بلندبیت، گەلەك ب کێمی دهێتە دیتن، کو لێبووریناێ بخوازیت. هندی کەسێ زولملێکرییە، ل دەمێ پەیدابوونا ئاریشەکێ ل

گەل کەسێن پلەیێن ئەوان بلند د ناڤ جڤاکیدا، حەزناکەن ل چارەسەرییێ بگەڕن و لێبووڕین ژ ئەوان بهێتە خوازتن، چونکی ئەگەر سەرپێچکار ڕێڤەبەرێ ئەوی بیت و کەسێ زولملێکری، ل چاڤەڕێیا لێبووڕینخواستنێ بیت ژ کەسێ خودان پلەیا بلند د ناڤ جڤاکیدا؛ دبیت کارێ ئەوی بکەڤیتە ژێر هەڕەشێ، هەر ژبەر هندێ ژی زولملێکرییێ خودان پلەیا نزما جڤاکی، دبیت هزربکەت کو ب مفاترە ئەگەر پەیوەندییێن ئەوی ل گەل کەسێ سەرپێچکارێ خودان پلەیا بەرزا جڤاکی ب باش بمینن، بێیکو کریارا لێبووڕینێ بهێتە ئەنجامدان، هەر وەکو د گەلەك ڤەکۆلینان ژیدا هاتییە دیتن، کو ل دەمێ کەسێ سەرپێچکارێ خودان پلەیا بەرزا جڤاکی خەلەتییەکێ دکەت، دانپێدانا ئەوی دبیتە پتر جهێ بەحسکرنێ و ل سەروچاڤێن ئەوی پتر ژ کەسێ زولملێهاتییەکرن دیاردبیت، خەلکێ دەوروبەر ژی پتر هەست پێدکەت کو ئەگەر ئەم بەراوردبکەین ل گەل کەسەکێ خودان پلەیەکا نزما جڤاکی کو کێمتر ل سەر سەروچاڤێن ئەوی دیاردبیت.(Ayad, 2017 : 97)

ل دەمێ کەسەکێ خودان پلەیەکا نزم، لێبووڕینێ ژ کەسەکێ خودان پلەیەکا بەرز دخوازیت، ژبەر ئەگەرێ هەر سەرپێچییەکا هەبیت، ل ڤێرێ دبیت داخوازا لێبووڕینا ئەوی رەتبکەت، بەرۆڤاژی ل دەمێ کەسەکێ خودان پلەیەکا بەرزا جڤاکی داخوازا لێبووڕینێ ژ کەسەکێ خودان پلەیەکا نزم دکەت، ئێکسەر دهێتە وەرگرتن، چونکی کەسێ زولملێهاتییەکرن ل ڤێرێ ل جهەکێ بەرز نینە، کو لێبووڕینا کەسێ خودان پلەیا بلند ڕەتبکەت، ژ بەرهندێ ژی ئەم دشێین بێژین، لێبووڕینخواستنا ژ لایێ کەسێن جڤاکییێن بلندڤە دهێتە گوتن، گەلەك کارتێکەر و کاریگەرترن ژ یا تەخێن نزمێن جڤاکی (Ayad, 2017 : 96)

1-6-سەرپێچی (offence) و ئاستێن ئەوێ:

ب شێوەیەکێ گشتی کریارا لێبووڕینخواستنێ ژ ئەنجامێ پەیدابوونا ئاریشەیەکێ دیاردبیت، هەر ژبەرهندێ ژی جۆر و ئاستێن ئەڤان ئاریشان ل سەر سروشت و توندوتیژییا پەیدابوونا ئەوێ ئاریشێ دهێنە دیارکرن. بۆ نموونە

لێبووڕینخواستن بۆ ڕاوستانا ئاخڤتنا کەسەکی د دەمێ ئاخڤتنێدا دهێتە پێشکێشکرن، دێ یا جیاوازبیت ژ ئەوێ لێبووڕینخواستنا بۆ کەسەکی کو هاتبیتە ئێشاندان یان دەست یان پێ یەکێ ئەوی هاتبیتە شکاندن. (Deutschmann, 2003: 265).

ژمارەکا زۆرا ڤەکۆلینان تیشك ئێخستییە ل سەر پەیوەندییا د ناڤبەرا لێبووڕینخواستنێ و تیۆرا ڕێزگرتنێدا، ئارمانجا تیۆرێ ب خۆژی دووپاتکرنا پەیوەندییا د ناڤبەرا ئاست و جۆرێن لێبووڕینخواستن و توندی و دژواریا ئەوێ ئاریشا کو ژ لایێ کەسەکیڤە هاتییە ئەنجامدان، ژبەرهندێ ژی، هندی ئەو ئاریشە توند و تیژتر بیت، پێدڤییە لێبووڕینخواستن ژی باشتر و کاریگەرتربیت، لەوما ژی چەنداتی و حکمەتا ئەوێ ڕێزگرتنێ کو د کریاریا ئاخڤتنێیا لێبووڕینخواستنێدا کار پێ هاتییە کرن، دڤێت ل جهێ ئاستێ تۆندوتیژییا ئەوێ ئاریشێ بیت. (Ayad, 2017:94) پۆلینکرنا جۆر و ئاستێن ئاریشەیان ژ لایێ (هولمیس)ڤە هاتینە ئەنجامدان کو ب دابەشکرنا ئاریشەیان ل سەر جیاوازییا ئاستێن سەنگی و گرنگییا ئەوێ ئاریشەیا سەرهلدای ڕابوویە، ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ: (holmes, 1993: 91-116)

1-سەرپێچییا ڕوهن: وەکو ل دەمێ بێ مەبەست ملێ خۆ ل ملێ ئێکی بدەی. ژبیربکەی کو تلەفونا خێزانا خۆ بکەی. یان قەلەمێ هەڤالێ خۆ بەرزەکەی. د ئەڤی حالەتیدا گەلەك ب کێمی لێبووڕین تێدا دهێتە خوازتن.

2-سەرپێچییا ناڤنجی: وەکو ل دەمێ بێ مەبەست ئێك چاڤەرێ تە بمینیت و تۆ گیرو ببی یان ژبیربکەی کو تە واجبێ خۆ یێ چێکەی یان ل وانایا ئێکێ تەخیر ببی. د ئەڤی بارودۆخیدا ڕێژەیا داخوازا لێبووڕینێ گەلەکا زۆرە کو کەسێ سەرپێچکار ل کەسێ زولملێکری بکەت.

3-سەرپێچییا بهێز: وەکو ل دەمێ پێ کەسەکی د یارییێدا بشکێنی یان ل دەمێ کێمکرنا کەسەکی ب دژواری د ڕوینشتنەکێ یان گەنگەشەکێدا...هتد. ئەڤ بارودۆخە پیدڤی ب لێبووڕینخواستنێیە.

4-سەرپێچییا دژوار: وەکو ل دەمی زیانێ ل مالێ کەسەکێ دی بدەی. بۆ نموونە وەکو ترومبێلێ، کومپیوتەری. ئەڤ بارە ژ هەمی بارودۆخێن دی یێ جیاوازە کو ب هەر ڕەنگەکێ هەبیت دڤێت لێبووڕینخواستن بهێتە کرن.

1-7-لێبووڕینخواستن و ڕێزگرتن:

ل دەمێ ئەم باس ل لێبووڕینخواستنێ دکەین، پێدڤییە چەمکێ (ڕێزگرتن)ێ ب بەرچاڤ بهێتە وەرگرتن، کو ل ئەڤان چەند سالێن دوماهییێ بوویە جهێ ڤەکۆلین و گەنگەشا کارلێکەرێن مرۆڤایەتی. تیۆرا (براون) و (لیڤنسن)ی ئەوا باسێ، نەهێلانا ڕێزگرتنا خراب و پشتگیرییا ڕێزگرتنا پوزەتیڤ دکەت، گەلەکا گرنگە، بەلێ ئەڤژی یا بێ ئاریشە نەبوو، چونکی دەربڕینا لێبووڕینخواستنێ، ئامیرێ نیشاندانا دەربڕینا ب مەبەست دهێتە بکارهینان، وەکو دەربڕینا پەشێمانییێ ژبۆ داخوازییا لێبووڕینخواستنێ یان ژی ژبۆ داخوازا لێخوشبوونێیە، دبیت هۆسا دیاربیت کو یا باشە ئەگەر ئەڤ ستراتیجییەتە بهێتە بکارهینان، چونکی ڕێکەکا هەرە باشە ژبۆ دووبارە خۆشبوونا پەیوەندییان و ئارامکرنا دەروونێ کەسێ هاتییە کارتێکرن یان زولم لێ هاتییە کرن، بەلێ ل ڤێرێ ڤەکۆلەران ب هەڤرا بیرو بۆچوونێن خۆ داینە دەربارەی کا ڕێزگرتن چییە و نەشیاینە ب دروستی ڕێزگرتنێ شرۆڤەبکەن، هەروەسا هۆسا دیار نینە کو دەربڕینا ناڤچاڤان و ڕۆخساریێ چەمکەکێ بکارهاتی، یێ جیهانی بیت، ئانکو ژ لایێ هەمی کۆمەلگەھ و کەلتووریێن جیهانیڤە وەکو ئێك سەرەدەری ل گەل بهێتە کرن. (Fraser, 1990 : 230) هەر وەکو (براون) و (لیڤنسن)، ئەوێ سەرەدەرییێ ل گەل لێبووڕینخواستنێ دکەن کو جەوهەرێ ئەوێ ژ ئەنجامێ بکارهینانا ستراتیجییەتەکا خرابا ڕێزگرتنێیە کو د ئەنجامدا ل دوێڤ دیتن و بۆچوونێن ئاخڤتنکەری(ئەو کەسێ لێبووڕینێ دخوازیت) کو

لێبووڕینخواستن کردارەکا تێکچوونا ڕۆخساریێ ئەوی یێ پوزەتیڤ تێکددەت، بەڵێ د هەمان دەمدا لێبووڕینخواستن، پاراستن و کەیفخۆشکرنا کەسێ دووێیە (گوهداری)ل گەل تێکچوونا ڕۆخسار و دەروونێ کەسێ ئاخڤتنکەرە (Brown and Levinson, 1987: 187) و ئەڤە ل دویڤ هزرا (براون و لێڤنسون) ی.

1-8-ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ:

1-لێبووڕینخواستنا ڕاستەوخۆ:

د باراپتریا بارودۆخاندا کەسێ کارتێکەر ڕادبیت بکارهینانا لێبووڕینەکا ئێکسەر ب ڕێکا جێبەجێکرنا ((Illocutionary Force Indicating Device(IFID) (ئامیرێ کاریگەرییا هێزا دەربڕینێ) یا ئاشکەرا . (کیتاو) دبێژیت کو ڕێڤەبرنەکا سەرکەڤتی یا لێبووڕینخواستنێ وەکو کریاریەکا ئاخڤتنێ دڤێت یاگرێدای بیت ب((IFID)ڤە، ئانکو ب (ئامیرێ کاریگەرییا هێزا دەربڕینێ)یا ئاشکەراڤە، ل گەل وەرگرتنا بەرپرسیارەتییێ.(Kitao, 2013: 2) ئەڤ یاسایێ واتایی، ئەڤان دەربڕینێن لێبووڕینخواستنێ ییێن ل خوارێ د زمانێ کوردیدا ب خوێڤەدگریت:

-داخوازا لێبووڕینێ دکەم: کو دهێتە هژمارتن ژ ستراتیجییەتێن فەرمی د زمانێ کوردیدا ژبۆ پێشنیارکرنا لێبووڕینخواستنێ.

- ببووڕە: ئەڤە ب دەربڕینێن نەفەرمییێن بەربلاڤ د زمانێ کوردیدا دهێتە هژمارتن.

- ل من ببەخشە - forgive me: ژ دەربڕینێن لێگەڕیانا لێبووڕینێ دهێتە هژمارتن، ل ڤێرێ ئاخڤتنکەر هەولددەت کو گوهدار لێببوریت.

- ل من ببووڕە: ژ دەربڕینێن نە فەرمی دهێتە هژمارتن دزمانێ کوردیدا.

- من عەفوکە: ئەڤەژی ژ ئەوان دەربڕینێن ڕاستەوخۆ ییێن لێبووڕینخواستنێنە، کو ژ زمانێ عەرەبی هاتییە د ناڤ زمانێ کوردیدا.

– گەردەنا من ئازاکە: ئەڤ ستراتیجییەژی وەکو دەربڕینەکا ئایینی – جڤاکی هاتییە وەرگرتن و ژلایێ ئاخڤتنکەرێن زمانێ کوردیڤە دهێتە بکارهینان. (Fareeq 2014 : 132)

– ژدل داخوازا لێبوورینێ دکەم، گەلەك داخوازا لێبوورینێ دکەم: ئەڤەژی ژ دەربڕینێن لێبوورینخواستنێنە و بهێزەکا زێدەتر دزمانێ کوردیدا دهێتە بکارهینان.

– ئومێدەوارم تۆ نەئێشابی: ژ دەربڕینێن سەرزارەکی یێن لێبوورینخواستنێ دهێتە هژمارتن. (Al-Adaleih,2007 : 48)

2–لێبوورینخواستنا نەڕاستەوخۆ:

- ستراتیجییەتا نەڕاستەوخۆ:

لێبوورینخواستنا نەڕاستەوخۆ ب ڕێکا بکارهینانا دانپێدانەکا بەرپرسیارانە دهێتە پێشکێشکرن. ئەڤەژی ب ڕێکا دانپێدانەکا ڕاستەوخۆ و دانپێدانەکا نەراستەوخۆ دهێتە جێگیرکرن. دانپێدانا ڕاستەوخۆ ئەڤان یاساییێن سیمانتیکی یێن ل خوارێ ب خۆڤە دگریت:

1– ڕازیبوون ل سەر تاوانێ، وەکو : خەلەتییا من بوو، سەد ژ سەدێ من خەلەتی کر.

2– دەربڕینا کێماسییا خۆ، وەکو : ئەز نەهندێ باشم، دنڤێسینا هوزانێدا.

3– مەبەست پێنەبوون، بۆ نموونە: مەرەما من ئەو نەبوو، من تۆ نەدیتبووی، ئوە ببووره ب خەلەتیڤە بوو.

4– ڕازیبوون ل سەر سەرپێچییێ، بۆ نموونە: ئەز دانپێدانێ دکەم کو من پەنجەرا شکاندی. (Al-Adaleih, 2007:107-110)

ژ لایەکێ دیڤە، دانپێدانا نەڕاستەوخۆ دیاردبیت ل:

1- شرۆڤەکرنا حالەتی:

ل دەمێ سەرپێچکار لێبووڕینخواستنێ دکەت، ب ڕێکا ڕوهنکرنا بارودۆخی و ب هینانا بەلگە و بەهانەکێ ژبۆ ئەوێ سەرپێچییا هاتییەکرن. بۆ نموونە کەسەك ب ڕوهنکرنا حالەتێ گیروبوونێ ڕابیت، ب ڕێکا گوتنا ل سەر جادا سەرەکی ڕویدانەك ڕویدابوو؛ ژ بەرهندێ، ئەز درەنگ گەهشتم یانژی ل من ببووره، ترومبێلا من ژ کار کەڤتبوو.

2- پێشنیارکرن ژبۆ چاککرنێ:

ل دەمێ سەرپێچکار پێشنیارا دەستەبەرکرنا دووبارە چاککرنا ئەوێ ئاریشەیێ ئەواکو ژ ئەنجامێ سەرپێچییەکێ دروستبووی دکەت، ئەڤەژی دبنە :

- تایبەت، وەکو: ئەز دێ د ڕۆژێن بیهنڤەداندا ئەڤی کاری ئەنجامدەم.

- نەتایبەت، وەکو : دێ سەحکەمێ کا دێ شێم چ بکەم.

3- بەلێندان ژبۆ دووبارە ئەنجام نەدانێ:

ئەڤەژی ب ئەوی شێوەیە کو هندەك دەربڕینێن تایبەت دهێنە بکارهینان ژبۆ سۆزدانا کەسێ زولملێکری کو ئەڤ ڕەفتارو ڕویدانە د داهاتیدا دووبارە نەبنەڤە. بۆ نموونە : ئەو دووبارە نابیتە ڤە.

4- گرنگیپێدانا کەسێ بەرانبەر:

ژبۆ کێمکرنا ئازارێن کەسێ زولملێکری، سەرپێچکار هندەك جاران ب پرسینا حالێ ئەوی ڕادبیت، وەکو: تۆ هەست پێ دکەی کو تۆ باشتری، تۆ یێ باشی. (Chamani and Zareipur 2010 : 133- 153), (Hussein and Hammouri 1998 : 37-51)

جۆرەکێ دی ژ جۆرێن ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ هەیە، وەکو ستراتیجییەتێن خۆ خلاسکرنێ ژ ئەوی بارودۆخی ژ لایێ کەسێ لێبووڕینێ دخوازیت دهێتە بکارهینان، کو ب کێمکرنا پلەیا ئەوێ ئاریشێ ئەوا هاتییە ئەنجامدان دژی کەسەکی ڕادبیت. ئەڤە باراپتریا جاران ب ڕێکا چەند گەنگەشان

دهێتە ئەنجامدان، کو دیاردکەت: (چ چێنەبوویە) یان (تشتەکێ بەرنەکەڤتی) یە. نموونە بۆ کێمکرنا پلا ئاریشێ، وەکو: دێ چ ئاریشە نینە مالا تە، یانژی ب ڕێکا لومەکرنا کەسەکێ دی و زڤراندنا بەرپرسیارەتییێ ژبۆ ئەوی، وەکو: ئەز بێژم کو فلان کەس ژی د ئەوێ ئاریشێدا بەرپرسە. (Ayad,2017: 92).

پشکا دووێ: لێبوورینخواستن د پەیوەندییێن ئاسۆیی و ستوونیدا

2-1-لێبوورینخواستن د پەیوەندییا ئاسۆیدا:

باڕێ ئێکێ: هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا: (ملێ خۆ ل ملێ کەسەکێ بیانی بدەی بێ مەبەست ل سەر جادەی):

ل دویڤ ئەوان داتاییێن ل بەردەستێ مە د بارودۆخەکێ ب ئەڤی شێوەیدا، ب تنێ دوو تایبەتمەندییێن لێبوورینخواستنێ ل دەڤ خەلکێ مە دیاردبن. ئەوژی دەربڕینێن IFID و مەبەست پێنەبوونن.

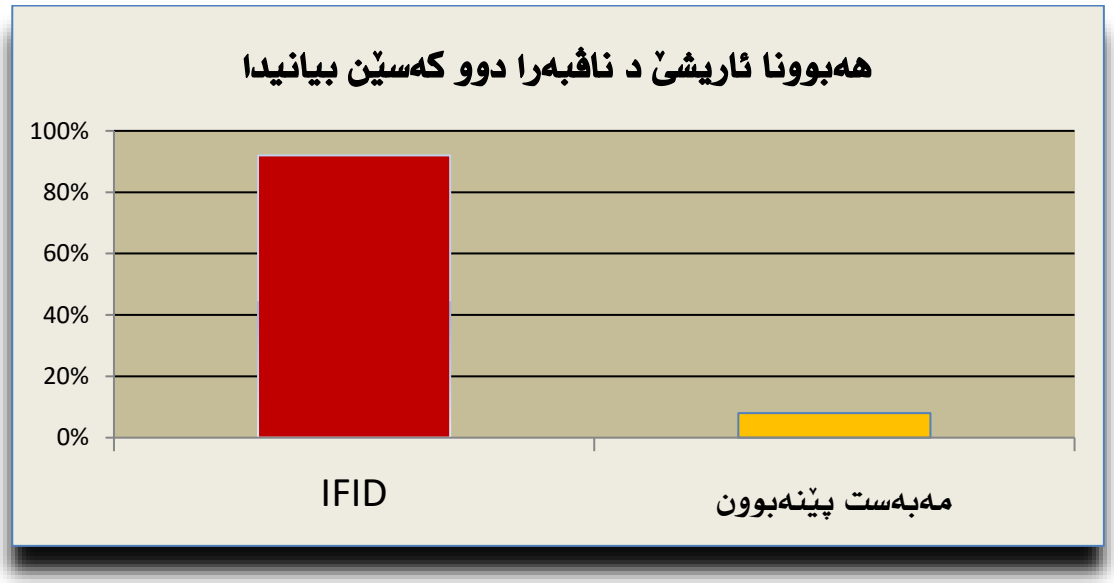

وێنەیێ (1)

هەر وەکو د(وێنەیێ 1)ێ سەریدا دیار IFID دهێتە هژمارتن ژ ستراتیجییەتێن ب پلا ئێکێ د بارەکێ ب ئەڤی شێوەیدا د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا دهێتە بکارهینان، ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە 92 ژ سەدێ، هەروەسا د دویڤدا ستراتیجییەتا مەبەستپێنەبوونێ ب پلا دووێ دهێت، کو تاکەکەسێن خەلکێ گۆڤەرا بەهدینی ب ڕێژەیا 8 ژ سەدێ بکاردهین. ژ کارهینانا ئەڤان هەردوو ستراتیجییەتان

بۆ مە دیاردبیت کو ڕاستە ئەڤ بارودۆخە د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا پەیدابوویە، بەلێ ژبەر بچویکییا ئەوێ ئاریشەیا ڕویدایی، کو ب سەرپێچییێن سادە دهێتە هژمارتن، کەسێ سەرپێچکار وەکو کریارەکا ڕێزگرتنێ ئەڤان دەربڕینان بکاردهینیت، بەلێ وەکو ئەم دبینن مە چەندین ستراتیجییەتێن دی ییێن لێبووڕینخواستنێ هەنە. وەکو (ڕازیبوون ل سەر تاوانێ، دەربڕینا کێماسییا خۆ ... هتد)، بەلێ د بارەکێ ب ئەڤی شێوەیدا نەهاتینە بکارهینان، کو ئەڤەژی ئەنجامێ بچویکییا ئەوێ ئاریشێ بۆ مە دیاردکەت.

بارێ دووێ: هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا: (سەرەدانا هەڤالێ خۆ یێ بریندار د شەڕیدا نەکەی)

د شرۆڤەکرنا ئەوان داتاییێن ل بەردەستێ مە داخوازا لێبووڕینێ ژبۆ هەڤالان ژی سنووردێن خۆ ییێن هەین، هەر وەکو مە ل سەری د بەشێ تیۆریدا دیارکری، کو باراپتریا جاران ل دەمێ پەیدابوونا ئاریشان د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا ب لێبووڕینخواستنەکا بچویك دهێتە ئەنجامدان، بەلێ ئەگەر بارودۆخێ ڕویدای یێ جیاواز بیت و هەستییار بیت. وەکو (سەردانا هەڤالێ خۆیێ بریندار نەکەی) گەلەك ژ ستراتیجییەتێن هەمەجۆرێن لێبووڕینخواستنێ دهێنە بکارهینان ژ هەڤالێ سارپێچکار بۆ هەڤالێ خۆ یێ هاتییە بریندارکرن.

وێنەیێ (2)

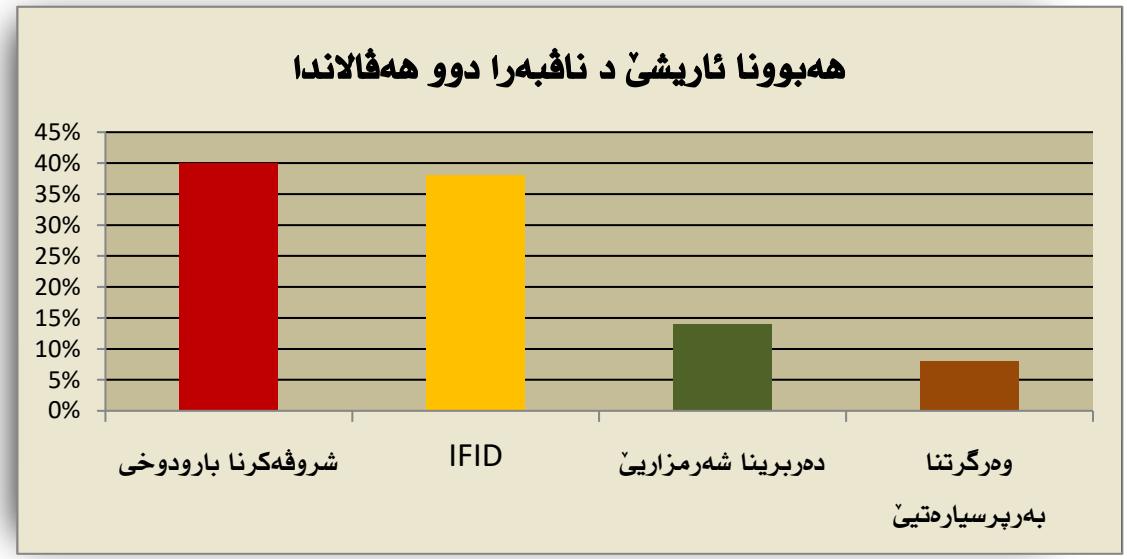

هەروەکو د ئەڤان زانیارییێن ل بەردەستیێ مەدا کو ژلایێ تاکەکەسێن خەلکیێ گۆڤەرا بەهدینیڤە هاتینە وەرگرتن دیاردبیت، کو چار ژ گرنگترین ستراتیجییەتێن لێبووورینخواستنیێ دهێنە بکارهینان. وەکو: (شروڤەکرنا بارودۆخی، IFID، دەربڕینا شەرمزارییێ، وەرگرتنا بەرپرسیارەتییێ). شروڤەکرنا بارودۆخیێ نەهاتنا سەرەدانا هەڤالیێ خۆ دهێتە هژمارتن ژ ستراتیجییەتا هەرە زۆرا بکارهاتییێن تاکەکەسێن خەلکیێ ئەڤیێ گۆڤەریێ د حالەتەکیێ ب ئەڤی ڕەنگیدا، ل ڤێریێ کەسیێ سەرپێچکار هەمی هەولێن خۆ ددەت، کو بۆ کەسیێ هاتییە بریندارکرن ڕوهنبکەت، کو ئەو نەگەهشتییە بهێت یان ژی ب بەلگە و بهینانا بهانەیان کەسیێ بەرانبەر ڕازیبکەت و هێزا ئەویێ ئاریشیێ کێمبکەت یان نەهێلیت، ژ بەرهندیێ ژی دیێ بینین 40 ژ پشکداران کو دگەهیتە 40 ژ سەدیێ ئەڤ ستراتیجییەتا لێبووورینخواستنیێ یا نەراستەوخۆ بکارهینایە و ب پلا دوویێ ئەوژی ب ڕێژەیا 38 ژ سەدیێ، تاکەکەسێن کورد ستراتیجییەتێن دەربڕینێن IFID بکارهینایە، کو بارا پتریا ئەوان دەربڕینان

دشیاندایە بهێنە بکارهینان داکو کەسێ سەرپێچکار ب بجهەینانا ئەرکێ خۆیێ ڕێزگرتنێ ڕابییت و ب شێوەیەکێ راستەوخۆ داخاوزا لێبووریننێ ژ کەسێ دووێ بکەت. دەربڕینا شەرمزاریێ ژی ب پلا سێیێ دهێت ب 14 ژ سەدێ، ل ڤێرێ ئەم دشێین ڕوهنکرنێ بدەین، کو ژ ئەنجامێ ریزگرتنا تاکەکەسێن خەلکێ ئەڤێ گۆڤەرێ د بارەکێ ب ئەڤی شێوەیدا، بەرانبەر هەڤالەکی ئەڤ هەستا شەرمزاریکرنێ ل دەڤ پەیدادبیت. هەروەسا ل پلا دوماهییێ، دەربڕینێن بەرپرسیارەتی وەرگرتنێ دهێت، کو ب شێوەیەك ژ شێوەیان ژلایێ بەشداربوویێن مەڤە دهێنە بکارهینان، کو ب ڕێژەیا 8 ژ سەدێ دهێت.

بارێ سێیێ: هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا خویشك و برایێن ئێك تەمەندا: (خویشك موبایلا برایێ خۆ بێ مەبەست بشکێنیت).

هەبوونا ئاریشێن ب ئەڤی ڕەنگی دبنە ئەگەرێ بکارهینانا ستراتیجییەتێن جیاوازێن لێبووریننخواستنێ د ناڤ کەلتووری کوردیدا، بەلێ ئەڤ لێبووریننخواستنە ژی ل سەر جۆرێ ئەوێ پەیوەندییێ و تەمەنێ ئەوان خویشك و برایان دمینیت، ل دویڤ ئەوان داتایێن ل بەردەستێ مە کو بەشداربوویێن مە بارا پتریا ئەوان د تەمەنەکێ پێگەهشتیدا بوون و ژمارەکا زۆرا ئەوان خودان خێزان بوون، بێگومان ئەنجامێن ب دەستێ مەڤە دهێن، دێ د جیاواز بن ل گەل ڤەکۆلینەکا دی، کو بەشداربوویێن ئەوێ د تەمەنەکێ بچویکدا بن، هەر وەکو، فەریق د ڤەکۆلینەکێدا دەتە دیارکرن، کو خەلکێ کورد د تەمەنێ دانعەمرییێدا گەلەك کێمتر داخوازا لێبووریننێ دخوازن ژ کەسێن پێگەهشتی، هەروەسا ستراتیجییەتێن دانعەمران گەلەك کێمتر و سنووردارترن ژ کەسێن د تەمەنێ گەنجاتییێدا. (Fareeq, 2014: 248)

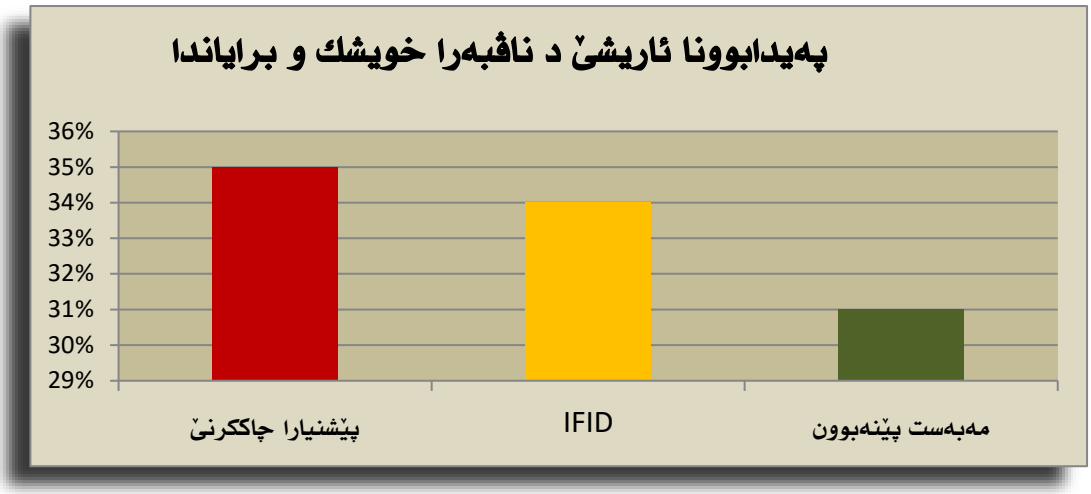

ویَنەیێ (3)

ئەڤ ویَنە بۆ مەدیاردکەت کو د ناڤ کەلتووریَ کوردیدا ل دەمیَ هەبوونا ئاریشەکا ب ئەڤی ڕەنگی د ناڤبەرا خویشك و برایاندا ستراتیجییەتا هەرە بەربلاڤ پێشنیارا چاککرنێیە ب جوداهییەکا کێم، ل گەل ستراتیجییەتێن IFID و مەبەست پێنەبوونیَ. هەر وەکو د ویَنەیێ سەریدا دیاردبیت، ستراتیجییەتا پێشنیارا چاککرنیَ ب ڕێژەیا 35 ژ سەدیَ ب پلا ئێکیَ دهێت و دەربڕینێن IFID ب ڕێژەیا 34 ژ سەدیَ و مەبەست پێنەبوون ب ڕێژەیا 31 ژ سەدیَ ل دویڤ ئەوان دهێن، ل ڤێریَ ڕاستە پەیوەندییا د ناڤبەرا کەسیَ سەرپێچکار و کەسیَ زولملێکریدا یا نێزیکە، بەلێ هەر وەکو د ئەڤان داتایاندا دیاردبیت، پێدڤییە لێبووڕینکرنا ڕاستەوخۆ و یا نەراستەوخۆ بهێتە بکارهینان ژبۆ دووبارە خۆشبوونا پەیوەندییان، چونکی پەیوەندییێن خێزانی زۆر دگرنگن و پێدڤییە ل سەر هەر کەسەکی ئەڤان پەیوەندییان بەرز ڕاگریت.

بارێ چارێ: پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو هەڤکاراندا :(باس ل تایبەتمەندییێن هەڤکارێ خوٚ ب خرابی بکەی):

د ناڤ کەلتووریٚ کوردیدا تایبەتمەندییێن گرێدای کەسەکی یان خێزانا ئەوی گەلەك هەستیارن، ژ بەرهندیٚ دەمیٚ سەرپێچکار مایتێکرنیٚ ل ئەڤان تایبەتمەندییێن کەسەکی دکەت، گەلەك جاران ئاریشێن مەزن ژێ دروستدبن، بەلێ دبیت بکارهینانا ستراتیجییەتێن جیاوازێن لێبووریٚنخواستنیٚ بشێن گەلەك ژ هێزا ئەویٚ ئاریشیٚ بهینە خوارێ، ژگرنگترین ئەوان دەربڕینان ژی وەکو د وێنەییٚ ل خوارێدا دیاردبیت.

وێنەییٚ (4)

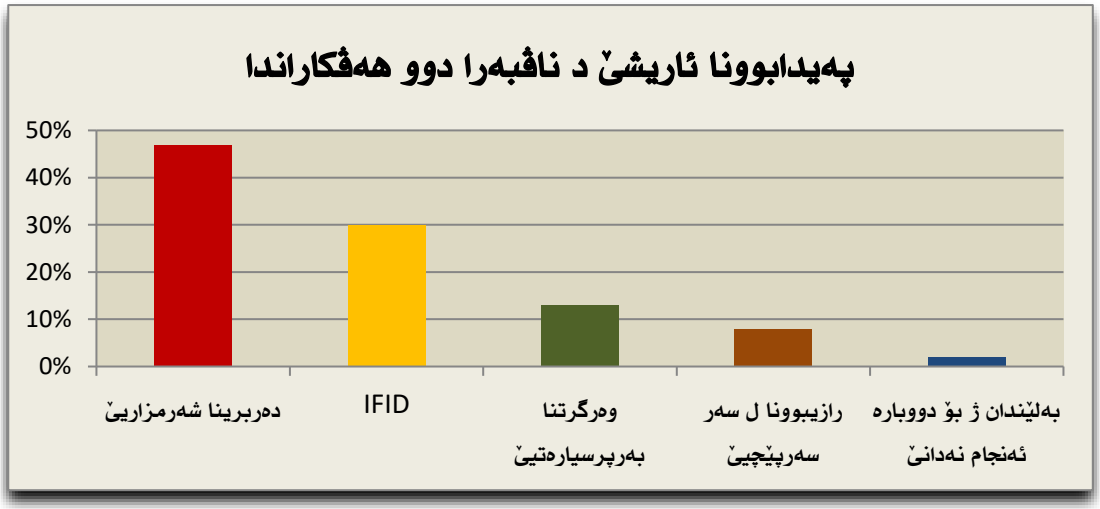

دەربڕینا شەرمزارییٚ بۆ نموونە (ئەز هەست ب شەرمیٚ دکەم) ب بەربلاڤترین ستراتیجییەتێن لێبووریٚنخواستنیٚ ژبۆ بارودۆخەکیٚ ب ئەڤی ڕەنگی دهێتە هژمارتن، چونکی ل دەمیٚ تایبەتمەندییێن تاکەکەسەکی دیاردبن، دبیتە ئەگەر کو شەرمەکا زێدە ل دەڤ ئەوی کەسی پەیدابیت و تووشی شەرمزارییٚ ببیت، ژبەر هندیٚ ل دەمیٚ سەرپێچی گرێدای ئەوان تایبەتمەندییان بیت، دیٚ لێبووریٚنخواستن ژی جۆرە شەرمزاریەکیٚ ب خوٚڤەگریت، لەوما ژی دیٚ بینین کو 47 ژ بەشداربوویان

کو دگەهیتە ڕێژا 47٪ ئەڤ دەربڕینا شەرمزاریێ هەلبژارتییە. د دویڤدا ستراتیجییەتا IFID ب ژمارەکا زۆر ب پلا دووێ دهێت، ب ڕێژا 30٪ و ب تایبەتی ژی دەربڕینێن گەردەن ئازاکرنێ کو ژ دەربڕینێن ئاینییە و هاتییە د ناڤ کەلتورێ کوردیدا ب شێوەیەکێ زۆر هاتییە بکارهینان، چونکی باسکرن ل تایبەتمەندییێن کەسێ بەرانبەر گرێدای گونەهیێە و ئایینێ ئیسلامێ گرنگییەکا زۆر ب گونەهێ دایە، کو پێدڤییە مروڤێ بوسولمان خوّ ژێ دویربێخیت، هەر وەکو پێغەمبەرێ مە سلاڤ ل سەر بن غەیبەتێ ب خوارنا گوشتێ برایێ خو یێ مری د شوبهینیت، لەورا ئاخڤتنکەرێن کوردێن بوسولمان هەولدەن کو وەکو کارەکێ ئایینی داخوازا لێبووورینێ ژ هەڤالێ خوّ خوازن و گەردەنا خوّ پێ بدەنە ئازاکرن. د دویڤدا وەرگرتنا بەرپرسیارەتییێ دهێت، کو ب ڕێژەیا 13٪، ب پلا سێیێ دهێت کو ل ڤێرێ سەرپێچکار هەولدەت، کەسێ زولملێهاتییەکرن مافداربکەت ب گوتنا هندەك ئاخڤتنێن زڤر ژی وەکو(برا توّیێ مافداری، یان برا حەقێ تەیە) کو ب دەربڕینێن زۆر ب مفا دهێنە هژمارتن، داکو ئەو کەربوکینا د دلێ کەسێ زولملێکریدا بهێتە کێمکرن. هەروەسا ڕازیبوون ل سەر سەرپێچییێ ژی ب ڕێژەیا 8٪ تاکەکەسێن کورد جهێ خوّ د ناڤ دەربڕینێن گرنگدا کرییە، ژبوّ بارودوّخەکێ ب ئەڤی ڕەنگی، کو سەرپێچکار ل ڤێرێ هەولدەت دانپێدانێ ب خەلەتییا خوّ بکەت کو ئەو کارێ ئەوی ئەنجامدای، کارەکێ خەلەت بوو. د دویڤ ژیدا ب تنێ ب ڕێژەیا 2 ٪ ستراتیجییەتا بەلێندان ژ بوّ دووبارە ئەنجام نەدانێ هاتییە هەلبژارتن.

2-2-لێبووورینخواستن دپەیوەندییا ستوونیدا:

بارێ ئێکێ: هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا قوتابی و مامۆستایدا (قوتابی ژ بیربکەت پەرتووکا مامۆستای بوّ بزڤرینیت د دەمێ دەستنیشانکریدا):

ل دویڤ ئەوان داتاییێن ل بەردەستێ مە، بوّ مە دیاردبیت، کو چار یاساییێن واتایی ب شێوەیەکێ بەرفرەه د ئەڤی بارودوخیدا بوّ لێبووورینخواستنێ هاتینە

بکارهینان ژ ئەوان ژی IFID ، شروڤەکرنا بارودۆخی، پێشنیازکرن ژبۆ دووبارە چاککرنێ، بەرپرسیارەتی وەرگرتن، هەروەسا دوو ژ ستراتیجەتێن دیژی ب شێوەیەکێ کێم هاتینە دیتن، وەکو دەربڕینا شەرمزاریێ، دەربڕینا کێماسییا خۆ.

وێنەیێ (5)

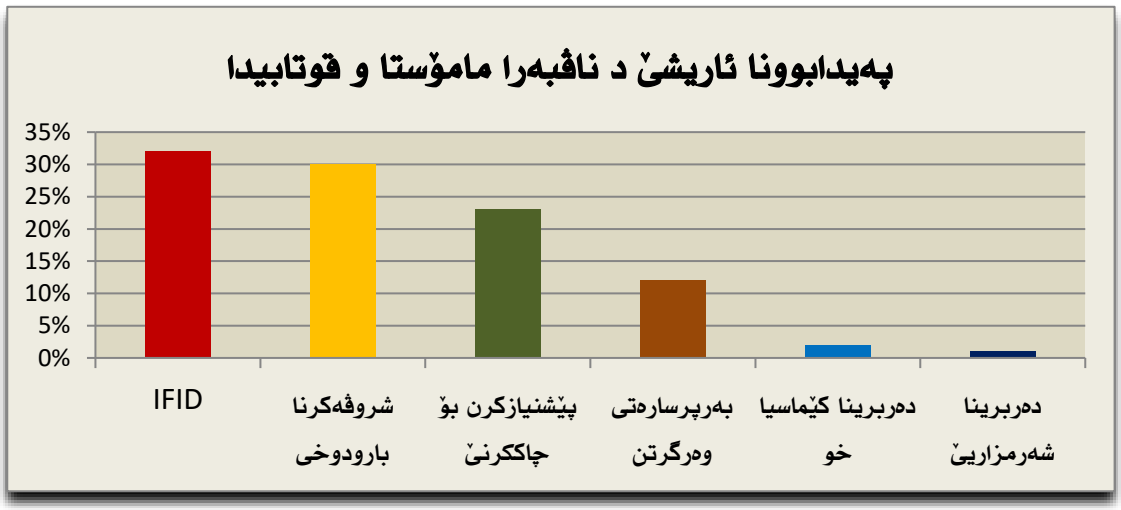

ل ڤێرێ بۆ مە دیاردبیت ژ ستراتیجییەتا IFID کو لێبووڕینخواستنەکا ڕاستەوخۆیە و ب ڕێژەیا 32٪ ژ بەشداربوویان هەلبژاردبوو، بەلێ ژ دەربڕینێن ئەوێ ژی پشتبەستنەکا بەرفرەه ب ستراتیجییەتا ڕاستی دەرئێخستنا ڕاستەوخۆیا لێبووڕینخواستنێ هاتییە دان. وەکو (ژ دل داخوازا لێبووڕینێ دکەم) ب شێوەیەکی کو گرنگییێدان ب دەربڕینێن دی یێن IFID نەهاتبیتە دان. ئەڤ بکارهینانا دەگمەن یا ئەڤی یاسایێ سیمانتیکی د ئەڤی بارودۆخیدا ژبۆ کێمکرنا هێزا ئاریشەیێ ب شێوەیەکێ بەرچاڤ کو پتر ژ هەر دەربڕینەکا دی کارتێگەرترە. هندەك دەربڕینێن دی وەکو (گەردەنا من ئازاکە) کو دەربڕینەکا ئاینییە و هاتییە د ناڤ کەلتووریێ مەدا، کو ژ لایێ بەشداربوویێن مەڤە نەهاتییە ژێگرتن، کو ئەڤە ئەوێ چەندێ ڕادگەهینیت، ئەڤ بارە یێ گرێدای نینە ب گونەهکرنێ و گونەهنەکرنێڤە.

ستراتیجییەتا دووێ کو پشتی دەربڕینێن IFID هاتییە بکارهینان، ئەوژی شروٚڤەکرنا بارودوٚخی و پێشنیازکرن ژبوٚ دووبارە چاککرنێ بوویە و ستراتیجییەتا شروٚڤەکرنا بارودوٚخی ب ڕێژەیا 30 ٪ هاتییە هەلبژارتن. هەروەسا ستراتیجییەتا پێشنیازکرن ژبوٚ دووبارە چاککرنێ ب ڕێژەیا 23٪ هاتییە هەلبژارتن و ستراتیجییەتا بەرپرسایەتی وەرگرتن ب ڕێژەیا 13٪ هاتییە هەلبژارتن، بەڵێ ستراتیجییەتێن کو گەلەك کێم هاتینە بکارهینان دەربڕینا کێماسییێ ب ڕێژەیا 2 ژ سەدێ و دەربڕینا شەرمزارییێ ب ڕێژەیا 1 ژ سەدێ هاتییە هەلبژارتن کو ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، ڕاستە ئەڤ ئاریشە د ناڤبەرا دوو کەسێن پلەیێن جڤاکی یێن جیاوازدا پەیدابوونیە کو ماموٚستا و قوتابینە، بەڵێ ئاریشە هندا مەزن نەبوویە، کو بگەهیتە ئەوی ئاستی سەرپێچکار هەست ب شەرمزارییێ بکەت یان کێماسییا خوٚ دەربڕیت.

بارێ دووێ: هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا ڕاهێنەری و یاریکەرەکیدا: (دەستێ یاریکەرەکی بشکێت د ڕاهێنانەکێدا، کو ڕاهێنەری داخوازا ئەنجامدانا ئەوێ کربیت).

ڕاستە ل ڤێرێ سەرپێچی یا بێ مەبەستە و ئەرکێ یاریکەرییە ئەوان ڕاهێنانان بکەت، هەورەسا پلەیا جڤاکی یا ڕاهێنەری بلنترە ژ یا کەسێ هاتییە ئێشاندن، بەڵێ ئەڤە واتایا ئەوێ چەندێ نادەت، کو د ناڤ کەلتووریێ کوردەواریدا تاکەکەسێن کورد د بارودۆخەکێ ب ئەڤی ڕەنگیدا داخوازا لێبووریێ نەخوازن، هەر وەکو د ئەوان داتایێن دیارکری یێن ل وێنەیێ ل خوارێدا دیاردبیت.

ویٚنەیێ (6)

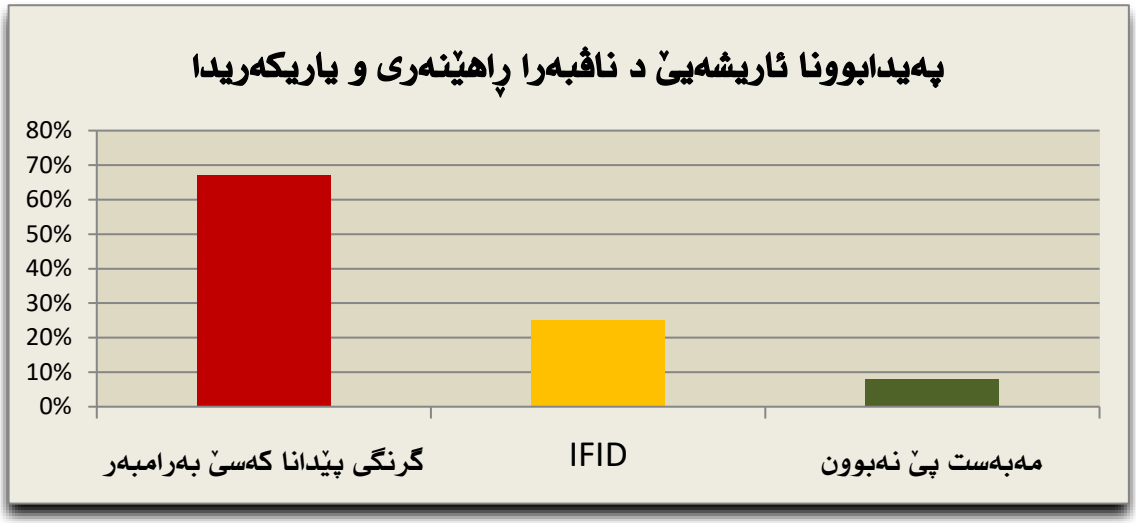

ل ڤێرێ جهێ ئاماژەپێکرنێیە، کو ستراتیجییەتا هەرە بەربلاڤ د ناڤ پشکدارێن مەدا کو یا جیاوازە ژ بارودۆخێن بەرێ مە باسلێکری، ئەوژی گرنگیپێدانا کەسێ زولملێکرییە، کو ئەڤە بەلگەیە کو د هەر بارودۆخەکیدا هندەك تایبەتمەندییێن لێبووریخواستنێ یێن تایبەت هەنە و ژ تایبەتمەندییێن بارودۆخەکێ دی د جیاوازن. د بارەکێ ب ئەڤی ڕەنگیدا کو یاریکەرەك د راهێنانداتووشی ئازارەکێ ببیت، کو ژلایێ راهێنەریڤە فەرمان پێ هاتبیتە کرن، ل ڤێرێ ئێکەم هەولا ڕاهێنەری یا لێبووریخواستنێ ئەوە، کو گرنگییێ ب یاریکەرێ خۆ بدەت و ئەڤان جۆرە پرسیاران ژێ بکەت. بۆ نموونە (تۆ یێ باشی، هیڤیدارم یێ ب سلامەتبی) هەر ژبەر هندێ ژی ئەم دبینین کو ب ڕێژەیا 67 ژ سەدێ ئەڤ جۆرە دەربڕینە وەکو ئێکەم سەرەدەری ل گەل ئەڤێ ڕویدانێ هاتییە هەلبژارتن. د دویڤدا ستراتیجییەتا IFID ب باراپتریا دەربڕینێن خۆڤە هاتینە بکارهینان ب ڕێژەیا 25٪ و ژ گرنگتریان ژی:(ل من ببووره، قوسیری عەفوکە.) تایبەتمەندییەکا دیژی ب ژمارەکا کێمتر ژ ستراتیجییەتێن سەری هاتییە بکارهینان، ب ڕێژەیا 8 ٪ بوویە، کو تاکەکەسێن

کورد، د ئەوێ باوەڕیدانە، ئەگەر یاریکەرەکێ ئەوان تووشی ئەڤان جۆرە ڕوویدانان ببیت، دێ هەولدەین بۆ ڕوهنکەین، کو مە مەبەست پێنەبوویە ئەو بهێتە ئێشاندن. هەرچەندە هژمارەکا گەلەك زۆرتر یا ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ هەنە، بەڵێ ئەڤ هەرسێ ب تنێ د بارودۆخەکێ ب ئەڤی ڕەنگیدا د ناڤ بەشداروویێن مەدا دهێتە دیتن و هەلبژاراتن.

بارێ سێیێ : پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا فەرمانبەرەکی و ڕێڤەبەریدا(نەهاتنا فەرمانبەری ژبۆ کۆمبوونەکا فەرمانگەهی):

تا ڕادەیەکێ زۆر خەلکێ ڕۆژهەلاتا ناڤین وەکو تاکەکەسێن ئەوروپی گرنگی ب دەمی و ژڤانان نادەن، ل دەڤ خەلکێ ئەوروپی دێ کارەکێ زۆرێ خرابیت، ئەگەر تە ژڤانەکێ ب ئەڤی ڕەنگی هەبیت و تۆ نەچووبی، کو ب گەلەك شێوەیان لێبووڕین پێدڤییە د ئەڤان بارودۆخاندا بهێتە خوازتن و دبیت گەلەك جاران سەرپێچکار بهێتە سزادان، بەڵێ ئەڤ چەندە ل دەڤ تاکەکەسێن مە گەلەك ب کێمی دهێتە دیتن.-Al (Adaleih, 2007:119-122) تاکەکەسێن کورد ژی وەکو بەشەك ژ خەلکێ روژهەلاتا ناڤین گەلەك ب کێمی ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ لدەڤ دهێنە بکارهینان، ئەڤەژی ژبەر ئەوێ ئێکێیە، کو ئەو هەولددەن خۆ ژ ئەڤی بارودۆخی ڕزگاربکەن، بێیکو هیچ جۆرە لێبووڕینخواستنەك بهێتەکرن، چونکی ئەو د ئەوێ باوەڕیدانە، لێبووڕینخواستن د بارەکێ ب ئەڤی ڕەنگیدا نابیتە ئەگەرێ هندێ کو ئەو ئاریشە بێ دەنگ بیت، بەلکو دووبارە دبیتە ئازراندنا ئاریشەیێ. ژ بەر ئەوی ئەگەری ژی هەولددەن خۆ ڤەدزینەکێ ژ لێبووڕینخواستنێ بکەن، داکو ئەو بابەت نەهێتە ئازراندن، ئەڤەژی هەمی بۆ ئەوێ چەندێ دزڤریت کو چ دویڤچوون و پێرابوون ل سەر سەرپێچیەکا ب ئەڤی ڕەنگی نینن. یان ژی هەروەکو مە د بەشێ تیۆریدا ئاماژە پێدای، کو دەستهەلاتێن ڕێڤەبەری گەلەك زۆرترن ژ یێن فەرمانبەری، ژبەرهندێ ژی فەرمانبەر دوودل دبیت، کو لێبووڕینێ بخوازیت ژ ترسینا ڕێڤەبەری کو گرنگییێ ب لێبووڕینا ئەوی نەدەت، چونکی وەکو مە دیارکری، خودان

دەستهەلات دشێت لێبووورینا کەسێ ئاسای وەربگریت یان ژی ڕەتبکەت. بەڵێ چونکی مە ل سەر پشکداربوویێن خۆ سەپاندبوو ژبۆ هەلبژارتنا ستراتیجییەتەکا لێبووورینخواستنێ، ئەڤ چەند جۆرێن د وێنەیدا دیاردبن ژ لایێ تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی هاتینە هەلبژارتن.

وێنەیێ (7)

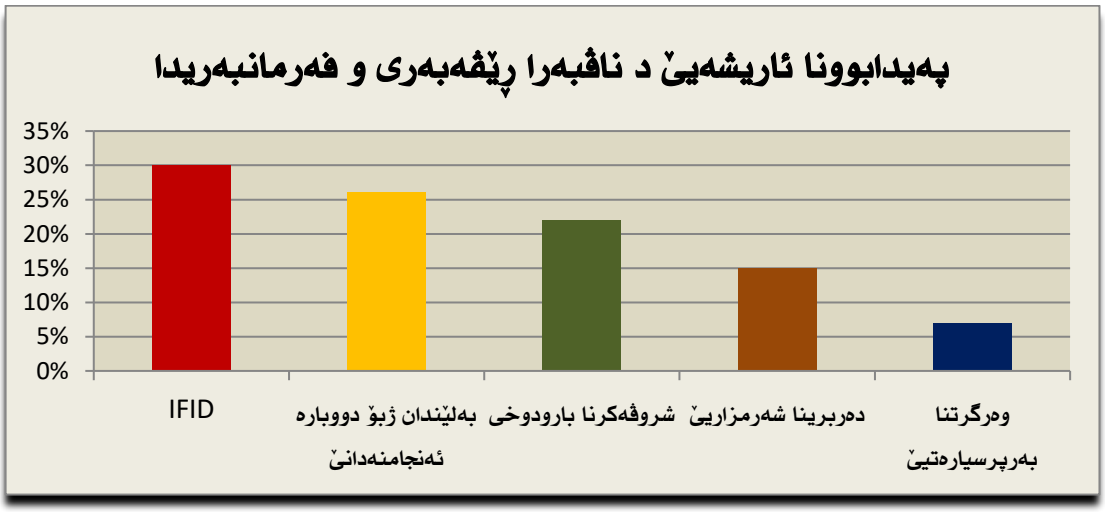

هەر وەکو دیار ژ 100 بەشداربوویان ب تنێ ب ڕێژەیا 30 ٪ ژلایێ کەسان پەنا ژبۆ لێبووورینخواستنا ڕاستەوخۆیا (IFID) برییە و هاتییە هەلبژارتن. وەکو بکارهینانا دەربڕینێن:(ل من ببووره، ژ دل داخوازا لێبووورینێ دکەم.) هەروەسا ب ڕێژەیا 26٪ پشکداران هەولدایە کو ڕێڤەبەر بهێتە ڕازیکرن، کو ئەو چەندا چێبووی دووبارە نابیت. دیسا ب ڕێژەیا 22٪ کەسان ژی هەولدایە ئەوی بارودۆخی شروڤەبکەن یان ل چەند بەهانەیان بگەڕن، داکو بۆ ڕێڤەبەری دیار ببیت، کو ئەو چەندا ڕویدای ژ ئەگەرێ کارەکێ گرنگێ سەرپێچککاریڤەیە. دەربڕینێن

شەرمزاریيێ ب ڕێژەیا 15٪ و وەرگرتنا بەرپرسیارەتییێ ب ڕێژەیا 7 ٪ هاتینە هەلبژارتن.

بارێ چارێ: پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا باب و کوڕیدا (سۆزێ بدەیە بابابێ خۆ کو تۆ چاکیتەکی بۆ بکری، بەلێ تۆ ژ بیر بکەی)

د بارودۆخەکیدا کو کەسەکی سۆز دابیتە بابێ خۆ، کو چاکیتەکی بۆ بکریت و سەرپێچکار سۆزا خۆ بجهنەهینیت، دووبارە ئەڤ بارودۆخە پێدڤی ب چەند ستراتیجییەتێن جیاوازە. تشتێ د ئەڤی باریدا دهێتە پێشبینیکرن، ئەوە کو شکاندنا سۆزێیە ل گەل بابی، کو ل دەڤ هندەك کەسان ب تشتەکێ ئاسایی دهێتە دانان، د دەمەکیدا گەلەکێن دی هەست پێدکەن، کو کارەکێ کرێتە و پێدڤی ب لێبووریخواستنەکا بلەز و ڕاستەوخۆیە.

وێنەیێ (8)

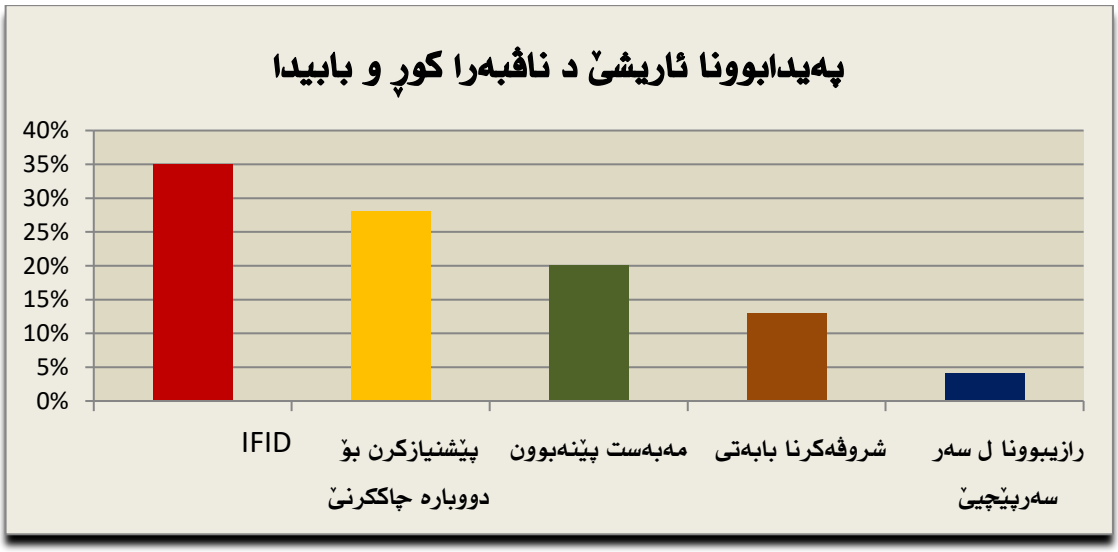

هەر وەکو د داتاییاندا هاتینە پێشکێشکرن، ل سەری دیاردبیت چەند شێوازەکێن جودا جودا ژ کوڕی بۆ بابی هاتینە دان، بەڵێ یا ژ هەمییان بەربلاڤتر، ستراتیجییەتا IFID، ب ڕێژەیا 35 ٪ تاکەکەسێن کورد، کو ڕابوونە بکارهینانا دەربڕینێن وەکو: (ببووم باب، ژ دل داخوازا لێبووریندێ دکەم، گەردەنامن ئازابکە)، کو ژ دەربڕینێن ڕاستەوخۆ و یێن سادە دهێنە هژمارتن و دشێن گەلەك ژ ئەوێ ئازار و هەستا نەخۆشا بابی کێمبکەت. د دویڤدا ئێکسەر بەشداربوویان هەولدایە، کو بۆ بابێ خۆ بدەنە دیارکرن، کو هێشتا یێن ل سەر سۆزا خۆ و دێ دووبارە سۆزێن خۆ بجهێنن هەروەکو دیار ب ڕێژەیا 28 ٪ ژ بەشداربوویان ستراتیجییەتا پێشنیازکرن ژبۆ دووبارە چاککرنێ هەلبژارتییە. داکو هێشتا دڵ بابێ خۆ ئارامبکەن ب ڕێژەیا 20 ٪ ژ بەشداربوویان هەولدایە، کو دیاربکەن ئەوان مەبەست پێنەبوویە سۆزا خۆ نەگەهێننە ئەنجام، بەلکو ئەو سۆزە هاتییە ژبیرکرن. د دویڤدا شرۆڤەکرنا بارودۆخی دهێت ب ڕێژەیا 13 ٪ ژ کەسان، کو بۆ بابێ خۆ ڕوهندکەن ئەو بارودۆخ بوویە ئەگەرێ هندێ ئەو سۆزە نەهاتییە بجهێنان. د دویڤدا ب هژمارەکا کێم ژ بەشداربوویان و ب ڕێژەیا 4 ٪ ژ کەسان ڕازیبوونا خۆ دیارکرییە ل سەر سەرپێچییا ئەوان ئەنجامدای.

-ئەنجام:

د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا، ئەم گەهشتینە ئەڤان ئەنجامێن ل خوارێ دیارکری:

1-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو کەسێن بیانیدا، دوو ستراتیجییەت هاتینە بکارهینان، ئەوژی IFID و مەبەست پێنەبوونن، کو ڕێژەیا سەدییاIFID (92 ٪) و ڕێژەیا سەدییا مەبەست پێنەبوونێ (8 ٪)

2-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا، چار ستراتیەجیەتێن لێبووڕینخواستنێ هاتینە بکارهینان، کو ڕێژەیا سەدییا هەر ئێك ژ ئەوان ئەڤەیە: شرۆڤەکرنا بارودۆخی(40 ٪)، IFID(38 ٪)، دەربڕینا شەرمزاریێ(14٪)، وەرگرتنا بەرپرسیارەتییێ دبیتە (8٪).

3-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا خویشك و برایێن ئێك تەمەندا سێ ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ هاتینە بکارهینان، کو ڕێژەیا سەدییا هەر ئێك ژ ئەوان ب ئەڤی ڕەنگییە: مەبەست پێنەبوون (35٪)، IFID(34 ٪) و پێشنیارا چاککرنێ ب ڕێژەیا (31 ٪) هاتییە بکارهینان.

4- د بارێ پەیدابوونا ئاریشێ د ناڤبەرا دوو هەڤکاراندا زێدەتر پەنا بۆ ستراتیەجیەتا دەربڕینا شەرمزاریێ هاتییە برن، ب ڕێژەیا (47٪) و د ددویڤدا ئەڤ ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنێ دهێن: IFID (30٪)، وەرگرتنا بەرپرسیاریێ (13٪)، ڕازیبوون ل سەر سەرپێچییێ(8٪) و بەلێندان بۆ دووبارە ئەنجام نەدانێ(2٪).

5-د بارێ هەبوونا ئاریشێ د ناڤبەرا قوتابی و مامۆستایدا، شەش هاتینە بکارهینان، کو ئەو و ڕێژەیا ئەوان یا سەدی ئەڤەنە: IFID (32٪)، شرۆڤەکرنا بارودۆخی(30٪)، پێشنیازکرن ژبۆ دووبارە چاککرنێ(22٪)، بەرپرسیارەتی وەرگرتن(13٪)، هەروەسا دوو ژ ستراتیجەتێن دیژی ب شێوەیەکێ کێم هاتینە دیتن، وەکو دەربڕینا شەرمزاریێ(2 ٪)، دەربڕینا کێماسییا خۆ(1٪).

6–د باریٚ هەبوونا ئاریشیٚ د ناڤبەرا ڕاهێنەری و یاریکەرەکیدا، سیٚ ستراتیەجێن لێبووڕینخواستنیٚ هاتینە بکارهینان، ب ئەڤی ڕەنگی: گرنگیدانا کەسیٚ بەرانبەر(67٪)، IFID (25٪)، **مەبەست بێنەبوون(**8 ٪).

7–د باریٚ پەیدابوونا ئاریشیٚ د ناڤبەرا فەرمانبەرەکی و ڕێڤەبەریدا، پێنج ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنیٚ هاتینە بکارهینان، کو ڕێژەیا ئەوان یا سەدی ب ئەڤی ڕەنگییە:IFID (30 ٪)، **سۆزدان بۆ دووبارە ئەنجام نەدانیٚ(**26٪)، **شرۆڤەکرنا بارودۆخی** (22٪)، **دەربڕینا شەرمزاریییٚ(**15٪) **و وەرگرتنا بەرپرسیارەتییٚ** (7٪)

8–د بواریٚ پەیدابوونا ئاریشیٚ د ناڤبەرا باب و کوڕیدا، ئەڤ ستراتیجییەتێن لێبووڕینخواستنیٚ هاتینە بکارهینان: IFID (35 ٪)، **پێشنیازکرن بۆ دووبارە چاککرنیٚ(**28٪)، **مەبەست پێنەبوون(** 20٪)، **شرۆڤەکرنا بابەتی(**13٪) **و ڕازیبوونا ل سەر سەرپێچییٚ(**4 ٪).

–لیستا ژێدەران:

أ– ب زمانێ کوردی:

– شێرزاد سەبری عەلی، پراگماتیك، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر، لە بڵاوکراوەکانی ئەکادیمیای کوردی، 2014.

– عەبدولواحید موشیر دزەیی، کاریگەری هێز لە پەیوەندی نێوان ئاخێوەراندا لێکۆڵینەوەیەکی پراگماتیکیە، گۆڤاری زانستە مرۆڤایەتییەکان زانکۆی سەلاحەدین، ژ(42)، 2009.

– عەبدولواحید موشیر دزەیی، زانستی پراگماتیك، چاپی یەکەم، چاپخانەی پاك، هەولێر، 2011.

– قیس کاکل توفیق، جۆرەکانی ڕستە و تیۆری کریار قسییەکان، نامەی ماستەر، کۆلیجی ئاداب، زانکۆی سەلاحەدین، 1995.

ب–ژێدەر ب زمانێ ئینگلیزی:

-AQUINO, K., TRIPP, T.M. and BIES, R.J. (2006) Getting even or moving on? Power, procedural justice, and types of offense as predictors of revenge, forgiveness, reconciliation, and avoidance in organizations. *Journal of Applied Psychology*, 91 (3), pp. 653.

-Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. New York: Oxford University Press.

-Ayad Ahmed.2017. The Pragmatics of Apology Speech Act Behaviour in Iraqi Arabic and English. De Montfort University-UK

- Al Adaileh, B.A.(2007).The Speech Act of Apology. *A linguistic Exploration of Politeness Orientation in British and Jordanian Culture*. Unpublished Doctoral Dissertation, leeds University

-BLUM-KULKA, S. and OLSHTAIN, E. (1984) Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns(CCSARP). *Applied Linguistics*, 5 (3), pp. 196-213.

-Brown, Penelope and Stephen Levinson. 1987. *Politeness: Some Universals in Language Usage.* Cambridge: CUP.

-Cohen, A. & Olshtain, E. (1983). Apology: A speech act set. In Wolfson & E. Judd (Eds.), Sociolinguistics and Language Acquisition (18-35). Rowley, MA: Newbury House.
-Cohen, J.R.(1999).Advising Clients to Apologize. California: California University
press.http://eprints.undip.ac.edu/24677/2/APOLOGY_STRATEGIES_USED_IN_READER.
-Chamani,F & Zareipur, P.(2010). Across-cultural study of Apologies in British and Persian, concentric: studies in Lingustics 36.1: 133-153.
-Deutschmann, M. (2003). *Apologising in British English*. Unpublished Doctoral Dissertation, Umeå University.
-Fareeq Ali Hassan. 2014. *Apology Strategies in Central Kurdish with Reference to English*: An Empirical Study in Socio-Pragmatics. Doctoral Dissertation, University of Wales Bangor, UK.
-Fraser, Bruce. 1990. Perspectives on politeness. *Journal of Pragmatics* 14: 219-36.
-Garcia, C. (1989). "Apologizing in English: Politeness Strategies Used by Native and Non-native Speakers".http://maj./teaching /appology/journal,
-Gill, K. (2000) The moral functions of an apology. In The Philosophical Forum. Volume XXXI, No. 1.11 -27.
-Goffman, E. (1972). On face-work: An analysis of Ritual Elements in Social Interaction. Harmondsworth: Penguin http://www.indiana.edu/~discprag/spch_apologie s.html
-Holmes,J.(1990)."Apologies in New Zealand English." http://www.english.nu.ac.th/librARY/MAEng/2006/MAE ng06-IS015.pdf
-HOLMES, J. (1993) New Zealand women are good to talk to: An analysis of politeness strategies in interaction. *Journal of Pragmatics,* 20 (2), pp. 91-116.
-HUSSEIN, R.F. and HAMMOURI, M.T. (1998) Strategies of apology in Jordanian Arabic and American English. *Grazer Linguistische Studien,* (49), pp. 37-50.
-Kaya. BILINGUAL PRAGMATIC COMPETENCE: TURKISH-GERMAN BILINGUALS' APOLOGISING STRATEGIES. Doctoral Dissertation submitted to Duisburg-Essen, Standort Essen. 2012

-KIGER, P.J. (2004) .The art of the apology The right amount of contrition can significantly reduce the cost of settling lawsuits. *Workforce Management,* 83 (10), pp. 57-64.
- Mulamba, K . (2009). SOCIAL BELIEFS FOR THE REALIZATION OF THE SPEECHACTS OF APOLOGY AND COMPLAINT AS DEFINED IN CILUBA, FRENCH, AND ENGLISH1. International Pragmatics Association. Pragmatics 19:4.543-564
-Leech, G.(2014) .The Pragmatics of Politeness. Oxford: Oxford University Press.
-Robin E. Ebert. 2008 ATTORNEYS, TELL YOUR CLIENTS TO SAY THEY'RE SORRY: APOLOGIES IN THE HEALTH CARE INDUSTRY. *Indiana University School of Law*. Vol. 5:337
-Salehi.The Effect of Instruction on the Development of Pragmatic Competence. Sharif University of Technology. https://www.researchgate.net/publication/274185507. 2013
-Searle.J.R,(1969). Speech Acts, Cambridge University Press.
-Sugimoto.N.(1999).Japanese apology across disciplines, NewYork : Nova Science Publishers.
- **Kitao.S.K and Kenji Kitao**.K. (2013). Apologies, Apology Strategies, and Apology Forms for Non-Apologies in a Spoken Corpus. *Journal of Culture and Information Science*, 8（2）, 1-13

الخلاصة

البحث الموسوم(استراتجيات الاعتذار في اللغة الكوردية– دراسة تداولية) يتناول استراتيجيات الاعتذار و كيفية استخدام استراتيجياتها والاعتذار في العلاقات الافقية و العمودية و تحديد نسبة استخدام كل استراتيجيية حسب المنهج الوصفي التحليلي العام بالاستناد الى البيانات الاحصائية في تحليل نسبة كل استراتيجيية.

توصل البحث الى عدة نتائج ، يبين نسبة كل استراتيجيية مستخدمة للاعتذار في كل حالة مختارة.

يتألف البحث من فصلين و مقدمة، يتناول الفصل الأول الاعتذار و استراتيجياته بينما يتناول الفصل الثاني الاعتذار في العلاقات الافقية و العمودية، و توصل الباحث الى نتائج مهمة في نهاية البحث مع كتابة الملخص بالعربية و الانكليزية .

ABSTRACT

The research entitled "A Pragmatic Study of Apology Strategies in Kurdish "deals with apology strategies and how to use apology strategies in paradigmatic and syntagmatic relations.It also tries to determine ratio of using each strategy according to general descriptivemethodology depending on statistics gathered by the researcher. The research has come up with many findings that show the ratio of using each apology strategy in each situation. The present research consists of two chapters and conclusion. The first chapter deals with apology strategies while the second one deal with apology strategies in paradigmatic and syntagmatic relations .

ڕاپرسی

ئەڤ ڕاپرسییە هاتییە دروستکرن ژبۆ ئاخڤتنکەرێن زمانێ کوردی یێن گۆڤەرا بەهدینی ژبۆ هندەك بارودۆخان کو ب کریارا لێبووریننخواستن دێ رابن د پەیوەندییێن ستوونی و ئاسوییدا، لەورا ئەوێ هزرێ بکە کو بەرسڤێن تە هەر وەکو ئاخڤتنا ڕاستەقینەیا تە بن یا کو د ژیانا ڕۆژانەدا بکاردهینی:

ڕەگەز: أ- **نێر** ب- **مێ**

ل خوارێ دێ داخواز ژ هەوە هێتەکرن ب پێرابوونا لێبووریننخواستنا 8 بارودۆخێن جیاوازێن لێبووریننخواستنێ یێن پەیوەندییێن ستوونی و ئاسۆیی، هیڤییە ب شێوەکو ڕاستەقینەیانە لێبوورین بهێتە خوازتن پشتی پەیڤا(تۆ):

- ل سەر جادەیێ تۆیێ دچی و بێ مەبەست مللێ تە ب کەسەکێ بیانی کەت، دێ چەوا لێبووریننێ ژێ خوازی؟

تۆ: _____

- هەڤاڵێ تە د شەڕیدا بریندارببیت و تە سەرا نەدابیت، و پاش دەلیڤە بۆ تە هەلکەفت و تە دیت، دێ ب چ شێوە لێبووریننێ ژێ خوازی؟

تۆ: _____

- **ئەگەر بێ مەبەست تە موبایلا برایێ خۆ شکاند، دێ لێبووریننێ ب چ شێوە ژێ خوازی؟**

تۆ: _____

–ئەگەر تە ب خرابی باس ل هندەك تایبەتمەندییێن هەڤکاریێ خۆ کرن و ئەوی ئاگەھ ژێبوو، دێ ب چ شێوە لێبووریێ ژێ خوازی؟

تۆ:_____

–تۆ ژ بیربکەی ئەو پەرتووکا ماموستای دایەف تە د دەمێ دەستنیشانکریدا بۆ بزڤرینی، دێ ب چ شێوە داخوازا لێبووریێ خوازی؟

تۆ:_____

–د راهێنانانداا قوتابیێ تە تووشی ڕویدانەکا جەستەی ببیت، ب چ شێوە دێ لێبووریێ ژێ خوازی؟

تۆ:_____

–ئەگەر تۆ هاتبیە ئاگەهدارکرن ژ لایێ ڕێڤەبەرێ تەڤە کو کۆمبوونەکا فەرمانگەهێ یا هەی و تۆ نەچووبییە کۆمبوونێ، دێ ب چ شێوە لێبووریێ ژ ڕێڤەبەری خوازی؟

تۆ: _____

–تە سۆز دابیتە بابێ خۆ کو دێ بۆ ئەوی چاکیتەکی کری و تە ژبیرکربیت، دێ ب چ شێوە لێبووریێ ژ بابێ خۆ خوازی؟

تۆ _____

ڤەکۆلینا سێیێ:ڕەتـکرن: کریار و ستراتیجی– ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی

پشکا ئێکێ: ڕەتکرن و ستراتیجییەتێن ئەوێ

1–1–**ڕەتکرن**

1–2–**ڕەتکرن وەك کریاریا ئاخڤتنێ**

1–3–**تیۆرا ڕێزگرتنێ و ڕەتکرن**

1–4–**پەیوەندییا ڕەتکرنێ ب کریارییێن دەستپێکێڤە**

1–5–**ڕەتکرن و کەلتوور**

1–6–**ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ**

پشکا دووێ: ستراتیجییەتێن ڕەتکرنا کریارییێن ئاخڤتنێ:

2–1–**ڕەتکرنا داخوازییێ**

2–2–**ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ**

2–3–**ڕەتکرنا مێهڤانکرنێ**

2–4–**ڕەتکرنا پێشنیازکرنێ**

ڤەکۆلینا سێیێ:ڕەتـکرن: کریار و ستراتیجی– ڤەکۆلینەکا پراگماتیکی

پوختە:

ڕەتکرن کریاریەکا گرنگە ژ کریارییێن ئاخڤتنێ، کو ڕۆلەکێ دیار و کارا د ناڤ زمانێ ڕۆژنەیێ ئاخڤتێدا هەیە، ڕەتکرن بابەتەکێ پراگماتیکییە، چونکی گرێدای بوارێ کریارییێن ئاخڤتنێیە. ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشان: (ڕەتکرن: کریار و ستراتیجی– ڤەکۆلینەکا پراگماتیکییە). ئەڤ ڤەکۆلینە هەولدەت تیشکێ بێخیتە سەر ڕەتکرن و بنەما و ستراتیجییەتێن ئەوێ د ناڤ کریارییێن: (داخوازی، پێشکێکرن، مێهڤانکرن، پێشنیازکرن)ێدا، کو ل دویڤ سێ ئاستێن تاکەکەسان د ناڤ جڤاکیدا هاتییە پۆلینکرن: (هەڤ ئاست)، (ژ پلەیەکا بلند بۆ نزم)، (ژ پلەیەکا نزم بۆ بلند) و د ڤێرێدا هاتییە دیارکرن، کا کیژ ستراتیجییا ڕەتکرنێ ب ڕێژەیا گەلەك و کێم هاتییە بکارهینان، کو ئەڤەژی ل دویڤ ڕێبازا وەسفی شیکاری هاتییە ئەنجامدان و ستراتیجیەتێن ڕەتکرنێ ژی زێدەتر ل دویڤ مۆدێلا (Beebe) و هەڤالێن ئەوییە. د شرۆڤەکرنا ڕەتکرنا کریاریا داخوازی و پێشکێشکرن و مێهڤانکرن و پێشنیازکرنێدا پەنا بۆ شێوازێ ئاماری هاتییە برن. ئارمانجا سەرەکی ژ ئەڤێ ڤەکۆلینێ ئەوە بهێتە دیارکرن، کا د کریارییێن داخوازی، پێشکێشکرن، مێهڤانکرن، پێشنیازکرنێدا، ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ چەوا هاتینە بکارهینان. ئەڤ ڤەکۆلینە ژ دوو پشکان پێکدهێت، پشکا ئێکێ ب ناڤونیشان:(ڕەتکرن و ئیستراتیجییەتێن ئەوێ)ە، کو تێدا بەحسێ ئەڤان تەوەران هاتییە کرن: (ڕەتکرن)، (ڕەتکرن وەکو کریاریەکا ئاخڤتنێ)، (تیۆرا ڕێزگرتنێ و ڕەتکرن)، (پەیوەندییا ڕەتکرنێ ب کریارییێن دەستپێکێڤە) (ڕەتکرن و کەلتوور)، (ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ) پشکا دووێ یا تایبەتە ب (ستراتیجییەتێن ڕەتکرنا کریارییێن ئاخڤتنێ).

پەیڤێن سەرەکی: ڕەتـکرن، کریار، ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ، تیۆرا ڕێزگرتنێ، پراگماتیك.

پێشەکی:

1-ناڤونیشانێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشان(ڕەتکرن: کریار و ستراتیجی)یە، کو یا تایبەتە ب دیارکرنا ڕێژەیا بکارهاتنا ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ د ناڤ کریارییێن داخوازی و پێشکێشکرن و مێهڤانکرن و پێشنیازکرنێدا، ئەوژی ب ڕێکا پۆلینکرنا سێ ئاستێن کەسان د ناڤ جڤاکیدا:(هەڤ ئاست)، (ژ بلند بۆ نزم)، (ژ نزم بۆ بلند).

2-گرنگییا ڤەکۆلینێ:

گرنگییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ د ئەڤان خالاندا دیاردبیت:

أ-ل دویڤ زانیارییێن مە، ئەڤ ڤەکۆلینە یا نوییە و ب تایبەت د ئاخڤتنا گۆڤەرا بەهدینیدا چ ڤەکۆلینێن ئەکادیمی لسەر ئەڤی لایەنی نەهاتینە نڤێسین.

ب-ڕەتکرن ب خۆ بابەتەکێ گرنگە د ناڤ زمانیدا، چونکی بەردەوام ئەڤ کریاریە د پرۆسەیا پەیوەندیکرنێدا پەیدادبیت و بابەتەکێ هەستیارە، چونکی دلمان و تۆرەبوونێ ل پشت خۆ دهێلیت، ئەڤجا زانینا بکارهینانا ستراتیجییەتێن ئەوێ ئەڤێ تۆرەبوون و دلمانێ کێمدکەت یان ناهێلیت.

3-ئارمانجا ڤەکۆلینی:

ئارمانجا ژ نڤێسینا ئەڤی ڤەکۆلینێ، دیارکرنا ڕێژەیا بکارهاتنا ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێیە د ناڤ کریارییێن داخوازی و پێشکێشکرن و مێهڤانکرن و پێشنیازکرنێدا، ئەوژی ب ڕێکا پۆلینکرنا سێ ئاستێن کەسان د ناڤ جڤاکیدا:(هەڤ ئاست)، (ژ بلند بۆ نزم)، (ژ نزم بۆ بلند). ب ئەڤێ چەندێ ستراتیجییێن ڕەتکرنێ د ئەوان باروخانێن دیارکریدا دهێتە نیشاندان.

4-سنووریّ ڤەکۆلینێ:

بۆ ئەنجامدانا ڤەکۆلینێ، (100) کەسێن خەلکێ گۆڤەرا بەهدینی هاتینە وەرگرتن، کو د پێگەهشتی بوون و دیتن و بۆچوونێن ئەوان د (10) بارودۆخێن

جیاوازدا ل دویڤ سێ ئاستێن جیاواز ل دۆر ستراتیجییەتێن پەتکرنێ هاتینە وەرگرتن.

5-ڕێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب شێوەکو گشتی ل دویڤ ڕێبازا (وەسفی- شیکاری) هاتییە ئەنجامدان، ب پشتبەستن ب شێوازێ ئاماری ژبۆ دیارکرنا ڕێژەیا بکارهینانا ستراتیجییەتێن پەتکرنێ د ناڤ کریارییێن ئاخڤتنێدا و ستراتیجیەتێن پەتکرنێ ژی یێن ئەڤێ ڤەکۆلینێ زێدەتر ل دویڤ مۆدێلا (Beebe) و هەڤالێن ئەوییە.

6-پرسیارێن ڤەکۆلینێ:

ڤەکۆلین هەولدەت بەرسڤێ لسەر ئەڤان پرسیاران بدەت:

1- ئەرێ هەر سێ ئاستێن کەسان:(هەڤ ئاست)، (ژ بلند بۆ نزم)، (ژ نزم بۆ بلند) د ناڤ جڤاکیدا، د بارودۆخێن جیاوازدا کاریگەری ل سەر کارهینانا ستراتیجییەتێن پەتکرنێ هەیە؟

2- ئەرێ مۆدێلا beebe ل گەل زمان و جڤاکێ کوردی دگونجیت؟

7-پشکێن ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژبلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو پشکان پێکدهێت. پشکا ئێکێ ب ناڤونیشان(پەتکرن و ستراتیجییەتێن ئەوێ)یە، کو ئەڤان تەوەران ب خۆڤە دگریت:(پەتکرن)، (پەتکرن وەك کریاریا ئاخڤتنێ یا پراگماتیکی)، (تیۆرا ڕێزگرتنێ و پەتکرن)، (پەیوەندییا پەتکرنێ ب کریاریێن دەستپێکیڤە)، (ستراتیجییەتێن پەتکرنێ).

پشکا دووێ ب ناڤونیشان (ستراتیجییەتێن پەتکرنا کریاریێن ئاخڤتنێ)، کو ئەڤان تەوەران ب خۆڤە دگریت:(پەتکرنا داخوازییێ) و (پەتکرنا پێشکێشکرنێ) و (پەتکرنا میهڤانکرنێ) و (پەتکرنا پێشنیازکرنێ).

پشکا ئێکێ: ڕەتکرن و ستراتیجییەتێن ئەوێ

1-1-ڕەتکرن:

ڕەتکرن پرۆسێسەکە، بکارهینان و گرنگییەکا مەزن د ناڤ پرۆسێسا پەیوەندیکرنێدا هەیە، وەکو کارەکێ نێگەتیڤ د ناڤ تاکەکەسێن جڤاکیدا دهێتە تەماشەکرن، کو دبیتە بارگرانی و دلمانەك بۆ داخوازکەری و ڕەتکەری.

ڕەتکرن شێوازە، چونکی هەمی هەلبژارتنێن زمانی شێوازن و هەر ئێك ژ ئەوان ئەرکەك یان زێدەتر هەیە و ل دویڤ دەوروبەری و دەقی دهێتە گوهۆڕین. (عەبدولواحید موشیر دزەیی، 2012: 28)

سەبارەت پێناسەیا ڕەتکرنێ- Refusal، زانایان ب چەند شێوەیەکان پێناسەکرییە. ل خوارێ دێ هەولدەین پێناسەیێن چەند زانایان ل دۆر پێناسەیا ڕەتکرنێ دیاربکەین:

1-براون و لێڤنسن ددەنە دیارکرن، کو ڕەتکرن بریتییە ژ بەرسڤدانێ بۆ پێشنیارکرنێ(suggestion)، پێشکێشکرنێ(offer)، میهڤاندارکرنێ(invitation)، یان داخوازییێ (request) کو کریارکا تێکچوونا ڕوخساریە (face-threatening act) ب واتایا هندێ کو ڕەتکرنا د جهێ خۆدا نەبیت، دبیتە ئەگەرێ کارتێکرنەکا خراب ل سەر ڕوخسارێ کەسێ بەرانبەر. هەروەسا دەربارەی ئەوێ کارتێکرنا د ناڤبەرا ئاخڤتنکەران ژیدا هەی. (Jiang, 2015: 69)

2- ژیانگ ددەتە دیارکرن، کو ڕەتکرن یا هاتییە پێناسەکرن، کو بریتییە ژ ئەوان دانوستاندنێن د ناڤبەرا تاکەکەساندا دهێتە ئەنجامدان. ڕەتکرن بۆ ئەوان دەربڕینان دزڤریت کو گوهداری نەڤێت هایژێ ببیت، کو د ئەنجامدا ل سەر ئاخڤتنکەرا دهێتە خواستن کو پشتگیری و هاریکارییا گوهداران بهێتە کرن، داکو ژ شەرمێ بهێنە دویر ئێخستن. (Jiang, 2015: 97)

3-براسديفێر دەتە دیاركرن، كو ڕەتكرن ئەو بەرسڤدانەیە ژبۆ كردارێن دەستپێكی و دەیتە هژمارتن كریاركا ئاخڤتنێ، كو ئاخڤتنكەر ل تەڤلیهەڤبوونا ئەوی كارێ هاتییە پێشكێشكرن ژ لایێ كەسێ دانوستاندنكارڤە سەرناكەڤیت. (Brasdefer, 2008: 42)

4-فرانك نوفۆ د پیناسەكرنا پرۆسێسا ڕەتكرنێدا دبیژیت: ڕەتكرن دەیتە بكارهینان ژبۆ سالۆخكرنا دیمەنەك ژ كار و ڕێكێن نەفیكرنی. (فرانك نوفو، 2012: 263)

5-هونگلین دەتە دیاركرن، كو ڕەتكرن ئەو دەربڕینە، كو دەیتە گوتن ژبۆ جێبەجێكرنا كارێ ڕەتكرنێ.(Honglin, L. 2007: 67)

6-سیرل و ڤاندیر كین دەنە دیاركرن، كو ڕەتكرن هاوتا (هاوشان)یەكا نەرێنییە ژبۆ پەسەندكرنێ و ڕازیبوونێ. چەوا ئێك دشێت ڕازیببیت ل پێشكێشكرنێ، داخوازی یان مێهڤانكرنەكێ، كو هەر ئێك ژ ئەڤان دكارن بهێنە ڕەفزكرن و ڕەتكرن ژی.(Searle and Vander ken ,1985: 195)

ژ ئەنجامێ ئەڤان هەمی پێناسەیێن ل سەری دشیاندایە دەرئەنجاما هندێ بكەین، كو ڕەتكرن كریاریەكە ژ كریارییێن ئاخڤتنێ د بیاڤێ ڕاگماتیكێدا كارا و ئەكتیڤە و ب شێوەكو ژ شێوەیان ب كار ئەنجامنەدان یان قایلنەبوون دەیتە سالۆخكرن، ئەوژی ل دەمێ داخوازی یان پێشنیار یان داوا و مێهڤاندارێكرن...هتد دەیتە خواستن.

1-2-ڕەتكرن وەك كریاریا ئاخڤتنێ:

ڕاگماتیك گرنگییێ دەتە خواندنێن ئەوان واتایان كو ژلایێ ئاخڤتنكەر (یان نڤێسەر) یڤە دەیتە گوتن و ژلایێ گوهداری یان خواندەڤانیڤە دەیتە ڕوهنكرن. دیسان ڕاگماتیك ب شێوەیەكێ بەرفرەهتر ب شرۆڤەكرنا واتاییێن دەربڕینێن خەلكیڤە یاگرێدایە پتر ژ ڕامان و واتایا ئەوان پەیڤ و فرەیزان ئەوێن د دەربڕیناندا هەین. (Putri. 2010 :13) ژ بەر ئەڤێ یەكێ ئەم دشێین بێژین كو ڕاگماتیك

بریتییە ژ خواندنان ل سەر واتا و ڕامانێن خەلکی، کەواتە ل ڤێرێ د ڤەکۆلینا مەدا کو ڕەتکرنە، دێ ئەوان جۆرێن واتایان دیارکەین، کو ڕەتکەر هەولا ڕازیکرنا کەسێ بەرانبەر ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ ددەت ژبۆ هێورکرنا بارودۆخی و پاراستنا ڕۆخساری پوزەتیڤ یێ داخوازکەری.

تایبەتمەندی یێن پراگماتیکی ب شێوەیەکێ بەرفرەه د ڤەکۆلینا ڕەتکرنێدا دهێنە بکارهینان، کو ب کریاریەکا ئاخڤتنێ یا تەڤلیهەڤ د بەرسڤدانێدا ژبۆ کریارییێن دەستپێکی (داخازکرن، مێهڤاندارێکرن، پێشنیارکرن، پێشکێشکرن) دهێتە هژمارتن. د دەمەکیدا ڕازیبوون باراپتریا جاران بژاردەیا ئەڤان هەر چار کریارییێن ئاخڤتنێیە، گوتنا (نە) ژی ئانکو ڕەتکرنا ئەوێ مەبەست و نیازا ئاخڤتنکەرییە و د ئەنجامدا کارتێکرنەکا خراب لسەر ڕۆخساریێ ئاخڤتنکەری پەیدادکەت، ژبەر هندێ، ڕەتکرن ب کریارا تێکبرنا ڕۆخساری دهێتە هژمارتن. ب ئەڤێ چەندێ ڕۆخساریێ ئاخڤتنکەری یان گوهدار یێ پوزەتیڤ یان نێگەتیڤ دکەڤیتە د بن کارتێکرنەکا خرابدا ل دەمێ ڕەتکرن دهێتە بکارهینان، ژبەر سروشتێ کارتێکرنا خراب یا لسەر ڕۆخساری پەیدادبیت، ڕەتکرن بەرەڤ شێوازێ نەراستەوخۆبوونێ دچیت، ژ ئەوانان ژی کێمکرن یان ژی پاشئێخستن د دەمیدا یان خۆ دەربازکرن ژ ئەوی دەمی. ئەڤەژی پێدڤی ب گەلەك دەوروبەرێن گفتوگۆییێە، ل گەل بەرچاڤگرتنا چەندین هەولێن پاراستنا ڕۆخساری ژبۆ هێورکرن و دووبارە ئارامکرنا ئەوێ نەرازیبوونێ، ژبەرهندێ ژی ڕەتکرن ب شێوەیەکێ گونجای پێدڤی ب ئاستەکێ بلندێ دەوروبەرێ پراگماتیکێیە. (Alicia & Esther, 2011:56) بۆ هندێ داکو کاریگەرییا نێگەتیف یا ڕەتکرنێ کێم ببیت.

ژ ئارمانجێن سەرەکی یێن تیۆرا کریاریا ئاخڤتنێ ئالوگۆرکرن و شرۆڤەکرنا زمانییە دەربارەی ئەوێ کارتێکرنێ ئەوا لسەر ئاخڤتنکەری و گوهداری دروستدبیت. هەر وەکو دامەزرێنەرێ تیۆرا کریاریا ئاخڤتنێ ئوستن بۆ مە ددەتە دیارکرن کو کارێ ڕانەپەراندن (constative) و کارێ ڕاپەراندن

(performative) دوو کریارییێن سەرەکییێن ئاخڤتنێنە کو ب ئەرکێ ئالوگوڕکرنا زمانی ڕادبن. ئەو لێدوانێن دەربارەی ڕاستییان دهێنە بڕیاردان نابنە ئەگەرێ چ جوڕە ڕەفتار و کاران و ب کارێ ڕانەپەراندنێ دهێنە هژمارتن، بەلێ بەرۆڤاژی، کارێ ڕاپەراندنێ ژ ئەوان لێدوانان پێکهاتییە، کو لسەر کار و ڕەفتاران دهێنە ئەنجامدان. ئەڤ هەر دوو جوڕە کریارییێن ئاخڤتنێ دبنە ئەگەرێ شرۆڤەکرنەکا کویر یازمانی. هەروەسا ب بنچینەیێ پوڵینکرنێن زمانی دهێنە هژمارتن. (Austin, 1962:148) ل ڤێرێ چەند زمانڤانێن دی هاتن و چەندین پوڵینکرنێن دی ژبوڕ کریارییێن ئاخڤتنێ دانان ژ ئەوان ژی، سیرێل بوو، کو ئەوی پێنج جوڕ ژ کریارییێن ئاخڤتنێ دانە دیارکرن: (دانا فەرمانان (Directives)، دانا بڕیاران (declarations)، دانا لێدوانان (Assertives)، دەربڕینا هەستان(expressives)، دروستکرنا پەیمانان(commisives)). ڕەتکرن ژی کریاریەکا ئاخڤتنێیە کو وەکو بەرسڤدانەکا نەرێنی ژبوڕ هندەك کریارییێن دی. وەکو (داخوازیەکێ (request) ، مێهڤانکرنەکێ، پێشنیارەکێ، پێشکێشکرنەکێ(offer)) دیاردبیت. (Searle, 1969, 12- 20) ل ڤێرێ هندەك ڤەکۆلەر هوسا ڕەتکرنێ دبینن وەکو کریاریەکا ئاخڤتنێ یا دروستکرنا پەیمانانە(commissive speech acts). (Moaveni, 2014: 8) ڕەتکرن ژ گرنگترین بابەتێن ڤەکۆلینان د پراگماتیکێدا دهێتە هژمارتن و ژبەر ڕۆلێ ئەوێ یێ بەرچاڤ د پەیوەندییێن د ناڤ کۆمەلگەهێدا گرنگییەکا زۆر هەیە. ڕەتکرن ژی کریاریەکا ئاخڤتنێیە و ژ جوڕە بەرسڤێن نە ژهەژی و بژارە دهێتە هژمارتن. ئانکو ئەم دشێین بێژین، ئەڤ کریاریە کو ئەوێ گاڤێ دیاردبیت، ل دەمێ ئاخڤتنکەر ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ یان نەراستەوخۆ ژبوڕ داخوازیەکێ ، مێهڤانکرنەکێ، پێشنیارەکێ یان ژی پێشکێشکرنەکێ، دبێژیت (نە). (Asmali, 2013: 114)

1-3-تیوڕا ڕێزگرتنێ و ڕەتکرن:

پشکا هەرە سەرەکی د تیوڕا ڕێزگرتنێدا "ڕوخسارە" (face) کو وێنەیەکێ کەسی یێ گشتییە(وێنەیێ تاکەکەسەکی د ناڤ کۆمەلگەهێدا) کو هەر کەسەکی

دڤێت گرنگییێ بدەتە خۆ. هەروەسا ڕۆخسار هێشتا دهێتە دابەشکرن بۆ ڕۆخساریێ پوزەتیڤ و ڕۆخساریێ نێگەتیڤ. ڕۆخساریێ پوزەتیڤ ژبۆ حەز و ئارەزوویێن ئاخڤتنکەران دزڤریت، کو ڕێز لێبهێتە گرتن و وەك ئەندامەکێ گرنگ ژلایێ کەسانێن بەرانبەرڤە بهێنە وەرگرتن. ئەڤەژی گەلەك جەختکرنێ ل سەر ڕێزلێگرتنا خۆیی یا تاکەکەسی دکەت. ڕۆخساریێ ئێکی دێ هێتە تێکبرن، ئەگەر ئەو کەس ژلایێ تاکەکەسێن بەرانبەرڤە هاتبیتە پشتگوھ هاڤێتن. هەروەسا ڕۆخساریێ نێگەتیڤ ژبۆ هەلبژارتنا ئازادا تاکەکەسەکی ژبۆ کارەکی دزڤریت و حەز و ئارەزوویێن ئەوی ژ لایێ کەسانێن دیڤە بهێنە بنپێکرن. ئەڤەژی فشاریێ ل سەر ئازادییا ئەوان کاران دکەت .(Jiang, 2015: 97) هەر وەکو جۆرچ یوّل ددەتە دیارکرن کو ڕۆخساریێ نێگەتیڤ یێ پێدڤی ب ئازادییێە و ڕۆخساریێ پوزەتیڤ یێ پێدڤییە ژلایێ خەلکیڤە بهێتە وەرگرتن.(Yule, 1996, 62)

ئەو کریارییێن ئاخڤتنیێ کو دبیت ببنە ئەگەریێ تێکچوونا ڕۆخساریێ پوزەتیڤ یان نێگەتیڤ یێ تاکەکەسەکی دبێژنیێ: کریارییێن تێکبرنا ڕۆخساری (face-Threatening Acts). ئەڤ پرسا پاراستنا ڕۆخساری ژی ب شێوەیەکیێ بەرچاڤ د پەیوەندیێن کەلچەرێن جیاوازدا سەرنج و تێبینی ل سەر هاتینە کرن. ڕێزگرتن یا تایبەتە ب کەلتوورەکیێ دیارکریڤە. ئەو تشتیێ د کەلتوورەکیدا ب ڕێزگرتن بهێتە هژمارتن، هندەك جاران دهێتە دیتن گەلەك ژهەژی نینە یان ژی دبیت د کەلچەرەکیێ دیدا یێ کرێت ژی بیت. زانینا کەلتووریێ وەلاتەکیێ دی دشێت خەلکی ژ ئەڤان جۆرە تێکچوونێن ناڤچاڤان بپارێزیت. (Jiang, 2015: 97) ژبەر ئەڤیێ ئێکیێ د ڕەتکرنێدا، ئاخڤتنکەر ب کێم یان ب زێدەهی ئەڤیێ کارتێکرنا خراب دگەهینتە ڕۆخساریێ کەسیێ بەرانبەر کو گوهدارە، لەورا دڤێت ب هندەك ڕێکێن گونجای و شیاو ژ لایێ کەسیێ ب ڕەتکرنیێ ڕادبیت بهێنە بکارهینان ژبۆ کێمرکرنا ئەویێ کارتێکرنا هاتییە ئەنجامدان. (ZHAO, 2013: 920)

ب شێوەیەکێ گشتی سێ جۆرێن سیستەمێن ڕێزگرتنێ دهێنە دیارکرن، ئەوژی ئەڤەنە: ١- جودا (*difference*)٢- پشتگیری (*solidarity*) ٣- هەرەمی (*hierarchical*). هەروەسا دوو بگۆڕێن پەیوەندیدار ب (هێز و دویراتی)ییڤە د ناڤبەرا ئەواندا ژبۆ ئەڤی سیستەمێ ڕێزگرتنێ دهێنە دیارکرن. هەر دوو سیستەمێن دەستپێکێ (جودا و پشتگیری) د وەکهەڤ و نێزیکن، بەلێ سیستەمێ (هەرەمی)یێ ڕێزگرتنێ ل گەل ئەوان وەکهەڤ نینە. د سیستەمێ جودا یێ ڕێزگرتنێدا، د ئاستەکێ وەکهەڤێ جڤاکیدا (- هێز) ل گەل دویراتییا پەیوەندییێ (+ دویری) خۆ دبینن، کو د ئەڤی سیستەمێ ڕێزگرتنێدا ستراتیجییەتێن سەربەخۆییێن جیاواز ژبۆ ڕێزگرتنا ڕۆخساریێ نێگەتیڤ یێ ئێکودوو بکاردهینن. نموونەکا هەرەباش ژبۆ ئەڤی جۆرە سیستەمی، ئەو پەیوەندییا د ناڤبەرا دوو کەسێن بەرنیاسدایە، کو پلەیا ئەوان یا جڤاکی نێزیکی ئێك بیت کو باش ئێکو دوو دنەنیاسن. د سیستەمێ پشتگیری یێ ڕێزگرتنێدا د بارەکێ وەکهەڤێ جڤاکیدا ئێك دبینن (- هێز) و پەیوەندییەکا نێزیك (- دویراتی)یاهەی. د ئەڤی سیستەمیدا، ستراتیجییەتێن هەمەجۆر ب بەرزراگرتنێ ژبۆ ڕۆخساریێ پوزەتیڤ یێ هەڤدوو بکاردهینیت. نموونەیا هەرە ڕوهن یا ئەڤی سیستەمی پەیوەندییەکا بهێز یا د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا. سیستەمێ هەرەمی یێ ڕێزگرتنێ ژی، د ئاستەکێ جیاوازیێ جڤاکیدا (+ هێز)هەڤ دبینن، کو ئەوژی د ئاستەکێ بلندیێ جڤاکیدا بیت و یێ دی د ئاستێ نزمدا بیت. د ئەڤی سیستەمیدا دبیت پەیوەندی یا دویر بیت و دبیت یا نێزیك بیت، د ئاستێ پلەیا بەرزادا پشتگیرییێ یان هەمەجۆرییا ستراتیجییەتان بکاردهینن، د دەمەکیدا د ئاستەکێ پلەیەکا نزمدا، ستراتیجییەتێن سەربەخۆیی بکاردهینن. ئەو پەیوەندییا د ناڤبەرا پروفیسۆری و قوتابییێ ئەویدا دبیتە نموونەیا سیستەمێ هەرەمی یێ ڕێزگرتنێ. (Moaveni, 2014:11).

4-1-پەیوەندییا پەتکرنێ ب کریارییێن دەستپێکێڤە:

وەکو بەری نوکە مە ئاماژە پێدای، کو بنەماییێن پەتکرنێ ب سەر چار جۆرێن کریاریان دهێنە دابەشکرن: ئەوژی: (داخوازی request، مێهڤانکرن invitation، پێشکێشکرن offer، پێشنیارکرن suggestion)ن، کو هەر جۆرەك ل سەر پەیوەندییێن ئەوان ییێن جیاوازێن کارکرنێ دهێتە دابەشکرن (Yang, 2008: 1047- 1058):

1-پەتکرن ژ بۆ داخوازیەکێ (**Refusals of Requests**):

داخوازی کریارکا پرسیارکرنێیە ب رێزڤە یان ژی پرسیارە ژبۆ تشتەکی ب فەرمی.

داخوازی ژبۆ کریاریێن دەستپێکی ل سەر چار بەشان دهێتە دابەشکرن:

أ- داخوازی ژبۆ هاریکارییێ: بۆ نموونە (قەرزکرن، یان داخوازا هاریکاریکرنێ)

ب- داخوازی ژبۆ دەستیریدانێ، پازیبوونێ، پەیمانێ: بۆ نموونە (داخوازیا کارکرنێ).

ج- داخوازی ژبۆ پێزانینان/ ئاموژگاری: بۆ نموونە (پێزانێن دارایی و بەرهەمی).

د- داخوازی ژبۆ کارەکی: بۆ نموونە (دانا پارەی) (Yang, 2008: 1056- 1057)

2-پەتکرن ژبۆ پێشکێشکرنێ(**Refusals of Offers**):

پێشکێشکرن دەربڕینەکا ئامادەباشییێیە ژبۆ ئەنجامدان یان دانا تشتەکی. ئەوژی وەکو کریارکا دەستپێکی دابەشی چار جۆران دبیت :

أ- پێشکێشکرنا خەلاتی.

ب- پێشکێشکرنا هاریکارییەکا ب دلۆڤانی: بۆ نموونە (هاریکارییا کەسەکێ دانعەمر بکەی ژ جادێ دەربازببیت)

ج- پێشکێشکرنا ڤەخوارنەکێ یان خوارنەکێ.

د-پێشکێشکرنا دەرفەتەکێ: بۆ نموونە (دەرفەتا کاری). (Yang, 2008: 1053-1051)

3-ڕەتکرنا میهڤاندارییێ(Refusals of Invitations):

میهڤاندارێکرن ب شێوەیێ نقێسی یان سەر زاری بیت، داخوازکرنا میهڤانداریا کەسەکییە بۆ چوونا جهەکی یان ژی ژبۆ ئەنجامدانا تشتەکییە. میهڤاندارێکرن ئێك ژ کریارییێن دەستپێکییە، کو بۆ دوو جوران دهێتە دابەشکرن. ئەوژی ئەڤەنە:

أ- میهڤاندارێکرنا نەرێتی(عەدەت): باراپتریا جاران ل دوماهییا پەیوەندییێ دهێت. کارکرنا ئەوێ ژی مینا کریارا خواتر خواستنێیە د ناڤبەرا پەیوەندێکەراندا. د ناڤ دەربڕینێن میهڤاندارێکرنێ ییێن نەتایبەتدا، کەسێ داخوازکەر حەز و ڤیانا خۆ ژبۆ مانا پەیوەندییێن خۆ ل گەل گوهداری د پاشە ڕۆژێدا نیشاندەت. بۆ نموونە " جاروباران وەرە سەرەدانا من بکە."

ب-میهڤاندارێکرنا ڕاستەقینە: ئاخڤتنکەر نیازا خۆ یا ڕاستگۆیانە ژبۆ سەرەدەرێکرنا ل گەل گوهداری ژبۆ میهڤاندارێکرنێ دیاردکەت. بۆ نموونە " تە دڤێت ل گەل من بهێی بچینە بازاری."(Yang, 2008: 1051- 1048)

4-ڕەتکرنا پێشنیازکرنێ (Refusals of Suggestions):

پێشنیازکرن ژی ئەو هزرن یان پلانەیە کو دهێتە دانان ژبۆ هزرتێداکرنێ. پێشنیازکرن وەکو کریارەکا دەستپێکی ل سەر دوو جۆران دهێتە دابەشکرن:

1-خواستنا پێشنیازێ: ل ڤێرێ پێشنیاز ژ لایێ ئاخڤتنکەریڤە دهێتەداخوازکرن. ئانکو ئاخڤتنکەری بۆشاهییەك ل دەڤ هەیە و هەولدەت ب ڕێکا پێشنیازکرنێ بۆ گوهداری تژی بکەت. بۆ نموونە: تۆ چ دبێژی، ئەز ئەڤێ تروّمبێلێ بکرم.

2-پێشنیازکرنا نەداخوازکری: پێشنیاز ب شێوەیێ خۆبەخش ژلایێ ئاخڤتنکەریڤە دهێتە دان. وەك ب ئەڤی شێوەیێ ل خوارێ دیارکری:

A- پێشنیازکرنا تایبەت: پێشنیاز ژ لایێ ئاخفتنکەریڤە دهێتەدان، ژبۆ ئاڤاکرن یان مانا پەیوەندییان ل گەل گوهداری. بۆ نموونە:

١- دیارکرنا گرنگیپێدانێ. وەکو کەش و هەوا یێ سارد دبیت، یا باشتر ئەوە تۆ گەلەك جل و بەرگان بکەیە بەرخۆ.

٢- پێشڤەبرنا پەیوەندییا هەڤپەیڤینێ. وەکو: ل دەمێ بەرەڤ درەنگییێ دچیت. بەروەخت هەرە مال!

٣- دانان یان نیشاندانا ئەندامەتییێ د گروپێیدا. بۆ نموونە، چونکی دڤێت چاڤێ من ل تە بیت، ئەز پێشنیازدکەم تۆ نەچی.

B- پێشنیازکرنا ڕیکلامی یان بازرگانی: پێشنیازکرن ژبۆ ڕێنیشاندانا هزر و ڕەفتارێن بازرگانی ییێن دی(Yang, 2008: 1053- 1055) : بۆ نموونە پێشنیازکرن ژبۆ کرینێ ژلایێ فرۆشیاریڤە یان ڕیکلامێڤە.

1-5-ڕەتکرن و کەلتوور:

1-ڕەتکرن د کەلتووریێن بیانیدا:

بێگومان کریارا ڕەتکرنێ د هەمی کەلتووراندا یا بەرچاڤە، بەڵێ ئەو ستراتیجییەتێن د شیاندانە بهێنە بکارهینان ژ کەلتووەکی بۆ ئێکێ دی د جیاوازن. ڤەکۆلینێن کەلتووری زۆر ب ئاشکرایی جیاوازییێ د ناڤ هەمان کریاردا، کو ڕەتکرنە د کەلتووریێن جیاوازدا دیاردکەن. ڕەتکرن پێدڤی ب ئاستەکێ بلندێ شیانێن پراگماتیکییە کو ئاخڤتنکەریێن هندەك کەلتووران، ڕەتکرنێ ب شێوەیەکێ زۆر جیاواز ژ تاکەکەسێن کەلتووەکێ دی بکاردهینن، هەر ژبەر ئەڤێ چەندێیە کو زانا دەنە دیاکرن، کو چێدبیت ڕەتکرن د ناڤ ئاخڤتنکەریێن زمانەکیدا ببیتە ئەگەرێ پەیدابوونا ئاریشان ژبۆ دانوستاندنا ئەوان د زمانێن جیاوازدا. ب واتایەکا دی ژبەر جوداهییا چەوانی و شێوازێن بکارهینانا ڕەتکرنێ د کەلتووەکێ جیاوازدا، بکارهێنەرێ زمانێ دووێ ل گەل خەلکێ ئەوی زمانی دکەڤیتە د ئاریشەیەکێدا د بارودۆخەکێ ڕەتکرنێدا، ئەوژی ل دەمێ ئەو کەلتووریێ ڕەتکرنێ، ژ کەلتووریێ ئەوی یێ ڕەسەن یێ جیاواز بیت. (Asmali, 2013: 114) د ئەڤی بواریدا Abed بانگەشەیا هندێ دکەت کو هەمی زمان و کەلچەر، ڕەتکرنێ ب ئێك ڕێك دەرنابڕن، هەروەسا ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ یان داخوازکرنەکێ ژلایێ ئاخڤتنکەریێن هەمی کەلتوورانڤە وەکو ئێك نینە، دبیت د کەلچەرەکیدا یێ نورمال

بیت و د ئێکێ دیدا گەلەك یا ب زەحمەت بیت و ل دەمێ ئەو داخوازی بهێتە ڕەتکرن، ئەو کەس بکەڤیتە د بارەکێ دەروونییێ نەئارامدا هەتاکو بشێت ئەڤی جۆرێ کرداری بجهبینیت. بۆ نموونە ڕەتکرنا مێهڤاندارێکرنێ، داخوازی و پێشنیارکرنێ ب شێوەیەکێ ئاسایی ژلایێ ئاخڤتنکەرێن خۆمالییێن زمانێ ئەمریکیڤە دهێتە دەربڕین، بەلێ ئەڤ ڕەتکرنە ژبۆ ئەڤان جۆرە داخوازکرنا گەلەك ب کێمی ل دەڤ ئاخڤتنکەرێن عەرەبییا مسری دهێتە دیتن. هەروەسا ل دەمێ ئاخڤتنکەرێن زمانێ مەندەرین یێ چینی دڤێت داخوازیەکێ ڕەتبکەن، ئەو دەربڕینێن گەشبین بکاردهینن. بۆ نموونە (من گەلەك حەزدکر ...) کو ئەڤ چەندە گەلەك کێمتر ل دەڤ ئەمریکییان دهێتە دیتن، د دەمەکیدا ئەڤ کەسێن چینی د ئەوێ باوەرێدانە، ئەگەر ئەوان دەربڕینێن جوان و گەشبین د ڕەتکرنا داخوازییێدا بکارهینان، ل ئەوی دەمی کەسێ بەرانبەر ل سەر دهێتە سەپاندن کو ئەوژی ڕێزێ ل ڕەتکرنا ئەوی بگریت. (Abed, 2011: 169)

2-ڕەتکرن د کەلتووریٚ کوردیدا:

د کەلتووریٚ کوردیدا ژبەر ئەوێ هەستیاریا ڕومەتداریێ، تاکێ کورد باراپتریا جاران بەرسڤا داخوازییێ یان مێهڤاندارییێ ... هتد، ب شێوەیەکێ سادە و ساکار ب (نەخێر یان نە) نادەت.

ئەڤەژی بۆ ئەوی چەندێ دزڤریت، کو مللەتێ کورد د ناڤ ئاخڤتنا خۆدا ڕێزگرتنێ بەرچاڤ وەردگریت و ژبەر ئەڤێ چەندێ گەلەك جاران ئاخڤتنکەرێن ئەوێ د گازیکرنێدا پەیڤا (کاك) دئێخنە پێش ناڤی و گازیکرن ژی ل دویڤ تەمەن و ڕادەیا نیاسین و پلە و پایەیێ...هتد دهێتە گوهۆڕین. (عەبدولواحید مشیر دزەیی، 2009: 125)

ڕەتکرنا ڕاستە ڕاست گەلەك جاران دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخسارێ کەسێ بەرانبەر، کو د ئەنجامدا ئاریشە ئالۆزتر لێ دهێت. بەلێ بەرسڤا دروست، ئەوە یاکو دبیتە ئەگەرێ نەهێلانا شەرمێ د ناڤبەرا کەسێ داخوازکەر و کەسێ ب ڕەتکرنا

دخوازییێدا ڕادبیت، ئەوژی ب ڕێکا بکارهینانا دەربڕینێن نەراستەوخۆ. وەکو: (ئەز گەلەکێ ب شۆلم. مێهڤان ییێن بۆ من هاتین. ئەزیێ نەخۆشم.) ئەڤ جۆرە دەربڕینێن نەراستەوخۆ ییێن ڕەتکرنێ ژ لایێ تاکێ کوردڤە، دشێن ئاریشێن ب شەرمێڤە گرێدای نەهێلن، هەروەسا ب شێوەیەکێ ڕوهن و بەرچاڤ ئەڤ دەربڕینە ل جهێ (نە یان نەخێر) دهێن. (Khalil, 2014:22) ئانکو ب تنێ ل ڤێرێ تۆ هەولددەی ب بەهانە هینانەکێ خۆ ژ ئەنجامدانا ئەوێ دخوازییێ یان مێهڤاندارییێ یان پێشکێشکرنێ دویر بێخی. هەروەسا گەلەك جاران ل دەڤ خەلکێ دەڤەرا دهۆکێ دەربڕینێن ڕازیبوونێ ل سەر داخوازییێ دهێنە دان، پاشی ئەو داخوازی دهێتە ڕەتکرن. ب واتایەکا دی گەلەك جاران کەسێ ڕەتکەر ب شێوەیەکی نیازا خۆ دیاردکەت، کو حەز ژبۆ ئەنجامدانا ئەوێ داخوازییێ هەیە و پاشی هەولا ڕەتکرنێ ددەت. وەك: (بلا ئەز یێ ڕازیمە، گەلەك خۆش شۆلە) دەربڕینێن ڕازیبوونێ و د دویڤدا ڕەتکرن بهێت. وەکو: (بەلێ ئەز یێ نەخۆشم، بەلێ من دەم نینە). (Khalil, 2014:22) بۆ نموونە ئەگەر کەسەك داخوازا کەسەکێ دی بکەت بۆ چوونا سەفەرەکا چەند ڕۆژان ل دەرڤە باژێری و کەسێ دووێ حەز ژبۆ چوونا وێرێ نەبیت، بەلێ شەرم ژ کەسێ بەرانبەر دکەت، کو داخوازییا ئەوی ب شێوەیەکێ ڕاستەخۆ ڕەتبکەت، ل ڤێرێ کەسێ ڕەتکەر ل جهێ ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ بێژیت: (نەخێر ئەز ناهێم.) کو ب دەربڕینەکا نەجوان د ناڤ تاکێ کورددا دهێتە هژمارتن و ل جهێ ئەوێ هەولا ڕێکا بکارهینانا ستراتیجییەتێن نەراستەوخۆ ددەت، کو کەسێ بەرانبەر ڕازیبکەت ژبۆ ئەنجام نەدان یان نەچوونا ئەوی جهی. بۆ نموونە (ئەز گەلەك حەز دکەم بهێم، بەلێ ب ڕاستی ئەڤان ڕۆژان ئەز گەلەك یێ ب شۆلم).

1-6-ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ:

یا ڕەوایە کو بەربەلاڤترین و ژ هەمییان پتر ستراتیجییەت بۆ سیستەمێ شرۆڤەکرنا ڕەتکرنێ دهێتە بکارهینان، ئەوە یاکو ژلایێ Beebe و هەڤالێن ئەویڤە

(1990) هاتییە پێشڤەبرن، کو ڕابوویەنە ب شرۆڤەکرنا ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ ژبۆ ڕەتکرنا ڕاستەوخۆ و نەراستەوخۆ، ل ڤێرێ هەژی ئاماژە پێکرنێیە، کو ئەو ستراتیجییەتێن ل خوارێ دیار، هندەک ژ ئەوانان ژلایێ هندەک ڤەکۆلەرێن جیاواز ژ Beebe و هەڤالێن ئەویڤە هاتینە دیتن، وەکو ل خوارێ دیار دبیت:

أ–ڕەتکرنا ڕاستەوخۆ: ستراتیجییەتا ڕەتکرنا ڕاستەوخۆ هاتییە پێناسەکرن، کو ب واتایا پەیڤا (نە، نا) د بەرسڤدانێدا دیاردبیت. هەروەسا هەمان دەربڕینێن مینا " ئەز نەشێم ئەنجام بدەم" ، "ئەز ناچمە وێرێ" ئەڤە دهێنە هژمارتن ب ڕەتکرنێن ڕاستەوخۆ. (Li & Sun 2012: 72) ئەڤ جۆرە ڕەتکرنە ژی ل سەر دوو جورێن دی دهێنە دابەشکرن:

1– کارێ ڕاپەراندن (performative): ڕەتکرنا ڕاستەوخۆ دشێت بهێتە دەربڕین ب تنێ ب ڕێکا بکارهینانا کارێن ڕاپەراندنێ. وەکو: ڕەتکرن (refusal) و ڕەفزکرن (reject). بۆ نموونە: ئەز ڕەتدکەم. (Deviani & Gunawan, 2011 : 136)

2– کارێ ڕانەپەراندن(non-performative): ئەڤەژی دهێتە دابەشکرن ل سەر دوو جۆران:

A - ڕاستەوخۆ: وەکو: "نە، نەخێر" . ئەڤە د کەلتووریّ کوردیدا گەلەک ب کێمی ژبۆ دەربڕینا ڕەتکرنێ دهێتە بکارهینان. ئەڤە ل گەل گوهوڕین و شرۆڤەکرنان یان ژی ل گەل بکارهینانا هندەک ستراتیجییەتێن دی ییّن ڕەتکرنێ دهێتە بکارهینان. بۆ نموونە :

–دێ ل گەل من هێی موّلێ ؟

–نە، بەس پەیوەندییێ ب هەڤالەکێ دی بکە بەلکو بشێت ل گەل تە بهێتە موّلێ.)

B - **حەزکرن و شیانێن نێگەتیڤ (Negative Willingness/Ability):**

ئەڤ جۆرە ستراتیجییە هندەک دەربڕینێن نەفیکرنێ ب خوّڤە دگریت. نەفیکرن ژی ژ لایێ سینتاکسێڤە دهێتە دەربڕین ب ڕێکا بکارهینانا دەربڕینا (نەشیان) یێ،

یان ژی بکارهینانەکا لێکسیکی ب رێکا گوتنا هەر پەیڤەکێ، کو ڕاستەوخۆ نەفیا ئاخڤتنێ بکەت. (Muhammed Ameen, 2014:36) بۆ نموونە:

- سوپاس ژبۆ مێهڤانداریێ، بەلێ ئەز نەشێم د ئەڤی دەمیدا بهێم.

ب–ڕەتکرنا نەڕاستەوخۆ:

ژلایەکێ دیڤە، ڕەتکرنا نەڕاستەوخۆ ب نەهێلانا پەیڤا نەرێ (نە یان نا) ڕادبیت، داکو پالپشتییەك ژبۆ ڕەتکرنێ دروستببیت. ستایلێ دەفکی یێ نەراستەوخۆ، ئاماژەیێ ددەتە نامەیەکا دەفکی کو ب شێوەیێ فیلکرنێ و خۆڤەشارتنەکێیە ژ نیازا ڕاستا ئاخڤتنکەری د وارێ پێدڤیاتی و حەز و ئارمانجاندا د بارودۆخێ ئاخڤتنێدا. هەروەسا ڕەتکرنا نەراستەوخۆ دهێتە بکارهینان ژبۆ کێمکرنا ئەوێ ئاریشەیا دهێتە ئاڕاستەکرن ژبۆ ڕویێ پوزەتیڤێ ئاخفتنکەری. هەروەسا ئەڤ جۆرە ستراتیجییەتێن نەراستەوخۆ پتر د ناڤ خەلکیدا ژ ییێن ڕاستەوخۆ دهێنە بکارهینان. (Muhammed Ameen, 2014:36) ڕەتکرنا نەڕاستەوخۆ دابەشی ئەڤان ستراتیجییەتێن ل خوارێ دبیت:

1–داخویانییێن پەشێمانییێ یان لێبوورینخواستنێ (Statement of regret):

د ئەڤێ ستراتیجییەتێدا، ڕەتکەر ب دەربڕینا پەشێمانییێ یان ژی لێبوورینخواستنێ ڕادبیت، ژبەر نەڕازیبوونا ئەوی ل سەر مێهڤانداریێ، داخوازییێ، پێشکێشکرنێ، یان ژی پێشنیارێ. بۆ نموونە:

– ژ دل داخوازا لێبوورینێ دکەم، کو ئەز نەشێم ب ئەڤێ پێشکێشکرنێ یێ ڕازیبم و ل سەر کارێ خو یێ بەردەوام بم. (Moaveni, 2014: 41)

2–حەزکرن (Wish):

ئەڤ ستراتیجییەتە حەز و ئارەزوویێن ڕەتکەری ژبۆ ڕازیبوون ل سەر مێهڤانداریێ ، پێشنیارکرنێ، پێشکێشکرنێ، یان داخوازییێ نیشاندەت. ئارمانجا ئەوێ کێمکرنا ئەوێ ئاریشێیە یا ئاڕاستەی ڕوییێ پوزەتیڤ یێ

ئاخڤتنكەری دبیت، ب ڕێکا دەربڕینا ئارەزوویا ڕەتکەری ژبۆ هاریکاریێ. بۆ نموونە:

-خوزی ئەز شیابام ل گەل تە هاتبام. (Moaveni, 2014: 14)

-ئەز گەلەك حەز دکەم ئەڤی پوستی وەرگرم، بەلێ کارێ خۆ نەشێم بهێلم.

3-پاساوهینان، ئەگەر، شرۆڤەکرن (Excuse/reason/explanation)":

ئەڤ ستراتیجییەتە شێوەیێ بکارهینانا ئەوێ، ڕەتکەر ب نەراستەوخۆ مێهڤاندارییکرنێ، داخوازییێ، پێشکێشکرنێ و پێشنیارکرنێ ڕەتدکەت ب ڕێکا چەندین هۆ و ڕوهنکرن و بەهانەهینانان، د هندەك دەماندا ب شێوەیەکێ تێر و تەسەل، ئەڤ ئەگەر و شرۆڤەکرنە دهێنە دان و جاران ژی ب شێوەیەکێ گشتی. بۆ نموونە:

- ئەز نەشیام هەیڤا بوری پارێن تە بۆ تە بهنێرم، چونکی ئەڤە ماوەکو درێژە ئەز یێ بێ کار و مال ژی پێدڤی ب هندەك پاران بوون. (Muhammed Ameen, 2014:36-37)

4-داخویانییێن جهگر (Statement of alternative:):

د ئەڤێ ستراتیجییەتێدا ڕەتکەر ب ڕێکا پێشنیارکرنا دەرفەت یان جهگرەکێ دی کو جهێ ڕەتکرنا ئەوێ دخوازییێ بگریت ژبۆ کێمکرنا کارتێکرنا خراب لسەر ڕوییێ پوزەتیڤ یێ ئاخڤتنکەری بکاردهینیت. وەکو:

-هەمی گاڤا ئەز ئامۆژگارییێن تە بەهەند وەردگرم برا، بەلێ من بڕیارا خۆ یادای، کو ل بەشێ کوردییێ بخوینم.(Deviani & Gunawan, 2011: 137)

-من چ جاران نەگوتییە تە ئەز ناهێم، بەلێ ئەڤێ جارێ من ژڤانەکێ دییێ هەی.

5-بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەرۆژێدا (Promise of future acceptance):

د ئەڤی جۆرێ ستراتیجییەتێدا ڕەتکەر نەڤێت چ پێنگاڤان ژبۆ ڕازیبوونێ لسەر مێهڤاندارییێ، داخوازییێ، پێشنیارێ یان پێشکێشکرنێ بهاڤێژیت، بەلێ پێکولا ئەو

دکەت ب تنێ ڕازیکرنا داخوازکەرییە کو دێ داخوازا ئەوی، ئەوێ د پاشەڕۆژێدا بجهەینیت. (Morkus,2009: 139) بۆ نموونە:

-ژبەر کارەکێ فەر نەشێم د وانەیا ئەڤرۆ دا بم، بەس سۆزێ ددەمەتە د هەمی وانێن داهاتیدا بم.

6-دروستکرنا حالەتان بۆ ڕازیبوونێ د بووری یان د پاشەڕۆژێدا(Setting Condition for past/Future Acceptence):

د ئەڤێ ستراتیجییەتێدا ڕەتکەر ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ بەرسڤێ ددەت و ڕادبیت ب ڕەتکرنا داخوازییێ، پێشکێشکرنێ، مێهڤاندارییێ یان پێشنیارکرنێ ب ڕێکا حالەتێن گریمانەیی یان ئەگەری ب شێوەیەکی کو دێ ڕازیبوون د پاشەڕۆژێدا ل سەر هێتە کرن یان دا د بوریدا ڕازیبوون ل سەر هێتە کرن، ئەگەر ئەو حالەت ب شێوەیەکێ دی با. (Muhammed Ameen, 2014:36) بۆ نموونە:

-ئەز دا قەرێن تە ئەدا کەم، ئەگەر ئەڤێ هەیڤێ موچە گیرونەببان.

7-داخویانییێن ب بنەما (Statement of principle):

ئەڤ ستراتیجییەتە ژبۆ هێزا گوتنا ڕەتکرنێیە ب ڕێکا شرۆڤەکرنێ ژبۆ داخوازکەری، کو بەرسڤا ڕەتکەری ژبەر ئەگەرێن ب بنەما و هندەك بەها و باوەرییانە نەکو ژبەر نەڤیانا ئەوی/ئەوێیە ژبۆ ئەنجامدانا ئەوی کاری (Morkus,2009: 141). بۆ نموونە

-زۆر سوپاسییا مێهڤاندارییا تە دکەم، بەلێ ئەز حەز ل چوونا یانەیێن شەڤانە ناکەم.

8-بەرسڤدانەکا نەدیارکری یان نەتایبەت (Unspecific or Indefinite Reply):

ئەڤ جۆرە ستراتیجییەتە دچیتە ل بن تایبەتمەندییێن ڕازیبوونێ کو کارکرنا ئەوێ ڕەتکرنە. ب ڕێکا ڕەتکرنا پێشنیارێ، مێهڤاندارییکرنێ، پێشکێشکرنێ و داخوازییێ ب شێوەیەکێ کو ئەو گوتنا ب پلان یا ڕەتکەری دمینیتە هەلاویستی و

نەدیار و بڕیار ل سەر نەدای ژبۆ ئەنجامدانا ئەوی کاری یان نە. ئەڤ جۆرە دەربڕینە ژلایێ تاکەکەسێن کوردڤە دهێنە بکارهینان ب تایبەت ل دەمێ هەڤالەك ژ بەر حەز و ڤیان ژبۆ هەڤالەکێ دی زۆرییێ لێ دکەت، کو د ئەوێ مێهڤاندارییێ یان داخوازییێدا بیت و ڕەتکەر ژبەر شەرمێ ژ هەڤالێ خۆ ب ڕێکا ئەڤان جۆرە ستراتیجییەتان خۆ ژ ئەڤی بارودۆخی ڕزگار دکەت، ب شێوەیەکی کو دێ بۆ دیارکەت کو دبیت ئەو دێ هێت یان دێ پشکداربیت یان دێ ب جهھینیت. (Muhammed Ameen, 2014:36) بۆ نموونە:

–ئەز نزانم دێ هێمە مێهڤاندارییاتە یان نە، بەڵێ ببوورە ئەگەر ئەز نەهاتم.

–من دڤیا ئەز ئامادەبم، بەڵێ ببوورە ئەگەر ئەز ئەهاتم.

–داخوازا تە یا سەرکەڤتییە، بەڵێ ل من ببوورە ئەگەر من پێ چێنەبوو ب جھ بهینم.

9–تاوانبارکرنا کەسێ سێیێ(Appeal to a Third Party):

د ئەڤێ جۆرە ستراتیجییەتێدا ڕەتکەر حەز و ڤیانێن خۆ دیاردکەت ژبۆ رازیبوونێ ل سەر ئەوی ئەرکی، بەڵێ ئەو نەشێت ئەنجامبدەت، ژبەر هندەك کەسێن دی، ب تایبەتی ژی ئەڤە ژبۆ ئەندامێن خێزانێ دهێن، کو ناهێلن ئەو ب ئەوی کاری ڕابیت. ئەڤ ستراتیجییەتە ژ لایێ مارکوسیڤە (2009) هاتییە دیتن. (Muhammed Ameen, 2014:38)

–گەلەك سوپاس ژبۆ ئەڤێ پێشکێشکرنێ، بەڵێ باوەرناکەم ب دلێ دایك و بابێن من بیت، کو ئەز ل دویری ئەوان بژیم.

10–دەلیڤە دان ژبۆ خۆ ڕزگارکرنا ئاخڤتنکەری ژ ئەوی بارودۆخێ (Let the Interlocutor off the Hook):

ئەڤ ستراتیجییەتە ب ئەوی شێوەیە، کو ڕەتکەر هەولددەت داخوازییا ئاخڤتنکەری ڕەتبکەت داکو ئەو(ئاخڤتنکەر) ژ ئەوی بارودۆخی ڕزگاربیت. ئەڤە ل ئەوی دەمی پەیدادبیت، ل دەمێ ڕەتکەر دزانیت کو دشیانێن ئاخڤتنکەریدا نینە ئەوێ داخوازییێ، مێهڤاندارییێ بجهبینیت یان ژی وەکو ئەرکەکێ کۆمەلایەتی کو

د ناڤ كەلتووریێ كوردیدا یێ بەربلاڤە، ئاخڤتنكەر ئەڤان جۆرە میهڤاندارییان و داخوازییان پێشكێشی كەسێ بەرانبەر دكەت و د هەمان دەمدا ئەڤ كەسە دزانیت كو مەرەم ژ ئەڤێ داخوازییێ ب تنێ ژبۆ بجهینانا ئەركێ كۆمەلایەتییە، ژبەر هندێ هەولا پزگاركرنا كەسێ بەرانبەر دكەت. بۆ نموونە ل دەمێ دوو كەسێن نیاس ئێك دبینن و ل دەمێ ژەمێ خوارنێ بیت ب تایبەتیژی پشتی نڤێژێن ئەینیان، كو ئەڤ میهڤانداریكرنە و پەتكرنە پەیدادبن. (Muhammed Ameen, 2014:38) بۆ نموونە:

– گەلەك سوپاس ژبۆ میهڤانداریكرنا تە، بەلێ مال خوارن یا ئامادەكری و دڤێت بچمە مال.

11– پازینەبوون ل سەر كێماسییێ :

ئەڤ ستراتیجییەتە ل ئەوی دەمی دهێتە بكارهینان ل دەمێ پەتكەر دبینت ئەنجامدانا ئەوێ پێشكێشكرنێ، میهڤاندارییكرنێ، پێشنیارێ، داخوازییێ كێماسییە یان كارەكێ جوان نینە. ئەڤە ژ ستراتیجییەتێن بەربلاڤە د ناڤ تاكەكەسێن كورددا، ل ئەڤی دەمی پەتكەر دزانیت ل دەمێ ب ئەوی كاری پازیببیت، د پاستا كەسێ بەرانبەر یان ئاخڤتنكەریدا دێ تووشی شەرمزارییێ بیت. بۆ نموونە ل دەمێ كەسەك و هەڤالەك كو سنوور د ناڤبەرا ئەواندا هەبن ب تروّمبێلێ بچنە بازاری و پاشی بچنە د پانزینخانەییدا ژبۆ داگرتنا پانزینێ ل ئەوی دەمی هەڤالێ شوفێری ل دەمێ داخوازدكەت كو ئەو دێ پارێن پانزینێ دەت، ل ئەڤی دەمی شوفێر دێ داخوازییا هەڤالێ خۆ پەتكەت، چونكی كارەكێ ب كێماسییە ئەگەر بهێتە ئەنجامدان. بۆ نموونە:

–گەلەك سوپاس برا ئەو یا ژ من زێدەیە .

–دەستێ خۆ نەهاڤێژیە بەریكا خۆ، باوەربكە تۆ پارا نادەی.

–هەتكا مە نەبە برا، دێ چەوا تۆ بهایێ پانزینا من دەی.

12-ڕەخنەگرتن (Criticism):

ئەڤ جۆرە ستراتیجییەتە دهێتە بکارهینان، ل دەمێ ڕەتکەر ڕەخنێ ل پێشنیار و مێهڤاندارێکرن و داخوازی و پێشکێشکرنا ئاخڤتنکەری دگریت و ب ئەرکەکێ نەگونجای یان نە دروست یان نەدادپەروەرانە ددانیت.(Jiang.2015: 112)

-من گەلەك جاران داخوازیێن تە ییێن بجهێناین، بەلێ ب لێبووورینڤە ئەز نەشێم تروێمبێلا خوێ بدەمە ف تە.

13-داخویانییێن ئەنجامێن نێگەتیڤ (Statement of Negative Consequence):

ل ڤێرێ ڕەتکەر هەولددەت کو داخوازکەری ژ خوێ ڕزگاربکەت، ب ڕێکا بکارهینان هەڕەشان کو دبیت کارتێکرنەکا خراب ل سەر ئاخڤتنکەری هەبیت، ئەگەر ڕەتکەر رازیببیت، کو ئەوێ داخوازییێ، پێشکێشکرنێ، پێشنیارێ ئەنجامبدەت. بوێ نموونە:

-پەیوەندیییێن من ل گەل برایێ تە نەدباشن، ژبەر هندێ هاتنا من بوێ مالا هەوە دێ ئاریشان بوێ تە پەیدا کەت.

-دەستخەتێ من یێ جوان نینە، ئەو دێ ب ئەڤێ نڤێسینێ تۆرە بیت.

-ئەز نەشێم پێش تەڤە تروێمبێلێ بهاژوێم، من مولەتا شوفێرییێ نینە.

14-هشیاری (Hedging):

بکارهینانا هندەك دەربڕینانە ژبوێ هندێ کو ڕەتکەر بەرسڤدانا ڕاستەوخوێ نەگەهینتە ئاخڤتنکەری، ل ڤێرێ ڕەتکەر دەربڕینا دووداڵییێ و هزرکرنەکا کویر دیاردکەت، کو ئەو نزانیت دێ چ بێژیت، کو ئەڤژی هاریکارییا ڕەتکەری دکەت، کو وەختی ب دەست خوێڤە بهینیت و ژبوێ ڕەتکرنێ بەرهەڤبیت و ئاخڤتنکەر ب خوێژی ئامادە دبیت، کو ڕەتکرنا داخوازییا ئەوی بهێتەکرن. (Morkus,2009: 142) **بوێ نموونە:**

- ئێێێێێ باوەرکە ئەز ب دروستی نزانم کا دێ هێم یان نە.

–ئمممم قوسیری عەفوکە من گەلەك كار یێ هەی.

15–پاشئێخستن (Postponement):

ئەڤ جۆرە ستراتیجییەتە ل ئەوی دەمی دهێتە بكارهینان كو ڕەتكەری ب ئاشكەرایی نەڤێت ب ئەنجامدانا ئەوی كاری ڕابیت، بەلێ ئەو ڕادبیت ب جۆرە پاشئێخستنەكێ داكو ئەوێ ئاریشێ كێمبكەت یاكو تووشی ڕوییێ پوزەتیڤ یێ ئاخڤتنكەری دبیت. هەروەسا یا هاریكارە ژی ژبۆ دویرئێخستنا سەرنجا ئاخڤتنكەری ل سەر بەرسڤدانەكا نەچاڤەرێكری. (Morkus,2009: 132) بۆ نموونە:

–نە، من دڤێت ئەڤێ ڤەكۆلینێ ب دوماهیك بینم، بەلكو پاشی بشێین.

–نەخێر نە، دا دەستپێكێ بچینە ترکی، پاشی ئەگەر مە پێچێبوو دێ چینە وێرێ ژی.

16–داخویانی ییێن ڕا/هەست/ پەیمانێن پوزەتیڤ (Statement of positive opinions/ Feelings/ Agreement):

د ئەڤێ ستراتیجییەتێدا ڕەتكەر ڕادبیت ب بەرهەڤكرنا دەربڕینان ل بەری و پشتی كریارا ڕەتكرنێ ژبۆ خۆگونجاندنێ ل گەل ئاخڤتنكەری. ئەڤ جۆرە دەربڕینە ڕازیبوونەكا لاواز ل گەل هندەك ڕا و هەستان د دەمێ ڕەتكرنێدا نیشا ددەن. بۆ نموونە:

–گەلەك خۆش شولبوو، بەلێ من گەلەك كار یێ هەی، دبیت دەمەكێ دی بشێم.

17–سوپاسگوزاری/ ڕێزلێگرتن (Gratitude/ Appreciation):

ل ڤێرێ ڕەتكەر ب دەربڕینا سوپاسیكرن و بەرزنرخاندنا داخوازی و پێشكێشكرن و میهڤانداریكرن و پێشنیاركرنا ئاخڤتنكەری ڕادبیت. (Morkus,2009: 287) بۆ نموونە:

–گەلەگ سوپاسییا تە دكەم ژبۆ ئەڤێ پێشكێشكرنێ، بەلێ ب ڕاستی ئەز ل سەر كارێ خۆ گەلەك یێ كەیفخۆشم.

18–سویندخوارن ب ناڤێ خودێ (Invoking the name of Allah):

سویندخارن وەك كریاركا ئاخڤتنێ، ژ ستراتیجییەتێن بەربلاڤ د ناڤ كەلتورێ عەرەبیدا ژبۆ كێمكرنا هێزا ڕەتكرنێ دهێتە هژمارتن. سویندخوارن ب شێوەیەكێ گشتی ژبۆ ڕاستی دەرئێخستنا دەربڕینا ڕەتكەرییە. (Muhammed Ameen, 2014:42) **نێزیكبوونا خەلكێ كورد ژلایێ جوغرافی و سیاسیڤە ل گەل كەلتورێ عەرەبی بوویە ئەگەرێ هندێ ئەڤ جۆرە ستراتیجییەتا ڕەتكرنێ ژلایێ خەلكێ كورد ژیڤە بهێتە بكارهینان. بۆ نموونە:**

–ب خودێ ئەز نەشێم بهێم.

19–داخویانییێن هەڤسۆزی (Statement of Empathy):

هندەك جاران ڕەتكەر هەڤسۆزییا خۆ بەرانبەر ئاخڤتنكەری دیاردكەت، كو بۆ كەسێ بەرانبەر دیاردكەت، ئەو ل بارودۆخ و ئاستەنگ و هەستێن ئەوی/وێ تێدگەهیت.(Moaveni, 2014: 14)

–باوەربكە برا ئەز بارودۆخێ تە تێدگەهم، بەلێ من ئەو شیان نینن داخوازیا تە بجهبهینم.

پشکا دووێ: ستراتیجییەتێن ڕەتکرنا کریارێن ئاخفتنێ:

2-1-ڕەتکرنا داخوازییێ:

1-بارودۆخێ ئێکێ: ڕەتکرنا داخوازییا هەڤ ئاستێن جڤاکی:

کەسەك داخوازێ ژ هەڤالێ خۆ بکەت کو تروێمبێلا ئەوی بۆ چوونا جهەکی بکاربهینیت (هەڤال داخوازییێ ڕەتبکەت).

2-بارودۆخێ دووێ: ڕەتکرنا داخوازییێ ژ پلەیەکا نزم بۆ پلەیەکا بلندتر یا جڤاکی:

ڕێڤەبەر داخوازێ ژ فەرمانبەری بکەت ژبۆ کارکرنێ پشتی دەوامێ. (فەرمانبەر داخوازییێ ڕەتبکەت).

3-بارودۆخێ سێیێ: ڕەتکرنا داخوازییێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی:

کەسەك داخوازێ ژ کەسەکێ زەنگین بکەت بۆ دانا قەرزی. (کەسێ زەنگین داخوازییێ ڕەتبکەت).

خشتەیێ (1)

ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ	بارودۆخێ ئێکێ (ڕەتکرنا داخوازییا هەڤ ئاستان)	بارودۆخێ دووێ (ڕەتکرنا داخوازییا کەسەکێ بلند)	بارودۆخێ سێیێ (ڕەتکرنا داخوازییا کەسەکێ نزم)
پاساوهینان، ئەگەر، شروڤەکرن	42%	46%	36%
داخویانییێن پەشێمانییێ یان لێبوورینخواستنێ	14%	20%	6%
داخویانییێن هەڤسۆزی	10%	8%	18%
تاوانبارکرنا کەسێ سێیێ	6%	6%	-
بەرسڤدانەکا نەدیارکری یان نەتایبەت	4%	2%	-

ڕەخنەگرتن	–	–	8%
حەزکرن	6%	4%	4%
بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەرۆژێدا	8%	10%	4%
پاشئێخستن	–	–	8%
داخویانییێن ڕا و/هەست/پەیمانێن پوزەتیڤ	2%	4%	4%
ڕاستەخۆ (نە، نەخێر)	2%	–	8%
سویندخوارن ب ناڤێ خودێ	6%	–	4%

د ڕەتکرنا داخوازییێدا هەر وەکو د خشتەیێ ئێکێدا دیار، پشکداربووییێن گۆڤەرا بەهدینی دوازدە ستراتیجییەتێن هەمەجۆرێن ڕەتکرنێ د بارودۆخێن جیاوازدا بکارهینایە، ستراتیجییەتا هەرە بکارهاتی ژی (پاساوهینان، ئەگەر، شرۆڤەکرن) بوون، و ب تایبەتی ژی ڕەتکرنا داخوازییا کەسەکێ خودان پلەیا جڤاکی یا بلند، کو ب ڕێژەیا 46% بکارهاتییە کو ئەڤە ئەوێ چەندێ بۆ مە دیاردکەت، کو یا ئاسان نینە کەسەك ب کارێ ڕەتکرنێ ڕابییت. ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، کو ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی هەمی پێکولاندکەن ب ڕێکا پاساو هینانان و شرۆڤەکرنا بارودۆخی داکو بشێن ئەوێ داخوازییێ ڕەتبکەن. ب دیتنا مە ئەڤ بارودۆخێن ب ئەڤی شێوەی کارتێکرنێ ل ڕوویێ هەردوو کەسان دکەت (داخوازکەر و ڕەتکەر) هەر وەکو گوتنەکا کوردی یا هەی دبێژیت "یێ بدەت ڕوویەك ڕەشە و یێ نەدەت هەردوو د ڕەشن" ئانکو ل ڤێرێ کارتێکرنا هەرە مەزن ل سەر ڕەتکەری دبیت، کو دوو جاران ژ کارتێکرنا ل سەر کەسێ داخوازکەری پترە، لەورا دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕوییێ پوزەتیڤ یێ ڕەتکەری پتر ژ تێکچوونا ڕوییێ

داخوازکەری. ل دویڤ ئەڤێ ستراتیجییەتێ (**داخویانییێن پەشێمانییێ یان لێبووڕینخواستنێ، داخویانییێن هەڤسۆزی**) ب ڕێژەکا باش ب پلەییێن دوو و ییێن سێییێ د بارودۆخێن ڕەتکرنا داخوازییێ د ناڤ ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینیدا جهێ خۆ کرینە و ب شێوەیەکێ بەرچاڤ دهێنە بکارهینان. بەڵێ جهێ ئاماژە پێکرنێیە ستراتیجییەتێن ڕاستەوخۆ گەلەك ب کێمی د ناڤ تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینیدا دهێنە دیتن، کو ئەڤەژی ئەوێ چەندێ ڕادگەهینیت گەلەك یا ب زەحمەتە بۆ تاکەکەسێ کورد بشێت ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ ژبۆ داخوازا کەسێ بەرانبەر دەستەواژەیا (نە یان نەخێر) بکاربهینیت، چونکی هەر وەکو مە ل بەشێ تیۆری ئاماژە پێدای، کو ڕەتکرنا ڕاستەوخۆ دبیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕوی و ڕۆخسارێ پوزەتیڤ یێ کەسێ بەرانبەر ب تایبەتی تاکەکەسێ کورد، کو کارتێکرنەکا نەرێنی ل سەر کەسێ بەرانبەر دبیت، لەورا ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی هەمی پێکولادکەن خۆ ژ ستراتیجییەتێن ڕاستەوخۆ ییێن ڕەتکرنێ دویر بگرن و ب شێوەیەکێ نەراستەوخۆ ڕەتکرنا داخوازییا کەسێ بەرانبەر بکەن، داکو بشێن پەیوەندییێن خۆ بەرز ڕاگرن و وەکو ئەرکەکێ نەریتی و کۆمەلایەتی کەسێ بەرانبەر ب بەرسڤەکا نەرێ ڕازیبکەن، بەڵێ ب شێوەیەکێ نەڕاستەوخۆ.

2-2-ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ:

1-بارودۆخێ چارێ: ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ یا هەڤ ئاستێن جڤاکی:

کەسەك دانا پارەیێ پانزینا تروّمبێلا هەڤاڵێ خۆ پێشکێشبکەت. (هەڤال پێشکێشکرنێ ڕەتبکەت).

2-بارودۆخێ پێنجێ: ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ ژ پلەیەکا نزم بۆ پلەیەکا بلندتر یا جڤاکی:

خودانێ کۆمپانییێ کارەکی پێشکێشی دەرچوویێ کۆلیژێ بکەت. (دەرچوویێ کۆلیژێ پێشکێشکرنێ ڕەتبکەت).

3-بارودۆخێ شەشێ: ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی:

کەسەکێ ئاسایی هەولا دانا پارەیێ خۆ و یێ برادەرێ خۆ یێ زەنگین و خودان پلەیەکا بەرزا جڤاکی ل ڕێستورانتێ پێشکێشبکەت. (برادەرێ زەنگین پێشکێشکرنێ ڕەتبکەت).

خشتەیێ (2)

ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ	بارودۆخێ چارێ (ڕەتکرنا پێشکێشکرنا هەڤ ئاستان)	بارودۆخێ پێنجێ (ڕەتکرنا پێشکێشکرنا کەسەکێ بلند)	بارودۆخێ شەشێ (ڕەتکرنا پێشکێشکرنا کەسەکێ نزم)
ڕازینەبوون ل سەر کێماسییێ	40%	–	48%
دەلیڤە دان ژبۆ خۆ ڕزگارکرنا ئاخڤتنکەری ژ ئەوی بارودۆخی	16%	4%	20%
پاساوهینان، ئەگەر، شروڤەکرن	14%	36%	4%
بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەرۆژێدا	10%	8%	4%
ڕاستەخۆ (نە، نەخێر)	8%		18%
پاشئێخستن		10%	
سوپاسگوزاری/ ڕێزلێگرتن	12%	26%	6%
داخویانییێن پەشێمانییێ یان لێبوورینخواستنێ	–	8%	–
دروستکرنا حالەتان بۆ ڕازیبوونێ د بوری یان د پاشەرۆژێدا	–	8%	–

هەر وەکو دیار د خشتێ دووێدا بارودۆخێ چارێ و یێ شەشێ ب شێوەیەکێ زۆر و بەربلاۆ ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ: (ڕازینەبوون ل سەر کێماسییێ) ژ لایێ پشکداربووییێن مە هاتییە بکارهینان، هەژی ئامارێیە د بارودۆخێ چارێدا کو ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە 40 ژ سەدێ یا بوویان، ڕابووینە ب ڕەتکرنا پێشکێشکرنا هەڤاڵێ خۆیێ هەۆ ئاست، چونکی ل ڤێرێ ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی د بارودۆخەکێ ب ئەڤی شێوەیدا هوسا دبینن، کو ئەگەر ئەو ب پێشکێشکرنا هەڤاڵێ خۆ ڕازیببیت کێماسییە و شەرمەکا مەزنە و دێ بیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕوی و ڕۆخسارێ ئەوی/ئەوێ، چێدبیت هەڤاڵێ ئەوی وەکو کریارەکا کۆمەلایەتی و خۆشبوون و مۆکمکرنا پەیوەندییێن هەڤدوو ئەۆ پێشکێشکرنە دابیت، بەڵێ ل ڤێرێ ڕەتکەر کو خودانێ تروٚمبێلێیە ب هەر شێوەیەکێ هەبیت دێ پێشکێشکرنا کەسێ بەرانبەر وەکو ئەرکەکێ کۆمەلایەتی ڕەتکەت، داکو بشێت سەنگا خۆ و هەڤالینییا خۆ باشتر و مۆکمتر لێبکەت.

بارودوخێ شەشێ کو ڕێژەیا پشکداران د بکارهینانا ئەڤێ ستراتیجییەتێدا: (ڕازینەبوون ل سەر کێماسییێ) 8% پترە ژ یا بارودۆخێ شەشێ، ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ ئێکێیە کو ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی ب تایبەتی ییێن چینا دەولەمەندان ب هەر شێوەیەکێ هەبیت، دێ پێشکێشکرنەکا ب ئەڤی ڕەنگی ڕەتکەن، چونکی ئەو دبینن کێماسییەکا گەلەکا مەزنە، ئەگەر کەسەك یێ هەژاربیت و هەولا دانا پارەیێ کەسێ دەولەمەند و مێهڤانێن ئەوی بدەت ل جهەکێ گشتی کو دێ بیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕۆخساریێ ئەوی یێ پوزەتیڤ و کێمبوونا بهایێ ئەوی/ئەوێ د ناۆ کۆمەلگەهێدا ل کوردستانێ، چونکی بهاییێن کۆمەلایەتی گەلەك د گرنگن و هەر کەسەك ب شێوەیەك ژ شێوەیان پەیروا ئەڤان بهایان دکەن، کەسێن دەولەمەند ژبۆ پاراستنا ئەڤان بهایان و بەرز ڕاگرتنا سەنگا خۆ د ناۆ کۆمەلگەهێدا، دڤێت ب ڕەتکرنا ئەڤان جۆرە پێشکێشکرنا ڕابیبت. لەوما ژی دێ بینین کو ستراتیجییەتا ڕاستەوخۆ د ئەڤی بارودۆخیدا ب ڕێژەیەکا باش کو 18 ژ سەدێیە هاتییە

بکارهینان، پتر ژ بارودۆخێ چارێ کو ڕێژەیا ئەوێ ب تنێ 8% یە، ئەڤە ژی ئەوێ چەندێ دیاردکەت، کو کەسێن دەولەمەند پتر ڕژدترن ژ بۆ ڕەتکرنا کەسێ هەژار، چونکی ئەو باش فامدکەن کو ڕازیبوون ب پێشکێکرنەکا ب ئەڤی شێوەی چ جۆرە بهایەکێ خراب هەیە.

د بارودۆخێ پێنجێدا کو تا ڕادەیەکێ زۆر ژ هەر دوو بارۆدخێن سەری باسکری یێ جودایە، ل ڤێرێ پێشکێشکرنا (کار)ەکییە ژ لایێ کۆمپانییێڤە بۆ دەرچوویێ کۆلیژەکێ، ئانکو ل ڤێرێ پێشکێشکار خودانێ کۆمپانییێیە و خودان پلەیەکا بەرزا جڤاکییە، پێدڤییە ل سەر ڕەتکەری ب شێوەیەکێ گونجای و ل دویڤ بها و پیڤەرێن جڤاکی ب کارێ ڕەتکرنێ ڕابییت، لەوما دێ بینین د ئەڤی بارودۆخیدا ستراتیجییەتا هەرە بکارهاتی (پاساو هینان، ئەگەر، شرۆڤەکرن) ب ڕێژەیا 36 ژ سەدێ، کو ڕەتکەر هەمی پێکولا دکەت، ب ڕێکا هینانا بەهانەیان و شرۆڤەکرنا بارودۆخێ خۆ، داکو کەسێ بەرانبەر ڕازیبکەت، هەر وەکو د خشتەیدا دیار، کو ستراتیجییەتێن ڕاستەوخۆ ب هیچ شێوەیەکی نەهاتینە بکارهینان، چونکی ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەرهدینی ب کارەکێ کرێت و نەگونجای دهەژمێرن، ئەگەر ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ پێشکێشکرنا کەسەکێ خودان پلەیەکا بەرزا جڤاکی ڕەتبکەن.

2-3-ڕەتکرنا میهڤانکرنێ:

1-بارودۆخێ حەفتێ: ڕەتکرنا میهڤانکرنێ یا هەڤ ئاستێن جڤاکی:

میهڤانکرنا جیرانێ خۆ ژبۆ خوارنا فراڤینێ پشتی نڤێژا خودبێ. (جیران میهڤانکرنێ ڕەتبکەت)

2-بارودۆخێ هەشتێ: ڕەتکرنا میهڤانکرنێ ژ پلەیەکا نزم بۆ پلەیەکا بلنتر یا جڤاکی:

کەسەك بهێتە میهڤانکرن ژ لایێ مامێ ئەوی یێ خودان پلەیەکا بەرز. (برازا میهڤانکرنێ ڕەتبکەت)

3–بارودۆخێ نەهێ: ڕەتکرنا مێهقانکرنێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی: قوتابییەك ماموّستایێ خۆ مێهقان کەتە شیفخوارنەکێ. (ماموّستا مێهقانکرنێ ڕەتبکەت)

خشتەیێ (3)

ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ	بارودۆخێ حەفتێ (ڕەتکرنا مێهقاندارییا هەڤ ئاستان)	بارودۆخێ هەشتێ (ڕەتکرنا مێهقاندارییا کەسەکێ بلند)	بارودۆخێ نەهێ (ڕەتکرنا مێهقاندارییا کەسەکێ نزم)
پاساوهینان، ئەگەر، شروّڤەکرن	8%	42%	26%
سوپاسگوزاری/ ڕێزلێگرتن	30%	22%	22%
دەلیڤە دان ژبۆ خۆ ڕزگاررنا ئاخڤتنکەری ژ ئەوی بارودۆخی	44%	-	-
بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەروژێدا	4%	18%	14%
پاشئێخستن	2%	8%	12%
دروستکرنا حالەتان بۆ ڕازیبوونێ د بوری یان د پاشەروژێدا	4%	2%	-
ڕاستەخۆ (نە، نەخێر)	6%	-	-
داخویانییێن ب بنەما	-	-	10%
داخویانییێن پەشێمانییێ یان لێبوورینخواستنێ	-	6%	4%
بەرسڤدانەکا نەدیارکری یان نەتایبەت	-	2%	12%
سویندخارن ب ناڤێ خودێ	2%	-	-

د میهڤانکرنێدا ئەگەر کەسێ هاتییە میهڤانکرن چ ئەرك نەبن، باراپتریا جاران ڕازیبوون د دویڤدا دهێت، د چەند بارودۆخەکێن کێمدا نەبیت. مینا د خشتەیێ ل سەریدا دیار. هندەك جاران کەسەك دێ کەسەکێ دی میهڤانکەت، وەك ئەرکەکێ کۆمەلایەتی و ژبۆ بهێزکرنا پەیوەندییێن هەڤدوو، ل ڤێرێ کەسێ هاتییە میهڤانکرن بێی هینانا بەهانەیان و شرۆڤەکرنان دێ ئەوێ میهڤانکرنێ ڕەتکەت، ب ڕێکا هندەك ستراتیجییەتێن جیاواز، هەر وەکو د خشتەیێ ل سەریدا دیار، ستراتیجییەتا زۆر بکارهاتی یا بارودۆخێ حەفتێ: (دەلیڤە دان ژبۆ خۆ ڕزگارکرنا ئاخڤتنکەری ژ ئەوی بارودۆخی) یە، ئانکو ل ڤێرێ ڕەتکەر دزانیت، کو مەرەما ئاخڤتنکەری نە میهڤانکرنا ئەوی کەسییە، بەلکو ب تنێ ئەرکەکێ جڤاکییە و بۆ پتەو و بهێزکرنا پەیوەندی یێن هەڤدوویە، ژبەرهندێ کەسێ ڕەتکەر دێ هەولدەت، کو بارودۆخەکی بئافرینیت، کو کەسێ بەرانبەر بشێت بهێتە ڕزگارکرن و ب ئەوێ میهڤانکرنێ نەڕابیت. بۆ نموونە: (باوەربکە مال خوارن یا ئامادەکری.) پاشی ئەڤ کەسە دشێت ب ڕێکا ستراتیجییەتا سوپاسیکرنێ ئەوێ میهڤانکرنێ ب داوی بهینیت. هەر وەکو دیار ڕێژەیا ئەوێ 30 ژ سەدێ ژ هژمارا بوویان.

بارودۆخێ هەشتێ ڕەتکرنا کەسەکێ خودان پلەیکا بەرزە، بێگومان (پاساوهینان، ئەگەر، شرۆڤەکرن) دێ ستراتیجییەتا هەرە بکارهاتی بیت، چونکی ل ڤێرێ برازا دێ هەمی پێکولا کەت، کو مامێ ئەوی ب ڕەتکرنا ئەوی ڕازیببیت، بەڵێ ب هاریکارییا بەهانە و ئەگەرێن نەهاتنێ، هەر وەکو دیار ڕێژا ئەڤێ ستراتیجییەتێ دگەهیتە 42 ژ سەردێ، ئەڤەژی بۆ ئەوێ چەندێ دزڤریت، کو ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی ڕێزەکا زۆر یا مەزن و یا تایبەت ددەنە کەسێن نێزیك، مینا مام، خال، خالەت، مەت... هتد، چونکی د ناڤ بوویاندا ب هیچ ڕەنگەکی ب ڕاستەوخۆ ڕەتکرنا میهڤانکرنا ئەوان نەهاتیە کرن.

بارودۆخێ نەهێ کو تارادەیەکێ یێ جودایە ژ بارودۆخێن هاتینە باسکرن، ل ڤێرێ چونکی قوتابی و مامۆستا پەیوەندییێن ئەوان د سنووردارن، ئەڤجا ب

ڕابوونا هندەك كریاران دێ بیتە ئەگەرێ خراب زڤرینێ ژبۆ ماموّستای، لەوما دڤێت ماموّستایێ ئاگەهداربیت. بوویان 7 جۆرە ستراتیجییەتێن ڕەتكرنێ ییّن هەمەجۆر بكارهینانە ژبۆ ڕەتكرنا مێهڤاندارێكرنا قوتابییّن خۆ، تا ڕادەیەكی ڕێژەیا بكارهینانا ئەوان ستراتیجییەتان نێزیكی ئێكە ب تنێ یا كێم بكارهاتی:(داخویانییّن پەشێمانییێ یان لێبوورینخواستنێ)نە ب ڕێژەیا 4 ژ سەدێ، و ستراتیجییەتێن زۆر بكارهاتی (پاساوهینان، ئەگەر، شرۆڤەكرن) ب ڕێژەیا 26%، (سوپاسگوزاری/ ڕێزلێگرتن) ب ڕێژەیا 22% كو ل ڤێرێ ماموّستا هەولدەن ب ڕێكا هینانا بەهانەیان قوتابییێ خۆ ب ڕەتكرنێ ڕازیبكەت و پاشی سوپاسی و بەرزراگرتن و ڕێزلێگرتنا مێهڤاندارێكرنا ئەوی بكەت.

2-4-ڕەتكرنا پێشنیازكرنێ:

1-بارودۆخێ دەهێ: ڕەتكرنا پێشنیازكرنێ یا هەڤ ئاستێن جڤاكی:

خویشك پیشنیازبكەت، كو برایێ ئەوێ چاكیتەكێ ستویر ل بەرخۆ بكەت. (برا پێشنیازێ ڕەتبكەت)

2-بارودۆخێ یازدێ : ڕەتكرنا پێشنیازكرنێ ژ پلەیا نزم بۆ پلەیەكا بلند یا جڤاكی:

دایك پێشنیازبكەت بۆ كوڕێ خۆ كو هەڤالینیا كەسەكی نەكەت. (كوڕ پێشنیازێ ڕەتبكەت)

3-بارودۆخێ دوازدێ: ڕەتكرنا پێشنیازكرنێ ژ پلەیەكا بلند بۆ پلەیەكا نزم یا جڤاكی:

فەرمانبەر پێشنیاربكەت ژبۆ ڕێڤەبەری كو هەڤالەكێ كاری د فەرمانگەهێدا بهێتە زێدەكرن. (ڕێڤەبەر پێشنیازێ ڕەتبكەت)

خشتەیێ (4)

ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ	بارودۆخێ دەهێ (ڕەتکرنا پێشنیازا هەڤ ئاستان)	بارودۆخێ یازدێ (ڕەتکرنا پێشنیازا کەسەکێ بلند)	بارودۆخێ دوازدێ (ڕەتکرنا پێشنیازا کەسەکێ نزم)
پاساوهینان، ئەگەر، شروڤەکرن	18%	42%	14%
ڕاستەخۆ (نە، نەخێر)	26%	2%	18%
بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەرۆژێدا	20%	18%	16%
بەرسڤدانەکا نەدیارکری یان نەتایبەت	-	-	24%
ڕەخنەگرتن	8%	6%	10%
سوپاسگوزاری/ ڕێزلێگرتن	12%	22%	-
دروستکرنا حالەتان بۆ ڕازیبوونێ د بوری یان د پاشەرۆژێدا	-	10%	-
داخویانییێن جهگر	2%	-	8%
پاشئێخستن	8%	-	4%
داخویانییێن ئەنجامێن نێگەتیڤ	6%	-	6%

خالا هەرە گرنگ و جهێ ئاماژەیێ ل ڤێرێ د بارودۆخێ یازدێدا دیاردبیت کو ب ڕێژەیا 42 ژ سەدێ ژ پشکداران هەولدایە کو ڕەتکرنا ئاخڤتنا دایکا خۆ بکەن، ب هینانا بەهانەیان و ب تنێ ڕێژەکا زۆر کێم، ستراتیجییەتێن ڕاستەوخۆ بکارهینایە، کو دگەهیتە 2 ژ سەدێ، چونکی ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی ڕێزەکا زۆر تایبەت

ل دایك و بابێن خۆ دگرن و ئەو هوسا دبینن، کو نابیت ڕەتکرنا ئەوان ب شێوەیکێ ڕاستە ڕاست بهێتە کرن، چونکی ئەڤ چەندە دێ بیتە ئەگەرێ ئێشاندنا ئەوان و دبیت ژی ئەڤە ژ بەر ئەوێ چەندێ بیت، کو زۆرینەیا ئاخڤتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی موسلمانن و ئایینێ ئیسلامێ ژ هەر تاکەکی خواستییە کو ڕێزگرتنەکا تایبەت ل دایك و بابان بهێتە گرتن، هەروەکو فەرمودەکا پێغەمبەری(سلاڤ لێ بن) هەیە و دبێژیت: (بەهەشت یا ل بن پێن دایکێ.) لەوما ئەڤ جۆرە گرنگیپێدانە ب دایکێ ژ لایێ ئایینیڤە دێ بیتە ئەگەرێ ڕێزگرتنەکا زۆر ژ لایێ پەیرەوکەرێن ئەوی ئایینیڤە، ئەڤ ڕێزگرتنە د داتایێن مەدا د دیارە، هەر وەکو د خشتەیێ ل سەریدا، کو ستراتیجییەتا دووێ یا هەرە بکارهاتی یا ئەڤی بارودۆخی (سوپاسگوزاری و ڕێزلێگرتن)ە ب ڕێژەیا 22 ژ سەدێ، هەروەسا ستراتیجییەتا:(بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەرۆژێدا) ب ڕێژەیا 18 ژ سەدێ ژ پشکداران کو هەولدایە دایکا خۆ ب هەر شێوەیەکی ژ خۆ ڕازیبکەت، کو ب ڕەتکرنا ئەوی/ئەوێ ڕازیببیت، بێی کو تۆرەبوون و دلمان پەیدابیت.

د بارودوخێ دەهێدا چونکی پلەیێن جڤاکی دهێنە گوهۆڕین، ڕێژەیا پتر بکارهینانا ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ ژی ل گەل دهێنە گوهۆڕین، ل ڤێرێ چونکی پەیوەندییا د ناڤبەرا خویشك و برایاندا زۆر ژ هەڤدوو نێزیکە و ل دەمێ ڕاستەوخۆ ڕەتکرنا پێشنیازا ئاخڤتنکەری دهێتەکرن، نابیتە ئەگەرێ تێکچوونا ڕوی و ڕۆخساریێ ئەوێ یێ پوزەتیڤ، ئەڤەژی ڕێخوشکەرە کو ستراتیجییەتێن ڕاستەوخۆ بهێنە بکارهینان، هەر وەکو ب ڕێژەیا 26 ژ سەدێ پشکداران ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ پێشنیازا خویشکا خۆ ڕەتکرییە و د دویڤدا ستراتیجییەتا: (بەلێندان ژبۆ ڕازیبوونێ د پاشەرۆژێدا) ب پلا دووێ دهێت، ب ڕێژەیا 20 ژ سەدێ ژبۆ ئەوێ دیارکرییە، کو ئەو دێ ب ئەوێ کاری د پاشەرۆژێدا ڕابن و هندەك جاران ژی ب ڕێکا بەهانە هینانان خۆ ژ ئەوی بارودۆخی ڕزگارکرییە ب ڕێژەیا 18 ژ سەدێ.

بارودۆخێ دوازدێ و یێ دوماهییێ کو یێ جیاوازە ژ هەر دوو بارودۆخێن باسکری، ل ڤێرێ فەرمانبەر پێشنیازا زێدەکرنا هەڤالەکێ کاری دکەت و ڕێڤەبەر ب ڕەتکرنێ ڕادبیت، ڕەتکەر کو خودان پلەیەکا بەرزا جڤاکییە، لەوما دێ بینین ستراتیجییەتێن جیاواز و هەمەجۆرێن ڕەتکرنێ بکارهینایە، یا جهێ ئاماژەیێ ستراتیجییەتا: (بەرسڤدانەکا نەدیارکری) یە ب ڕێژەیا 24 ژ سەدێ، ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ ئێکێیە، کو ڕێڤەبەر ل دویڤ بەرچاڤ وەرگرتنا ڕێنمایی و یاسایا فەرمانگەهێ نەشێت ب شێوەیەکێ سادە و ب پێشنیازا ئەوی/ئەوێ ڕازیببیت، لەوما ئەو بەرسڤا ئەو ددەت تارادەیەکی یا تەومژاوییە و بەرسڤدانەکا نەدیارکرییە، کو دچیتە دبن چەترێ ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ ییێن نەراستەوخۆدا. خالەکا دی یا جهێ ئاماژە پێکرنێ ستراتیجییەتێن ڕاستەخۆ ییێن ڕەتکرنێ ب شێوەیەکێ بەرچاڤ ژلایێ پشکدارانڤە هاتینە بکارهینان، ب ڕێژەیا 18 ژ سەدێ کو ئەوێ چەندێ ڕادگەهینیت ڕێڤەبەر ب شێوەیەکێ ئاسان و ڕاستە ڕاست دشێت پێشنیازا فەرمانبەرێن گۆڤەرا بەهدینی ڕەتبکەت ل گورەی ئەوان دەستهەلاتێن ئەوی د فەرمانگەهێدا هەین.

ئەنجام:

پشتی ڤەکۆلینا مە ب دوماهیك هاتی، ئەم گەهشتینە ئەڤان ئەنجامێن ل خوارێ دیارکری:

أ–هەر سێ ئاستێن کەسان:(هەڤ ئاست)، (ژ بلند بۆ نزم)، (ژ نزم بۆ بلند) د ناڤ جڤاکیدا، د بارودۆخێن جیاوازدا کاریگەری ل سەر ستراتیجییەتێن ڕەتکرنێ هەیە.

ب ئەقی ڕەنگێ ل خوارێ:

1– د بارودۆخێ (1)دا، ڕەتکرنا داخوازییا هەڤ ئاستێن جڤاکی، ل دەمێ هەڤال داخوازییێ ڕەتبکەت، زێدەترین ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ هاتبیتە بکارهینان، ستراتیجییەتا(پاساوهینان، ئەگەر، شروڤەکرن)ە کو ب ڕێژەیا (42٪)ە.

2– د بارودۆخێ (2)دا، ڕەتکرنا داخوازییێ ژ پلەیەکا نزم بۆ پلەیەکا بلندتر یا جڤاکی، ل دەمێ فەرمانبەر داخوازییێ ڕەتبکەت، ستراتیجییەتا:(پاساو هینان، ئەگەر، شروڤەکرن) زێدەترین ستراتیجییەتا ڕەتکرنێیە کو هاتبیتە بکارهینان، ب ڕێژەیا(46٪)ە.

3– د بارودۆخێ (3)دا، ڕەتکرنا داخوازییێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی، ل دەمێ کەسێ زەنگین داخوازییێ ڕەتبکەت، زێدەترین ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ کو هاتبیتە بکارهینان، ئەوژی ستراتیجییەتا:(پاساو هینان، ئەگەر، شروڤەکرن)ە، ب ڕێژەیا (36٪)ە.

4– د بارودۆخێ (4)دا، ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ یا هەڤ ئاستێن جڤاکی، ل دەمێ هەڤال پێشکێشکرنا دانا پارەیێ پانزینێ ڕەتبکەت، ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ (ڕازینەبوون ل سەر کێماسییێ) زێدەتر هاتییە بکارهینان، ئەوژی ب ڕێژەیا(40٪).

5– د بارودۆخێ(5)دا، ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ ژ پلەیەکا نزم بۆ پلەیەکا بلندتر یا جڤاکی، ل دەمێ دەرچوویێ کۆلیژێ پێشکێشکرنا کارێ خودانێ کۆمپانییێ ڕەتبکەت، زێدەتر ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ(پاساو هینان، ئەگەر، شروڤەکرن) ب ڕێژەیا (36٪) هاتییە بکارهینان.

6–د بارودۆخێ (6)دا، ڕەتکرنا پێشکێشکرنێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی، ل دەمێ برادەرێ زەنگین پێشکێشکرنا کەسێ ئاسایی ل دۆر دانا پارەیێ ڕێستورانتێ ڕەتبکەت. زێدەتر ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ(ڕازینەبوون ل سەر کێماسییێ) ب ڕێژەیا (48٪) هاتییە بکارهینان.

7– د بارودۆخێ (7)دا، ڕەتکرنا مێهڤانکرنێ یا هەڤ ئاستێن جڤاکی، ل دەمێ جیران مێهڤانکرنا جیرانێ خۆ ژبۆ خوارنا فراڤینێ پشتی نڤێژا خودبێ. د ئەڤی بارودۆخیدا زێدەتر ستراتیجییەتا ڕەتکرنی:(دەلیڤە دان ژبۆ خۆ ڕزگاررنا ئاخڤتنکەری ژ ئەوی بارودۆخی) ب ڕێژەیا (44٪) هاتییە بکارهینان.

8– د بارودۆخێ (8)دا، ڕەتکرنا مێهڤانکرنێ ژ پلەیەکا نزم بۆ پلەیەکا بلنتر یا جڤاکی، ل دەمێ برازا مێهڤانکرنا مامێ خۆ ڕەتبکەت. دڤێرێدا ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ یا ژ هەمییان پتر هاتییە بکارهینان، ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ(پاساو هینان، ئەگەر، شروڤەکرن)، کو ب ڕێژەیا (42٪) هاتییە بکارهینان.

9–د بارودۆخێ (9)دا، ڕەتکرنا مێهڤانکرنێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی، ل دەمێ ماموّستا مێهڤانکرنا قوتابییێ خۆ بۆ شیفخوارنێ ڕەتبکەت. زێدەتر ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ(پاساو هینان، ئەگەر، شروڤەکرن) هاتییە بکارهینان، ئەوژی ب ڕێژەیا (26٪)ە.

10– د بارودۆخێ (10)دا، ڕەتکرنا پێشنیازکرنێ یا هەڤ ئاستێن جڤاکی، ل دەمێ برا پێشنیارا خویشکا خۆ ل دۆر بەرخۆکرنا چاکیتەکێ ستویر ڕەتبکەت. د ئەڤی بارودۆخیدا زێدەتر ستراتیجەتا ڕەتکرنێ(ڕاستەخۆ (نە، نەخێر)) هاتییە بکارهینان ب ڕێژەیا (26٪).

11–د بارودۆخێ (11)دا، ڕەتکرنا پێشنیازکرنێ ژ پلەیا نزم بۆ پلەیەکا بلند یا جڤاکی. ل دەمێ کوڕ پێشنیازا دایکا خۆ هەڤالی نەکرنا کەسەکی ڕەتبکەت. زێدەتر ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ(پاساو هینان، ئەگەر، شروڤەکرن) ب ڕێژەیا (42٪) هاتییە بکارهینان.

12–د بارودۆخێ (12)دا، ڕەتکرنا پێشنیازکرنێ ژ پلەیەکا بلند بۆ پلەیەکا نزم یا جڤاکی. ل دەمێ ڕێڤەبەر پێشنیازا فەرمانبەری ل دۆر زێدەکرنا هەڤالەکێ کاری د فەرمانگەهێدا ڕەتبکەت. د ڤێرێدا ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ یا ژ هەمییان پتر هاتییە بکارهینان، ستراتیجییەتا ڕەتکرنێ(بەرسڤدانەکا نەدیارکری یان نەتایبەت) کو ب ڕێژەیا (24٪) هاتییە بکارهینان.

ب– مۆدێلا beebe ل گەل زمان و جڤاکێ کوردی دگونجیت، چونکی د زمان و جڤاکێ کوردیژیدا پشتبەستنێ ب ستراتیجەتێن ڕاستەوخۆ و نەڕاستەوخۆ د ڕەتکرنێدا دهێتە کرن، ئەڤ چەندە دیاربوو، پشتی ڕاپرسی ل گەل تاکەکەسێن کورد ل سەر ستراتیجییێن ڕەتکرنێ هاتییە کرن.

لیستا ژێدەران:

أ-ژێدەر ب زمانێ کوردی:

- عەبدولواحید موشیر دزەیی، واتاسازی، چەند لێکۆلینەوەیەکی سیمانتیکی و پراگماتیکییە، چاپی یەکەم، چاپخانەی خانی(هەولێر)، لە بلاۆکراوەکانی دەزگای توێژنەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، 2009.

- ــــــــــــــــــ، شێواز و پراگماتیك، چاپا ئێکێ، چاپخانەیا الروچە، ئیستەنبول، ژ وەشانێن دەزگەها سپیرێز، دهۆك، 2012.

ب-ژێدەر ب زمانی عەرەبی:

- فرانك نوفو، قاموس علوم اللغة، ترجمة: صالح الماجري، المراجعة: طيب البكوش الطبعة الاولى، المنظمة العربية للترجمة، بيروت، 2012.

ج-ژێدەر ب زمانێ ئینگلیزی:

-Abed.2011.Pragmatic Transfer in Iraqi EFL Learners' Refusals. International Journal of English Linguistics. Published by Canadian Center of Science and Education. Vol. 1, No. 2

-Alicia & Esther. 2011. RESEARCH METHODOLOGIES IN PRAGMATICS:ELICITING REFUSALS TO REQUESTS, *Estudios de lingüística inglesa aplicada*. Universitat Jaume I, Castellón, España.

-Asmali, Mehmet. (2013). Cross- Cultural Comparison of Non-Native Speakers' Refusal Strategies in English. International Journal of Language & Translation Studies, Vol-1 Issue-3, 111-135.
http://www.eltsjournal.org/.../Cross-Cultural%20comparison%...

-Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. New York: Oxford University Press.

-Brasdefer, J. C. F. (2008). *Politeness in Mexico and the United States*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

-Deviani & Gunawan. 2011. THE REFUSAL STRATEGIES USED BY THE OLD AND YOUNG FOREMEN IN A BAKERY IN SURABAYA. English Department, Faculty of Letters, Petra Christian University. Surabaya, East Java, Indonesia.

-Honglin, L. (2007). A comparative study of refusal speech acts in Chinese and American English. *Canadian Social Science*, *3*(4), 64-67

-Jiang.2015.An Empirical Study on Pragmatic Transfer in Refusal Speech Act Produced by Chinese High School EFL Learners. *English Language Teaching*. Published by Canadian Center of Science and Education. Vol. 8, No. URL: http://dx.doi.org/10.5539/elt.v8n7p95.
-Khalil.2014. A study of Refusal Strategies in Kurdish language. *Kirkuk University Journal- Humanity Studies* Vol:9 No:2.
-Li & Sun. A Pragmatic Study on Refusal Strategies by Chinese College Nursing Majors. *Cambridge Journal of China Studies*. Volume 10, No. 2
- Morkus,N.(2009). The realization of the speech act of refusal in Egyptian Arabic by American learners of Arabic as a
foreign language. Graduate Theses and Dissertations. *University of South Florida.*
-Moaveni, Hiroko Tsuiki, (2014). "A Study of Refusal Strategies by American and International Students at an American University" (2014).*Theses, Dissertations, and Other Capstone Projects.*
-Muhammed Ameen. 2014. A Sociolinguistic Study of Refusal Strategies in Kurdish and English: A Contrastive Study. Thesis submitted to the university of Duhok
-PUTRI. 2010. REFUSAL STRATEGIES I_ E_GLISH SPEECH: A PRAGMATIC STUDY. STRATEGI PE_OLAKA_ DALAM TUTURA_BAHASA I_GGRIS: KAJIA_ PRAGMATIS. degree of *Magister Humaniora.* THE GRADUATE SCHOOL FACULTY OF LETTERS U_IVERSITAS PADJADJARA_
-Searle.J.R, (1969). Speech Acts, Cambridge University Press.
-Searle, J., & Vandervken, D. (1985). *Foundations of illocutionary logic*. Cambridge: Cambridge University Press.

-Yang, Jia. 2008. *How to Say '#o' in Chinese: A Pragmatic Study of Refusal Strategies in Five TV Series.* Ohio: The Ohio State University.
-Yule, G. (1996). Pragmatics. London: Oxford University Press.
-ZHAO. 2013. Politeness Strategies in Refusal. Sino-US English Teaching. Bohai University, Jinzhou, China. ISSN 1539-8072, Vol. 10, No. 12, 920-924.

الخلاصة

البحث الموسوم (الرفض: أفعال و أستراتيجيات– دراسة تداولية) يتناول هذا البحث مفهوم الرفض و مبادئة و استراتيجياته ضمن أفعال (الطلب، العرض، الدعوة، الاقتراح) وقد تم تصنيفه على ثلاث مستويات من الافراد في المجتمع و هما (المستوى المتساوي)، (من مستوى رفيع الى أدنى)، (من مستوى أدنى الى مستوى رفيع) و تم هنا تحديد نسبة كل استراتيجيية المستخدمة من استراتيجيات الرفض حسب المنهج الوصفي التحليلي العام بالاستناد الى بيانات الاحصائية في تحليل نسبة كل استراتيجيية.

يتألف البحث من فصلين و مقدمة، يتناول الفصل الأول الرفض و استراتيجياته، بينما يتناول الفصل الثاني أستراتيجيات الرفض الافعال الكلامية و توصل الباحث الى نتائج مهمة في نهاية البحث مع كتابة الملخص بالعربية و الانكليزية .

Abstract

The present research entitled “Refusal: Acts and Strategies. A Pragmatic Study “this research deals with the principles and strategies of refusing within verbs of requesting, offering, invitation and suggestion. The research is divided into three levels of individuals of society. The levels are the same level, the high-low rank level and the low-high rank level. The ratio of each refusal strategy used is determined according to general descriptive analytical methodology depending on statistical data in analyzing each strategy ratio. The research consists of two chapters and introduction. The first one deals with refusal strategies while the second one deals with speech act of refusing. The research has come up with many findings with writing the abstract in Arabic and English.